

การศึกษาการรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สารนิพนธ์

ของ

วดีพร จิตต์สถาพร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ตุลาคม 2549

การศึกษาการรำผีพมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

สารนิพนธ์

ของ

วดีพร จิตต์สถาพร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

ตุลาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาการรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

บทคัดย่อ
ของ
วดีพร จิตต์สถาพร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ตุลาคม 2549

วดีพร จิตต์สถาพร. (2549). การศึกษารำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ กศ.ม. (ภาษาไทย). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ไพบุลย์ ดวงจันทร์.

การศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาการรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะพิธีกรรม และบทบาทของการรำผีมอญ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาเป็นข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนามที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมด้วยตนเอง โดยใช้เวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือน มกราคม ถึง ธันวาคม พ.ศ. 2547

ผลการศึกษาพบว่า การรำผีมอญมีความเป็นมาจากความเชื่อเรื่อง “ผีบ้าน” หรือ “ผีบรรพบุรุษ” ของชาวไทยรามัญบ้านม่วง ทำให้เกิดข้อปฏิบัติ และข้อห้ามต่างๆ ซึ่งเมื่อทำผิดถือว่าเป็นการ “ผิดผี” ต้องมีการขอขมาหรือรำผีมอญถวาย อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการรำผีคือ มีการบนบานให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งไม่ว่าจะบรรลุตามความประสงค์หรือไม่ก็ต้องจัดพิธีกรรมรำผีมอญถวายเช่นกัน ซึ่งจะประกอบพิธีกรรมในเดือน 4 และเดือน 6 ก่อนเข้าพรรษา โดยมีขั้นตอนพิธีกรรม คือ การไหว้ครู การเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมพิธี การเลี้ยงแมวตาฤๅษี การปิดเป่าเสนียดัจฉไร การเปลี่ยนต้นผี การบวชพระ การสีก การเลี้ยงผีประจำตระกูล การส่งผี การเลี้ยงผีภรรยาบ่อย ตามลำดับ พิธีรำผีมอญมีบทบาทชาวไทยรามัญ ได้แก่ บทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้แก่บุคคลในสังคม บทบาทหน้าที่ในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชน บทบาทหน้าที่ในการรักษาแบบแผนและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมและบทบาทหน้าที่ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

A STUDY OF THE PEGUAN SPIRITS DANCE AMONG THAI RAMAN,
PEOPLE IN BANMAUNG. BANPONG DISTRIC,
RATCHABURI PORVINCE

AN ABSTRACT

BY

WADEEPORN JITSATAPORN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education degree in Thai
at Srinakharinwirot University

October 2006

Wadeeporn Jitsataporn. (2006). *A Study of the Peguan spirits dance among Thai raman people in Banmaung, Banpong district, Ratchaburi province*. Master's Degree Srinakharinwirot University. Project advisor : Paibool Duangjan.

The objectives of this research is to discover the origin, characteristics, and importance of the Peguan spirits dance rituals among Thai Raman people in Banmaung, Banpong District, Ratchaburi Province. In the study, quality research methods were administrated, and the research was described analytically. The information in this study is collected by the researcher. The research was conducted from January to December 2004.

The research result found that the Peguan spirits dancing was originally developed from local beliefs about "House Spirit" or "Ancestor Spirit" of the Thai Raman people. Beliefs eventually became the way of life. Logically, any violations of this way of life, would require the violator to formally apologize or perform the Peguan spirit dance. Another reason for dancing is to bribe the spirits for personal desires or gains. In this case, no matter if the desire is achieved or not, the briber must perform the dance. The dance is performed in the forth and sixth months before the beginning of the Buddhist Lent period. Certain steps are required to perform the Peguan dance: paying respect to teachers, inviting ancestor spirits to the performance, feeding a cat which has hermit eyes, removing the misfortune, changing the spirit tree, going into priesthood, leaving from priesthood, feeding family spirits, farewell sprits, and feeding minor wife spirits.

The Peguan spirits dancing is important to the community in several ways. As a mental central, it is mentioned as bribing for personal desires and healing sicknesses. As law-like, it is comparable to the civil law in which control people's behaviors as the rules. As unity, it is a tool to increase the community unique and mostly in relatives' relationship. As combining several beliefs for instance, it merges between Buddhist and spirit beliefs. As being a symbol to understand the significant of life, it shows gratitude and gender significant, in favor of males in the community.

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการ
สอบได้พิจารณาสารนิพนธ์เรื่อง การศึกษาการรำผีบมอญ ของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ของวดีพร จิตต์สถาพร ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย ของมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

.....
(รองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์
(รองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์)

.....กรรมการสอบสารนิพนธ์
(อาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษา
มหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาไทยของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีคณะมนุษยศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลียวศรี พิบูลชล)

วันที่.....เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2549

ประกาศคุณูปการ

การศึกษาค้นคว้างานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ไพบุลย์ ดวงจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ แนวทางในการทำสารนิพนธ์ที่ดีและถูกต้อง ส่งเสริมให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ช่วยเหลือตลอดจนแก้ไข ข้อบกพร่องในทุกๆ ส่วนของเนื้อหาสารนิพนธ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำการศึกษาค้นคว้าวิจัยฉบับ นี้จนเสร็จสมบูรณ์

ผู้วิจัยขอกราบขอพระคุณรองศาสตราจารย์อัครา บุญทิพย์ อาจารย์ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ และคณาจารย์ในภาควิชาภาษาไทยทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทาง ในการศึกษาค้นคว้างานวิจัยอย่างถูกต้อง

ขอขอบคุณ คุณยายสมจิต หลวงพันเทา อาจารย์กามเทพ มิ่งสำแดง คุณทศพร ทัศนกุล และชาวตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทุกคน ที่ได้อนุเคราะห์ให้ข้อมูลในการทำ สารนิพนธ์ฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์

ประโยชน์และคุณค่าที่เกิดจากการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอบูชาแต่พระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอนให้ความเอื้ออาทรและกำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

วดีพร จิตต์สถาพร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
1.3 ความสำคัญของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
1.6 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้า.....	5
2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม.....	5
2.1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ.....	7
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ.....	10
3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	13
3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา.....	13
3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต.....	13
3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ.....	13
3.1.3 สภาพภูมิอากาศ.....	14
3.1.4 การปกครอง.....	14
3.1.5 จำนวนประชากร.....	14
3.1.6 สภาพทางเศรษฐกิจ.....	14
3.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	16

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3 (ต่อ)	3.2.1 ประวัติความเป็นมา.....	16
	3.2.2 ที่อยู่อาศัยและลักษณะบ้านเรือน.....	18
	3.2.3 ภาษา.....	18
	3.2.4 การแต่งกาย.....	18
	3.2.5 ระบบครอบครัว.....	19
	3.2.6 ศาสนาและความเชื่อ.....	20
	3.2.7 ประเพณีและพิธีกรรม.....	21
4	การรำผีมอญของชาวไทยรามัญอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	25
	4.1 ความเป็นมาของการรำผีมอญ.....	25
	4.2 การประกอบพิธีกรรมรำผีมอญ.....	28
	4.2.1 องค์ประกอบของพิธีกรรมรำผีมอญ.....	28
	4.2.2 ขั้นตอนพิธีกรรมรำผีมอญ.....	37
	4.3 สัญลักษณ์ในพิธีกรรมรำผีมอญ.....	48
	4.4 บทบาทของการรำผีมอญ.....	52
	4.4.1 บทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้แก่บุคคลในสังคม.....	52
	4.4.2 บทบาทหน้าที่ในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรมของกลุ่มชน.....	54
	4.4.3 บทบาทหน้าที่ในการรักษาแบบแผนและควบคุมพฤติกรรม ของคนในสังคม.....	56
	4.4.4 บทบาทหน้าที่ในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน.....	58
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	59
	5.1 สรุปผล.....	59
	5.2 อภิปรายผล.....	60
	5.3 ข้อเสนอแนะ.....	60

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	62
ภาคผนวก.....	66
ภาคผนวก ก ภาพประกอบพื้นที่ศึกษา ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	67
ภาคผนวก ข ภาพประกอบพิธีรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี.....	71
ภาคผนวก ค รายชื่อวิทยากร.....	84
ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์.....	87

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพจำลองประเพณีในรอบปี.....	21
2 โรงเรือนรำผี.....	30
3 ผู้รำเกะผ้ายาดทะเล้ว เพื่อให้ผีบรรพบุรุษที่สิงอยู่ออกจากร่าง.....	30
4 เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีรำผีมอญ.....	32
5 เสื้อผ้าบรรพบุรุษ.....	34
6 รำมือเปล่า.....	34
7 รำใบไม้.....	35
8 รำไม้.....	35
9 รำดาบ.....	36
10 ไม้ที่ใช้ในการประกอบจังหวะในการรำผีมอญ.....	36
11 โต้งทำพิธีไหว้ครู.....	38
12 การเชิญผีของตระกูลมาร่วมพิธี.....	39
13 การปิดเป่าเสนียดัจฉุไรออกจากต้นผี.....	40
14 พิธีการบวช.....	41
15 การจุดเทียนชัย.....	42
16 ต้นผีนำเครื่องเซ่นไหว้ไปถวายที่เสาเอก.....	43
17 การเซ่นไก่.....	44
18 การเลี้ยงผีลูกสาว.....	45
19 การคล้องช้าง.....	45
20 การเลี้ยงผีเจ้าที่.....	46
21 การส่งผีขึ้นบ้าน.....	47
22 การเลี้ยงผีภรรยาบ่อย.....	47
23 แผนที่ตั้งจังหวัดราชบุรี.....	68
24 แผนที่ตั้งและการแบ่งเขตการปกครองของอำเภอบ้านโป่ง.....	69
25 แผนที่ตั้งและการแบ่งเขตการปกครองของตำบลบ้านม่วง.....	70
26 ต้นหว้าหน้าโรงเรือนรำผี.....	72
27 ต้นข่าไก่ดำ.....	72
28 การแต่งกายก่อนร่วมพิธีรำ.....	73
29 การรดน้ำต้นผีเพื่อขอขมา.....	73

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
30 การเลี้ยงแมงดาฤๅษี.....	74
31 การอัญเชิญผีเรือนมาร่วมพิธี.....	74
32 การอาบน้ำให้แก่ต้นผี.....	75
33 การโปรยข้าวตอก.....	75
34 ข้าวสารที่ใช้ในการจุดเทียนชัยเสียดวง.....	76
35 เชี่ยนหมากที่ใช้เลี้ยงผีภรรยา.....	76
36 การใส่บาตรแก่ต้นผี.....	77
37 การกระทุ้งหลังคาหาเจ้าสาว.....	78
38 การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีหัวหน้า)	79
39 การรับผีภรรยา.....	80
40 การนำเชี่ยนหมากมากันเพื่อรับผีภรรยา.....	80
41 การรำผีเจ้านาย.....	81
42 การเล่นสะบ้า.....	81
43 การส่งผีขึ้นบ้าน.....	82
44 การส่งผีกลับโดยตัดต้นหว้า.....	82
45 การส่งผีกลับโดยนำเศษอาหารมาเทรวมกัน.....	83
46 ผ้าที่ใช้มัดนวมมุตแทนตัวไก่ในขั้นตอนการชนไก่.....	83

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมของสังคม เนื่องจากเป็นที่รวบรวมความรู้ ความคิด และ ประสบการณ์ จนเกิดเป็นความเชื่อในลักษณะต่างๆ และมีการสืบทอดความเชื่อนั้นๆ จนกลายเป็น วัฒนธรรมของกลุ่มชน

ธรรมชาติของมนุษย์โดยทั่วไปต้องการความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ ในอดีตมนุษย์เกิดและดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ เมื่อเกิด ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติต่างๆ อันนำมาซึ่งภัยพิบัติ เช่น ไฟป่า น้ำท่วม ฝนแล้ง หรือ เมื่อเกิด โรคภัยไข้เจ็บที่ไม่สามารถรักษาได้ มนุษย์ก็เกิดความกลัวและพยายามหาคำอธิบายสาเหตุการ เกิดสิ่งเหล่านั้น และเมื่อหาคำตอบไม่ได้จึงเชื่อว่า เกิดจากอำนาจลึกลับที่มองไม่เห็นและยอมรับ นับถือในอำนาจของสิ่งนั้น ดังที่ ธวัช ปุณโณทก (2528 : 350) ได้ให้ความเห็นว่า

มนุษย์มีแนวคิดความเชื่อเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติว่าเป็นผลมาจากพลังอำนาจที่มีอิทธิพล สามารถควบคุมธรรมชาติได้ เป็นสิ่งที่ควรเคารพบูชา เมื่อมีภัยมาคุกคามหรือมีความวุ่นวายเกิดขึ้นก็จะ ยึดสิ่งเหนือธรรมชาติหรือสิ่งลึกลับ ซึ่งเป็นที่มาของพลังอำนาจเป็นที่พึ่ง คือการหันเข้าความเชื่อการยอมรับ พลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่ยังฝังแน่นอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ แม้ว่าจะไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ามีจริง แต่มนุษย์ก็ให้ความเคารพเกรงกลัว

จากความคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีความเชื่อในพลังอำนาจเหนือธรรมชาติหรือ สิ่งลึกลับ และความเชื่อดังกล่าวนั้นปรากฏให้เห็นทั่วไปในทุกสังคม เช่น ชาวอีสานมีความเชื่อใน เรื่องผีแถนหรือผีฟ้าแถนว่าเป็นผู้มีอำนาจ เป็นผู้กำหนดความเป็นไปของสิ่งต่างๆ เป็นต้น และเพื่อ ป้องกันภัยพิบัติอันเกิดจากอำนาจลึกลับนั้น มนุษย์จึงคิดวิธีที่จะพยายามวิงวอน ขอความช่วยเหลือ จากอำนาจลึกลับ โดยมีการบอกกล่าวหรือทำให้อำนาจนั้นพอใจ จึงเกิดเป็น พิธีกรรมขึ้นเพื่อเป็น การบูชาอำนาจลึกลับนั้นให้คุ้มครองตนให้ปลอดภัย ไม่บันดาลให้เกิดภัยพิบัติต่างๆ ขึ้น ดังที่ ธวัช ปุณโณทก (2528 : 351) กล่าวว่า “นักมานุษยวิทยามีความเห็นว่า มนุษย์ในสังคมบุพกาลมี ความเชื่อประจำกลุ่มของตน เช่น การนับถือเทพเจ้าประจำกลุ่ม หรือดวงวิญญาณที่ปกป้องคุ้มครอง กลุ่มมนุษย์จะต้องทำพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงพลีกรรมเพื่อวิงวอนขอร้องให้เทพเจ้าหรือดวง วิญญาณเหล่านั้นมาปกป้องคุ้มครองเกภภัยให้แก่กลุ่มชน” ซึ่งสอดคล้องกับที่ จารุวรรณ ธรรมวัตร (2529 : 106) ที่ได้กล่าวว่า “ความเชื่อเกิดจากมนุษย์ แต่ละท้องถิ่นมีปัญหาในการดำรงชีวิต เช่น เกิดภัยธรรมชาติ เกิดโรคภัยไข้เจ็บไม่สามารถแก้ไขได้ จึงคิดว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ บันดาลให้เป็นไปเช่นนั้น จึงควรที่จะทำให้อำนาจเหนือธรรมชาตินั้นพอใจ เมื่อพ้นภัยแล้วควรแสดง

ความกตัญญูทวนที่ด้วยวิธีการเช่นสรวงหรือประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ”

ความเชื่ออำนาจลึกลับเหนือธรรมชาตินั้นก่อให้เกิดพิธีกรรมที่แสดงความเคารพและวิงวอนให้ช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองตนหรือกลุ่มชนของตน ความเชื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างมาก โดยปรากฏออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมในชีวิตประจำวันและพิธีกรรม จนสามารถกล่าวได้ว่า ความเชื่อเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของมนุษย์ พิธีกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยดำรงความเชื่อให้คงอยู่ ความเชื่อและพิธีกรรมจึงแยกกันไม่ออก

ความเชื่อทำให้วิถีชีวิตและพิธีกรรมของกลุ่มชนแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน เช่นในเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย ชาวอีสานเชื่อว่าเกิดจากการที่ผีฟ้าแถนโกรธ ต้องมีพิธีกรรมรำผีฟ้ารักษาโรค เพื่อเป็นการขอให้ผีฟ้าช่วยเหลือและให้อภัยในสิ่งที่ตนทำผิด ชาวภาคกลางเมื่อมีการเจ็บป่วยก็จะมีพิธีเสียดวง โดยการสมมุติตุ๊กตาขึ้นมาแทนตัวเพื่อมารับโรคภัยไข้เจ็บแทน เพราะเชื่อว่าโรคภัยเหล่านั้นไปอยู่ที่ตุ๊กตาแล้ว ชาวไทยรามัญเชื่อว่าเกิดจากการทำผิดผี ต้องมีการรำผีมอญถวาย เป็นต้น

เมื่อโลกมีการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ ทำให้มนุษย์สามารถอธิบายในสิ่งที่ไม่รู้ในอดีตด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อต่างๆที่มีมาในอดีตก็คลี่คลายไป เช่นความเชื่อในเรื่องของจันทรุปราคาที่เชื่อกันมาตั้งแต่อดีตว่าเป็นเพราะ พระราหูมาอมพระจันทร์ไว้ คนจึงต้องช่วยพระจันทร์โดยการทำเสียงดัง เช่น เคาะกะละมัง จุดประทัด เพื่อไล่พระราหูออกไป แต่ในปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์สามารถอธิบายการเกิดปรากฏการณ์นี้ว่าเป็นเพราะ พระจันทร์และโลกโคจรมาอยู่ในแนวเดียวกัน หรือความเชื่อในเรื่องของการเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งเดิมมนุษย์เข้าใจว่าเป็นเพราะผี แต่ปัจจุบันนักวิทยาศาสตร์ก็ได้อธิบายว่า เป็นเพราะร่างกายอ่อนแอและได้รับเชื้อโรคต่างๆ ซึ่งวิธีการรักษาทำได้โดยรักษา ไม่ใช่การบูชาผีตั้งความเชื่อในสมัยก่อน เป็นต้น

ในท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นพลวัต กลุ่มชนต่างๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงความเชื่อที่มีอยู่แต่เดิมของตนคลี่คลายไปตามเหตุผลทางวิทยาศาสตร์เช่นกัน แต่ชาวไทยรามัญในตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ยังคงความเชื่อเกี่ยวกับผี ดังเช่นในอดีต ดังที่อมวาลี ยิ้มอำนวย (2536 : 1) ได้กล่าวว่า “ชาวมอญบ้านม่วงมีความเชื่อ อันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชน ได้แก่ ความเชื่อถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ” โดยเชื่อว่าหากมีคนเจ็บป่วยที่รักษาไม่หาย เกิดจากการล่วงละเมิดผีบรรพบุรุษ ต้องมีการประกอบพิธีกรรมรำผีมอญขึ้นเพื่อเป็นการขอขมาต่อผีบรรพบุรุษคนเจ็บป่วยจึงจะหาย พิธีกรรมรำผีมอญจึงเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไทยรามัญตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ที่ยังคงมีบทบาท ต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน ก่อให้เกิดระเบียบปฏิบัติข้อห้ามและผูกพันความเป็นพวกพ้องเดียวกัน

จากเหตุผลและความสำคัญพิธีกรรมการรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งยังคงความเชื่อถือผีอันก่อให้เกิดพิธีกรรมรำผีมอญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นอัตลักษณ์ที่น่าศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าใจและพัฒนาท้องถิ่นต่อไป

1.2 จุดมุ่งหมายของการวิจัย

เพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะพิธีกรรมและบทบาทของพิธีกรรมรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.3 ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเข้าใจกลุ่มชนชาวไทยรามัญมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนา และเป็นประโยชน์ต่อการจัดหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติที่มีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาการรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ พื้นที่ศึกษา บุคคลผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา และระยะเวลาในการวิจัย ดังนี้

1.4.1 พื้นที่ศึกษา คือ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.4.2 บุคคลผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา มีคุณสมบัติดังนี้

1) เป็นชาวไทยรามัญโดยกำเนิด เดิมโต และอาศัยอยู่ในตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยที่ไม่เคยอพยพโยกย้ายไปอยู่ที่อื่น

2) มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดเพศและระดับการศึกษา

3) สามารถพูดสื่อความเป็นภาษาไทยได้

1.4.3 ระยะเวลาในการวิจัย เริ่มตั้งแต่ เดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2547

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การรำผีมอญ หมายถึง การรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.6 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาการรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยมีวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามลำดับ ดังนี้

1.6.1 การสำรวจและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้สำรวจรวบรวมและศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งเอกสารและงานวิจัยที่ให้ความรู้พื้นฐาน เอกสารเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และเอกสารที่ใช้เป็นหลักใน

การศึกษาค้นคว้าโดยตรงเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของพิธีกรรม

1.6.2 การรวบรวมข้อมูล

1.6.2.1 ข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยรวบรวมเอกสารและรายละเอียดทางราชการที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาที่มีอยู่จากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี รวมทั้งเอกสารและตำราต่างๆที่กล่าวถึงตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

1.6.2.2 ข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ในส่วนของการสัมภาษณ์นั้นได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความเป็นมา ลักษณะพิธีกรรม จากผู้ให้ข้อมูลโดยบันทึกข้อมูลลงในแถบบันทึกเสียงหรือจดบันทึกตามความเหมาะสม แล้วนำข้อมูลมาบันทึกไว้ด้วยอักษรวิธีภาษาไทยมาตรฐาน

1.6.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามมาสรุปเป็นประเด็นต่อไปนี้

1.6.3.1 ความเป็นมาของการรำผีมอญ

1.6.3.2 ลักษณะพิธีกรรมการรำผีมอญ

1.6.3.3 บทบาทของพิธีกรรมรำผีมอญ

1.6.4 การเสนอผลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยครั้งนี้จะใช้แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้จำแนกเอกสารที่เกี่ยวข้องออกเป็น เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ

2.1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม

จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบว่า มีนักวิชาการให้ความหมายของพิธีกรรมไว้หลากหลาย ดังนี้

กิ่งแก้ว อรรถากร (2525 : 5-6) กล่าวว่า พิธีกรรม เป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ เป็นการกระทำที่มีแบบแผนมีขั้นตอนโดยมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์ของผู้จัดพิธีกรรมและมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ เป็นเรื่องของจิตใจและการใช้สัญลักษณ์

ประมวญ ดิคคินสัน (2521 : 137-183) กล่าวว่า คือการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่เพื่อนมนุษย์และคนรุ่นต่อมาทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์และการรวมกลุ่มรวมจิตใจอันเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญยิ่งของมนุษย์

สุขเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 1) กล่าวว่า พิธีกรรม คือการกระทำที่คนเราสมมติขึ้นเป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป

กล่าวโดยสรุป พิธีกรรม หมายถึง การปฏิบัติตามความเชื่ออย่างมีขั้นตอนและมีระเบียบวิธี โดยมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์นำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ และเพื่อให้เกิดความสบายใจ

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่แต่ละสังคมยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมาสามารถจัดแบ่งได้เป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

ภัททียา ยิมเรวัต (2540 : 9) กล่าวว่า พิธีกรรมแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

1. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิต เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย
2. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน
3. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและสังคม

สุขเมธ เมธาวิทยกุล (2532 : 3) กล่าวว่า พิธีกรรมสามารถแยกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. พิธีกรรมตามปฏิทิน เป็นพิธีกรรมที่คนทุกกลุ่มในสังคมต้องปฏิบัติ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เทศกาล เช่น สงกรานต์ แรกนาขวัญ วิสาขบูชา เป็นต้น
2. พิธีกรรมหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต หรือพิธีกรรมตามวงจรชีวิต เป็นพิธีกรรมที่เริ่มตั้งแต่เกิดจนถึงตาย เช่น พิธีตั้งชื่อเด็ก พิธีโกนจุก พิธีแต่งงาน พิธีศพ เป็นต้น
3. พิธีกรรมพิเศษ เป็นพิธีกรรมที่ไม่มีกำหนดเวลาที่แน่นอนอย่างหนึ่ง แต่เป็นพิธีกรรมที่ปฏิบัติเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น เช่น พิธีทำบุญเลี้ยงพระในโอกาสต่างๆ พิธีถวายทาน พิธีกรรมรักษาโรค เป็นต้น

ประเภทของพิธีกรรมนั้น กล่าวโดยสรุป แบ่งได้เป็น 2 ชนิด ประเภทแรก คือ พิธีกรรมส่วนบุคคล อันได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ประเภทที่สอง คือ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคม

พิธีกรรมมีบทบาทในการควบคุมสังคม มีนักวิชาการให้แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพิธีกรรมไว้ ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาส ; และคณะ (2528 : 760) กล่าวว่า ประเพณีและพิธีกรรมเป็นสมบัติของสังคมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตและสังคมมาโดยตลอด ประเพณีและพิธีกรรมจึงมีบทบาทต่อมนุษย์หลายประการ ดังนี้

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนเราไม่ว่าจะอยู่ในยุคในสมัยใดเมื่อประสบกับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ก็มักเกิดภาวะความเครียดและความกังวลใจ สภาวะจิตใจที่ไม่มั่นคงเช่นนี้โดยมากจะมีผลต่อภาวะทางร่างกาย เป็นเครื่องบั่นทอนสุขภาพที่อาจทำให้เกิดความเจ็บป่วยทางกายหรือทางจิตประสาทได้ หากมีการทำพิธีกรรมบางอย่างแล้วก็สามารถใช้พิธีเป็นสื่อเป็นพลังจิตใจแก้ไขเรื่องร้ายให้กลับกลายเป็นดีได้ อันจะทำให้จิตใจสบายขึ้นได้ผ่อนคลายและมั่นคงเข้มแข็งยิ่งขึ้น
2. เป็นสิ่งควบคุมความประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเรียบร้อยและเป็นปกติมีสันติสุขได้นั้น หมายความว่า สังคมนั้นๆมีข้อตกลงหรือมีระเบียบแบบแผนที่ทุกคนยอมรับและประพฤติตาม หรือจดเว้นประพฤติอย่างเป็นไปในแนวเดียวกัน ข้อตกลงหรือระเบียบแบบแผนของสังคมประการหนึ่งก็คือ ประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมจะเป็นตัวกำหนดว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก และอย่างไรจึงควรประพฤติหรือไม่ควรประพฤติ ดังนั้นคนในสังคมจึงมีแบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่เป็นไปตามที่สังคมกำหนดและคาดหวัง ไม่มีใครประพฤติผิดหรือปฏิบัติออกนอกกลุ่มนอกทางจนทำให้สังคมเกิดความปั่นป่วน วุ่นวายอันเป็นเหตุให้สังคมไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคง
3. เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน ควรประพฤติปฏิบัติหรือการกระทำกิจกรรมใดๆ ร่วมกันเป็นแบบแผนแนวเดียวกันนั้น ย่อมเป็นสิ่งผูกพันให้คนในกลุ่มหรือสังคมมีความรู้สึกใกล้ชิดกัน และรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน ดังเช่นชาวเหนือที่ฟ้านักอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เมื่อถึงเทศกาลออกพรรษาก็จะร่วมกันมาจัดประเพณีต๋านก๋วยสลาก ณ วัดเบญจมบพิตรฯ เป็นต้น

4. เป็นเครื่องมือผสมผสานความเชื่อต่างๆเข้าด้วยกัน จากประวัติความเป็นมาของชาติไทยนั้น เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าชนชาติไทยมีวัฒนธรรมที่วิวัฒนาการต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ในแง่ของความเชื่อก็เช่นกัน ตั้งแต่ดั้งเดิมคนไทยมีความเชื่อผีสงและวิญญาณสิ่งต่างๆ เมื่อลัทธิพราหมณ์แพร่ขยายเข้ามา คนไทยก็รับวัฒนธรรมตลอดจนความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าต่างๆ ด้วยเช่นกัน และเมื่อศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของชนชาติไทย คนไทยก็ยอมรับและนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติไทย

5. เป็นสัญลักษณ์ซึ่งนำไปเข้าใจสาระสำคัญของชีวิต ประเพณีและพิธีกรรมแต่ละอย่างย่อมมีแนวคิดที่แฝงอยู่ในพิธีการ หรือในแบบแผนการปฏิบัติ ขั้นตอนต่างๆในประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นสัญลักษณ์ของแนวคิด และมีบทบาทซึ่งนำไปเข้าใจสาระสำคัญของชีวิตอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเพณีและพิธีกรรมส่วนบุคคลจะแฝงแนวคิดที่เป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของบุคคลในแต่ละช่วงวัยอย่างน่าสนใจ เช่น พิธีทำขวัญเดือนเป็นสัญลักษณ์แสดงว่าเด็กซึ่งมีอายุครบ 1 เดือนแล้ว จัดว่าพ้นเขตอันตรายอย่างแน่นอนจึงทำขวัญและตั้งชื่อเด็ก นอกจากนี้ยังเป็นสัญลักษณ์ของการบอกกล่าวดวงศาสดาญาติด้วยว่า มีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นในครอบครัว

บทบาทของประเพณีและพิธีกรรมดังกล่าวมาทั้ง 5 ประการนี้ ต้องการชี้ให้เห็นว่าประเพณีและพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจที่มีบทบาทต่อบุคคลและสังคม ถ้าหากพิจารณาลงไปถึงรายละเอียดทุกแง่มุม ก็จะเห็นว่าประเพณีและพิธีกรรมนั้นมีบทบาทอื่นๆอีกมากมาย เนื่องจากประเพณีและพิธีกรรมได้กำหนดขึ้นจากความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และความรู้ เพื่อให้มีค่ามีความสำคัญต่อคนในส่วนตัวรวมไม่ว่าจะเป็นกิจการงานหรือจิตใจ ฉะนั้นการศึกษาถึงบทบาทของประเพณีและพิธีกรรมจึงมีคุณค่า และเป็นการยอมรับว่าประเพณีและพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และหากประเพณีและพิธีกรรมมีบทบาทที่เป็นประโยชน์เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป มนุษย์ตลอดจนสังคมก็ย่อมพัฒนาหรือเจริญได้ทุกแง่มุม ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง หรือศาสนา

จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า ประเพณีและพิธีกรรมมีบทบาทกับมนุษย์หลายประการกล่าวโดยสังเขป คือ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นสิ่งควบคุมการประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม เป็นเครื่องผูกพันความเป็นพวกเดียวกัน เป็นวิธีการผสมผสานความเชื่อและเป็นสัญลักษณ์ที่ซึ่งนำไปเข้าใจสาระสำคัญของชีวิต ซึ่งการทำความเข้าใจบทบาทของพิธีกรรมเป็นการยอมรับว่าประเพณีพิธีกรรมเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น

2.1.2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ

จากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบว่ามีผู้กล่าวถึงความเป็นมาของชาวไทยรามัญพอสรุปได้ดังนี้

สุจริตลักษณ์ ดีผดุง ; และคณะ (2542 : 4) ได้นำเสนอประวัติความเป็นมาของชาว

รามัญ หรือ ชาวมอญว่า ถิ่นเดิมของชนชาติมอญอยู่ในประเทศอินเดียตอนใต้ ต่อมาชาวมอญอพยพจากอินเดียเข้ามาสู่สุวรรณภูมิ คือ เมืองสะเทิม ซึ่งตั้งอยู่ปากอ่าวเมาะตะมะ ก่อนพุทธศักราช 2541 ซึ่งในปี พ.ศ.1803 มอญได้รวบรวมตั้งอาณาจักรขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยพระเจ้าฟ้ารั่วเป็นผู้สถาปนาราชวงศ์ใหม่ขึ้น มอญในยุคนี้นับได้ว่าเป็นความเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งทางด้านวัฒนธรรมและการค้าขาย แต่ความเจริญของมอญในยุคนี้สิ้นสุดลงใน พ.ศ. 2082 โดยพระเจ้าตะเบงชเวตี้แห่งราชวงศ์ตองอู รวมมอญเข้าเป็นเชื้อชาติเดียวกับพม่า จากนั้นมอญ ตั้งตัวขึ้นได้อีกเป็นครั้งสุดท้ายใน พ.ศ. 2283 โดยมีสมิงทอพุทธเกษเป็นหัวหน้า แต่การรวมตัวกันได้ของมอญในช่วงนี้เป็นเพียงระยะเวลาไม่นานนักก็ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของพม่าอีกในปี พ.ศ. 2300 ในสมัยพระเจ้าอลองพญา และมอญก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพม่าตั้งแต่นั้นมา

การอพยพของชาวมอญเข้าสู่ประเทศไทยได้มีการบันทึกเป็นทางการเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2127 คือ หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครงและก็ยังคงมีการอพยพติดต่อกันมาเรื่อยๆอีกหลายครั้ง การอพยพครั้งสำคัญๆมีดังต่อไปนี้

1. การอพยพในสมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา (พ.ศ. 2112 - 2133) คือ หลังจากที่สมเด็จพระนเรศวรได้ประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง ในปี พ.ศ. 2127 ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133 - 2148) มีการอพยพถึง 2 ครั้งติดต่อกัน คือ ในพ.ศ. 2136 เมื่อชาวมอญไม่สามารถทนต่อความเดือดร้อนที่ได้รับจากพม่า และอีกครั้งหนึ่งในพ.ศ. 2138 เมื่อพระนเรศวรยกทัพขึ้นไปตีเมืองหงสาวดี ชาวมอญจึงมาสามัคคีกับพระนเรศวรและย้ายครอบครัวตามมาเป็นจำนวนมาก

สมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199 - 2231) การอพยพครั้งนี้เกิดจากความไม่พอใจของชาวมอญที่ต้องถูกเกณฑ์ให้ไปช่วยรักษาเมืองอังวะของพม่าในการทำสงครามกับกองทัพจีน ในปี พ.ศ. 2203

สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275 - 2301) การอพยพของมอญในสมัยนี้มีด้วยกันหลายครั้งมากบ้างน้อยบ้าง ครั้งที่สำคัญคือ ในปีพ.ศ. 2296 - 2299 และ พ.ศ. 2301

สมัยสมเด็จพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (พระเจ้าเอกทัศน์ พ.ศ. 2301 - 2310) ในปี พ.ศ. 2300 เมื่อเมืองหงสาวดีได้เสียแก่พม่าแล้ว ราวปีพ.ศ. 2303 พวกมอญที่เมาะตะมะไม่ยอมอยู่ใต้การปกครองของพม่า จึงรวบรวมผู้คนได้ประมาณ 1,000 คน พวกเขานอพยพเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์จนถึงบ้านท่าขนุน จึงได้โปรดเกล้าฯให้ตั้งบ้านเรือนอยู่เขตแดนเมืองกาญจนบุรี

2. การอพยพในสมัยกรุงธนบุรี การอพยพในครั้งนี้เนื่องมาจากการที่พระเจ้ามังระคิดการจะมาตีธนบุรี จึงได้เกณฑ์พวกมอญตามหัวเมืองมาเตรียมการตั้งยุ้งฉางและทำทาง ทำให้ชาวมอญไม่พอใจจึงพากันหนีมาสามัคคีกับสมเด็จพระเจ้าตากสิน

3. การอพยพในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวมอญอพยพเข้ามาครั้งใหญ่ในสมัย

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยในปีพ.ศ. 2358 เนื่องมาจากทนต่อการกดขี่ข่มเหงของพม่าในสมัยพระเจ้าปดุงไม่ได้

การอพยพครั้งย่อยอีกครั้งหนึ่งในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์คือในตอนต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2367 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) คุมกองทัพไปรับครอบครัวมอญมาจากเมืองมอญ

มูลเหตุของการอพยพเข้าสู่ประเทศไทย ส่วนใหญ่เนื่องมาจากมอญถูกบีบคั้นข่มเหงทางการเมืองการปกครองทำให้มอญซึ่งรักความสงบต้องพากันหลบหนีเข้ามายังประเทศไทย ซึ่งเส้นทางที่ชาวมอญใช้ในการอพยพเข้าสู่ประเทศไทยมี 3 ทาง คือ

1. ทางเหนือเข้ามาทางเมืองตากหรือระแหง ทางด่านแม่ละเมา
2. ทางใต้เข้ามาทางเมืองกาญจนบุรี ทางด่านเจดีย์สามองค์
3. เข้ามาทางอุทัยธานี ซึ่งอยู่ระหว่างสองทางแรก

การเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทยนั้น พระมหากษัตริย์ไทยพระราชทานให้ตั้งบ้านเรือนและที่ทำกิน และยังโปรดเกล้าฯ ให้มีหัวหน้าดูแลเป็นคนเชื้อชาติมอญอีกด้วย บริเวณที่จัดให้เป็นที่อยู่ของมอญนั้นส่วนใหญ่อยู่ริมแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำทางตอนเหนือของกรุงเทพฯ และตามลำน้ำแม่กลอง มอญที่อพยพเข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยาในส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ตามแม่น้ำแม่กลอง อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธารามในจังหวัดราชบุรี และอีกส่วนหนึ่งเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่แถบซานพระนครและบริเวณที่ติดต่อกับจังหวัดนนทบุรี มาถึงสมัยกรุงธนบุรี ได้โปรดเกล้าฯ ให้มอญไปอยู่ที่ปากเกร็ด แขวงเมืองนนทบุรี และที่สามโคก แขวงเมืองปทุมธานี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้มีการสร้างป้อมขึ้นที่ปากลัด แล้วกำหนดให้เป็นเมืองใหม่อีกแห่งหนึ่งชื่อว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” โดยรวมเอาเนื้อที่บางส่วนของแขวงเมืองสมุทรปราการ และแขวงเมืองกรุงเทพฯ เข้าด้วยกัน และได้โปรดฯ ให้ย้ายครอบครัวมอญจากเมืองปทุมธานี ซึ่งเป็นพวกพระยาแจ้งส่วนหนึ่งไปไว้ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์นี้ และโปรดเกล้าฯ ให้สมิงทอมา บุตรของพระยามหาโยธาขึ้นเป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงครามผู้รักษาเมือง

ส่วนมอญที่เข้ามาหลังสุดโปรดฯ ให้ไปอยู่ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์ ปทุมธานีบ้าง นนทบุรีบ้าง เพราะฉะนั้นบริเวณที่มีชาวมอญอยู่เป็นจำนวนมาก คือ ปากเกร็ด นนทบุรี , สามโคก ปทุมธานี และปากลัดหรือนครเขื่อนขันธ์ ซึ่งปัจจุบันรู้จักกันในนามอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ

จากปากลัดมอญได้กระจายตัวไปตามลำน้ำถึงแม่น้ำท่าจีน แม่น้ำแม่กลอง และจังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนี้ยังมีมอญที่จังหวัดลำพูนและเชียงใหม่อีกด้วย และยังพบชาวมอญที่อยู่กันหนาแน่นในอีกหลายจังหวัด เช่น ตามลำน้ำมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งชาวมอญที่มาอยู่นั้นเป็นชาวมอญที่เข้ามารับจ้างขุดคลอง และที่จังหวัดลพบุรีและอุทัยธานี ซึ่งเป็นเส้นทางผ่านของการอพยพจากประเทศพม่าเข้าสู่ประเทศไทย นอกจากนี้ยังอาจจะพบมอญซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในจังหวัดต่างๆ เช่น เพชรบุรี นครปฐม ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี อยุธยา นครราชสีมา นครสวรรค์ และปราจีนบุรี

ชาวมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในเมืองไทยทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นผู้ที่เข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่เรียกกันว่า “มอญเก่า” หรือผู้อพยพเข้ามาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ที่เรียกกันว่า “มอญใหม่” ต่างก็ยังคงมีความภูมิใจในความเป็นมอญ ส่วนหนึ่งยังคงรักษาภาษา วัฒนธรรมและความเป็นอยู่แบบมอญ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแม่น้ำ เช่น แม่น้ำตอนเหนือของกรุงเทพฯ แม่น้ำมหาชัย และแม่น้ำแม่กลอง เป็นต้น ซึ่งบริเวณแม่น้ำแม่กลองที่ชาวไทยรามัญอาศัยอยู่นั้น ได้แก่ อำเภอโพธาราม และอำเภอบ้านโป่ง มีชาวมอญอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นบริเวณที่ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบมอญดั้งเดิมอยู่ ซึ่งมีผู้กล่าวไว้ดังนี้

อมวสี ยิ้มอำนวย (2536 : 8) ได้กล่าวถึงความเชื่อของชุมชนไทยรามัญบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีไว้ว่า ท่ามกลางอิทธิพลของการแพร่กระจายและการผสมผสานวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์ อันได้แก่ ไทย ลาว จีน ญวน และมอญนั้น มอญมีการรักษาวัฒนธรรมที่โดดเด่นอย่างเห็นได้ชัด ปัจจัยที่เป็นเหตุให้เอกลักษณ์นั้นยังคงดำรงอยู่ คือระบบความเชื่ออันได้แก่ การนับถือผีบรรพบุรุษและความศรัทธาเลื่อมใสในทางพระพุทธศาสนาที่ยังรักษากันอยู่อย่างเหนียวแน่น ซึ่งชาวมอญมีความเชื่ออย่างลึกซึ้งต่อผีบรรพบุรุษมากพอๆกับการนับถือศาสนาและผสมผสานกันเป็นอย่างดี ทั้งนี้รวมไปถึงการบันทึกเรื่องราวต่างๆลงบนคัมภีร์ใบลานทำให้ชาวมอญผู้ใฝ่รู้ทั้งหลายได้ศึกษาอย่างแตกฉานในภาษาอักษรประกอบการเล่าเรื่องราวถ่ายทอดวัฒนธรรม จึงทำให้เกิดการแสดงออกในรูปแบบของประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ อันเป็นเอกลักษณ์ของตนไว้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลของนักวิชาการที่กล่าวถึงชาวมอญในข้างต้น พอสรุปได้ว่าชาวมอญอพยพจากประเทศพม่าเข้ามาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น เนื่องมาจากการกดขี่ข่มเหงของพม่าไม่ไหวจึงอพยพมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งพระองค์ก็ให้การต้อนรับชาวมอญเป็นอย่างดี โดยโปรดเกล้าฯให้มีการตั้งบ้านเรือนและมีพื้นที่ทำกินอยู่บริเวณริมแม่น้ำ ซึ่งชาวมอญยังคงรักษาวัฒนธรรมของตนได้เป็นอย่างดี เป็นผลมาจากการนับถือผีบรรพบุรุษและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวไทยรามัญ

จารุเกตุ กาญจนานา (2515 : 25) ศึกษาประเพณีสามัญในอำเภอบางระจันต์ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่าประเพณีต่างๆในเขตอำเภอบางระจันต์ ได้แก่ ประเพณี

ปล่อยนก - ปล่อยปลา ประเพณีแห่ทางหงส์ - ชงตะขาบ การเล่นสบ้าและทะแยมมอญ ประเพณีการนับถือผี เนื่องจากคนมอญเป็นกลุ่มชนที่ถือระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นกว่าคนไทย จะเห็นได้จากการนับถือสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ หากในตระกูลมีการยกเว้นสัตว์ชนิดใด ญาติก็จะต้องละเว้นไม่ฆ่าสัตว์ชนิดนั้น นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวเกี่ยวกับการผิดผีอีกมากมายโดยมี สิ่งของเป็นสัญลักษณ์แทนบรรพบุรุษจึงทำให้ข้อห้ามต่างๆ ถูกปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดในอดีต

สุวัฒนา ธาดานิติ ; และสุสติ ทิมทัส (2519 : 14) ศึกษาความเชื่อของชุมชนมอญในเขตอำเภอ พระประแดง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรมากนัก การรักษาประเพณี ร่ำเจ้ายังคงเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่ควรค่าแก่การรักษาไว้

สุภรณ์ โอเจริญ (2519 : บทนำ) ศึกษาเกี่ยวกับชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พบว่า มอญในเมืองไทยเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางและรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างไปจากชนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย คือ มีฐานะทัดเทียมกับคนไทยและเป็นชนชาติที่ไม่มีประเทศเป็นของตนเอง ทั้งๆ ที่ในอดีตนั้นเคยรุ่งเรืองที่สุดชาติหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมีบทบาทสำคัญในการรับและถ่ายทอดอารยธรรมอินเดียแก่ประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเดียวกัน

ไฉน สนสกุล (2535 : 5) ศึกษาการธำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี พบว่า ชาวมอญมีการปรับตัวให้เข้ากับชาวไทยได้เป็นอย่างดีโดยมีความสัมพันธ์ที่ยอมรับกันได้ ทั้งนี้ชาวมอญบางขันหมากยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มชน เช่น ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี แม้จะมีบางส่วนที่ขาดหายไปแต่ยังคงบางส่วนไว้ได้เป็นอย่างดี

อะระโท โอระชิวา (2536 : 10) ศึกษาชีวิตและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย : กรณีศึกษาในเขตบ้านมน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า การแสดงออกและการเรียนรู้เอกลักษณ์ชาติพันธุ์มอญ กับพฤติกรรมด้วยทฤษฎีการธำรงชาติพันธุ์และทฤษฎีวิเคราะห์พิธีกรรม ซึ่งมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ที่จะทำให้อุบัติชาติพันธุ์นั้นยังคงอยู่ได้ คือ กลุ่มประวัตินี้และเอกลักษณ์ ในขณะที่เดียวกันพิธีกรรมก็มีความสำคัญในการที่จะทำให้บุคคลเข้ามารวมกลุ่ม ทั้งนี้ยังมีความสำคัญต่อการสร้างเอกลักษณ์ของบุคคลต่างๆ ที่เข้ามารวมพิธีกรรมเมื่อศึกษาชีวิตประจำวันของคนมอญในเขตบ้านมน อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี จะเห็นเอกลักษณ์ชาติพันธุ์ที่ซับซ้อน 2 ระดับ คือ ระดับที่เป็นคนไทย และระดับที่เป็นคนมอญควบคู่กันไป การที่มีการสืบสานและรักษาเอกลักษณ์ของชาวมอญนั้น การนับถือผีเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับชาวมอญ การรำผี การเลี้ยงผีเป็นกลไกสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ นอกจากนี้พิธีกรรมทางศาสนาก็ยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มสร้างความสามัคคี จึงเป็นประโยชน์ต่อการรักษาวัฒนธรรม จารีก ประเพณี และเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของชาวมอญ

สายสุนีย์ ชาวปลื้ม (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาเพลงรำผีมอญ จังหวัดปทุมธานี โดยศึกษาถึงความเป็นมาและบทบาทของเพลงรำผีมอญของจังหวัดปทุมธานี พบว่า เพลงผีมอญ ในปัจจุบันนี้มีต้นกำเนิดมาจากเพลงโนพรีรำผี ซึ่งเป็นพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวมอญ มาตั้งแต่โบราณ

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษาการชำระเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ ชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านม่วง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า ชาวมอญ บ้านม่วงยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมบางอย่างไว้ได้จนถึงปัจจุบันนี้ เอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มอญ ได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ และขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ก็มีบางส่วน ที่ถูกผสมกลมกลืนให้เข้ากับสังคมไทยด้วย

ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์ (2544 : บทคัดย่อ) ศึกษาพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ : กรณีศึกษาคนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญในอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า พิธีรำเจ้าพ่อนี้เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเรื่องโชคลางซึ่งเกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน โดยมี การถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษชาวมอญที่ได้อพยพบ้านถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองไทย และได้นำเอาเจ้าพ่อซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งสักการะสูงสุดของชาวมอญมาด้วย และจะมีการบวงสรวงกัน ในเดือน 5 ก่อนวันแรม 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี พิธีกรรมนี้จะเป็นการเคารพเจ้าโดยการสมมุติ ให้ผู้อาวุโสของชุมชนนั้นเป็นตัวแทนเทพเจ้าและร่ายรำพร้อมกับเครื่องสักการะและมีอุปกรณ์ต่างๆ ที่เป็นสัญลักษณ์แทนอาชีพ เช่น กระสวยแทนการทอผ้า ใบไม้แทนการเกษตร ดาบแทนการต่อสู้ เพื่อเป็นสิริมงคลต่อตนเองและครอบครัว

พิมพ์เพ็ญแข วรรณปาน (2549 : 100) ศึกษาความเชื่อเรื่องพิธีกรรมรำผีของ ชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่ พบว่า ชาวมอญมีความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี อย่างเคร่งครัดและยังยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยการสืบทอดกันมาสู่รุ่นลูกหลานยังได้เห็น การเช่นไหว้เข้าทรงผีบรรพบุรุษหรือปาโหนก เป็นประจำทุกปี และเกิดความเชื่อและศรัทธา ในการนับถือผี โดยการนับถือผีบรรพบุรุษถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาวมอญ ความเชื่อเรื่อง พิธีกรรมรำผีมีความเกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษโดยตรง แสดงให้เห็นว่า การนับถือผีบรรพบุรุษของ ชาวมอญบางกระดี่เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชาวมอญบางกระดี่เป็นสังคมที่เข้มแข็งมีปฏิสัมพันธ์กัน ในระบบสังคมและชุมชน ทั้งนี้เพราะผีบรรพบุรุษมีความสำคัญและมีบทบาทต่อชาวมอญ บางกระดี่ โดยเป็นทั้งที่พึ่งทางใจเมื่อคนในตระกูลประสบปัญหาหรือเจ็บไข้ได้ป่วยและทำให้คนใน ตระกูลที่นับถือผีเดียวกันไม่ลืมบรรพบุรุษ และยังคงไว้ซึ่งความเคารพ

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ประโยชน์ ในการสร้างองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพิธีกรรม และมีความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับชาวไทยรามัญ ในการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของกลุ่มชน แล้วนำองค์ความรู้ นั้น เป็นแนวทางในการกำหนดหัวข้อ และการกำหนดประเด็นสำคัญที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 3

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษาและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา จากข้อมูลสารสนเทศ ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี (2546 : 1-3) พบว่าลักษณะทั่วไปของตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี มีดังต่อไปนี้

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลบ้านม่วงตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอบ้านโป่ง ห่างจากที่ทำการอำเภอ 13 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 12.67 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,918.75 ไร่ ตำบลบ้านม่วงมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลและอำเภอต่างๆในจังหวัดราชบุรีดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลคิ่งพยอมและหนองปลาหมอ อำเภอบ้านโป่ง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลชำระ อำเภอโพธาราม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลนครชุมน์ อำเภอบ้านโป่ง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองปลาหมอ อำเภอบ้านโป่ง

3.1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ตำบลบ้านม่วงมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ลาดเอียงลาดเล็กน้อย มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่าน หมู่ที่ 1 – 5 มีบึงธรรมชาติ 2 แห่ง ได้แก่ บึงวังมะนาว เนื้อที่ 286 ไร่ 1 งาน 61 ตารางวา และบึงกระจับ เนื้อที่ประมาณ 650 ไร่ เขตเชื่อมติดต่อกับอำเภอโพธาราม มีหนองน้ำธรรมชาติ 2 แห่ง ได้แก่ หนองบอนใหญ่ เนื้อที่ 18 ไร่ 3 งาน, หนองบอนเล็ก เนื้อที่ 5 ไร่ 2 งาน 37 ตารางวา และหนองยายแมะ เนื้อที่ 2 ไร่ 1 งาน 18 ตารางวา มีคลอง 3 แห่ง ได้แก่ คลองท่าช้าง คลองม่วง และคลองอินทนิล

3.1.3 สภาพภูมิอากาศ

ตำบลบ้านม่วงมีภูมิอากาศเช่นเดียวกับภูมิอากาศโดยทั่วไปของประเทศ โดยแบ่งออกเป็น 3 ฤดู ได้แก่ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว เพราะจังหวัดราชบุรีตั้งอยู่ในภูมิภาคตะวันตกของประเทศ

3.1.4 การปกครอง

ตำบลบ้านม่วงแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หมู่บ้าน คือ

หมู่ที่ 1	บ้านวังมะนาว
หมู่ที่ 2	บ้านบัวงาม
หมู่ที่ 3	บ้านม่วง
หมู่ที่ 4	บ้านม่วง
หมู่ที่ 5	บ้านม่วง
หมู่ที่ 6	บ้านหนองคา
หมู่ที่ 7	บ้านหนองไม้ท่อน

3.1.5 จำนวนประชากร

จากสถิติประชากรปี พ.ศ. 2546 ตำบลบ้านม่วงมีประชากรทั้งสิ้นจำนวน 3,508 คน เป็นชาย 1,688 คน หญิง 1,820 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 สิงหาคม 2546) ความหนาแน่นเฉลี่ย 278.54 คน/ตารางกิโลเมตร

3.1.6 สภาพทางเศรษฐกิจ

3.1.6.1 ด้านเกษตรกรรม

ตำบลบ้านม่วง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันตก ซึ่งบริเวณบ้านโป่ง ฝั่งตะวันตกนี้ จะไม่ค่อยได้รับการพัฒนาในเรื่องถนนหนทางดังเช่นฝั่งตะวันออกของบ้านโป่ง หรือเท่ากับสองฝั่งของโพธารามที่พัฒนาเร็วในเรื่องการคมนาคมทางบก โดยเฉพาะรถไฟ และถนนทางเดินเลียบบ้านม่วง มีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่หลายแห่ง ชาวบ้านม่วงส่วนใหญ่จึงยึด อาชีพหลักคือ การทำนา ซึ่งมักจะทำนาหลังบ้านหรือถัดจากแม่น้ำเข้าไป โดยอาศัยแหล่งน้ำ ธรรมชาติและคลองต่างๆ ที่เก็บน้ำไว้ในฤดูฝน และเป็นที่ยึดครองไม่ให้น้ำในแม่น้ำที่ไหลเอ่อล้นเข้าไปตามท้องทุ่งท้องนา

การทำนาในบ้านม่วงมักได้ผลในทีดอนมากกว่าที่ราบลุ่มซึ่งมีพื้นที่มากกว่า มักทำนาไม่ค่อยได้ผลเพราะน้ำแม่กลองท่วมอยู่เกือบทุกปี ชาวบ้านม่วงจึงประสบปัญหาทำนา ไม่ได้ผลนัก จึงไม่ค่อยร่ำรวย

ข้าวพันธุ์ที่ชาวบ้านม่วงนิยมปลูก คือ “ข้าวเหลืองใหญ่” เพราะเป็นข้าวที่ทนน้ำแม่น้ำท่วมนานๆ ก็ไม่ค่อยตาย แต่ข้าวชนิดนี้ไม่ค่อยขาวและรสชาติค่อนข้างกระด้าง

นอกจากทำนาแล้ว ชาวบ้านม่วงยังจับปลาที่ชุกชุมนานาชนิดนำมารับประทาน และทำปลาแห้งหรือปลาร้า เศรษฐกิจของชาวบ้านม่วงจึงเป็นลักษณะแบบพอยังชีพ

เมื่อมีการสร้างเขื่อน การชลประทานค่อนข้างให้น้ำได้แน่นอน ในเขตชลประทานจึงสามารถทำนาได้ 2 หน แต่ส่วนที่อยู่ไกลการชลประทานจะทำนาไม่ได้ผลเลย ต่อมาชาวบ้านเลิกปลูกข้าวพันธุ์ “ข้าวเหลืองใหญ่” หันมาปลูก “ข้าวเหลืองประทิว” ที่รสชาติและราคาดีกว่า แต่เนื่องจากพื้นที่นาในเขตชลประทานของบ้านม่วงมีไม่มาก จึงไม่อาจทำให้ชาวบ้านม่วงร่ำรวยขึ้นได้เท่าใดนัก อีกทั้งการทำนาในระยะหลังต้องพึ่งพาอาศัยปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมาก จึงทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง

3.1.6.2 การค้าขาย

ในอดีตมีชาวจีนเป็นพ่อค้าคนกลางนำสินค้าอุปโภคบริโภคมาแลกข้าวเสมอ และต่อมาได้เปิดเป็นร้านขายของอยู่ริมน้ำใต้วัดม่วง 3 – 4 ร้าน ชาวบ้านม่วงมักนำ “ข้าว” และ “ปลา” ไปแลกอยู่บ่อยๆ ชาวจีน 3 – 4 ครอบครัวนี้จึงฐานะดี เคยมีเรือโยงบรรทุกข้าวหลายลำจอดริมแม่น้ำหน้าบ้านไว้บรรทุกข้าวไปขายกรุงเทพฯ ในฤดูเกี่ยวข้าว

นอกจากนี้ชาวบ้านม่วงยังมี “ตลาดนัด” ทั่วไปปะปนแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนอื่นๆ ในอดีตเริ่มแรกมีตลาดนัดบริเวณหาดทรายทำน้ำวัดม่วง (ใต้เจดีย์วัดม่วง) เดือนละ 2 ครั้ง ในทุกวันขึ้น 12 ค่ำ และแรม 12 ค่ำ หรืออาจจะข้ามฟากไปตลาดนัดบริเวณหาดทรายหน้าบ้านกำนันที่นครชุมน์ (ใต้วัดนครชุมน์)

ชาวบ้านวัดม่วงจะนำ “ข้าว” หรือ “ผัก” เหลือกินเหลือใช้ไปแลกสินค้าอื่น ที่ต้องการในตลาดนัด โดยนำข้าวกระเดียดไป 2 กระบุง เป็นกระบุงใหญ่ 1 ใบไว้ใส่ข้าว อีกกระบุงนั้นเป็นใบเล็กเอาไว้ใส่แบ่งข้าวจากกระบุงใหญ่ไปแลกสินค้าจากพ่อค้าแม่ค้าชุมชนอื่นที่นำสินค้าจากตลาดบ้านโป่งและโพธารามมา หรือชาวสวนหมู่บ้านอื่นๆ นำผลไม้มา ตลอดจนพ่อค้าแม่ค้านำเกลือ กะปิ น้ำตาลจากสมุทรสงครามมาแลกข้าว โดยมาทางเรือเป็นส่วนใหญ่

ต่อมาตลาดนัดบริเวณหาดได้ยกเลิกไป เพราะเรือดูดทราย ทำให้หาดทรายอันสวยงามลาดยาวหมดไป แม่น้ำแม่กลองลึกลงไปและตลิ่งทั้งสองฝั่งพังทลาย

ตลาดนัดของชาวบ้านม่วงจึงย้ายไปอยู่ที่บ้านกำนันบัวน กำนันคนที่ 4 แห่ง บ้านม่วง ไม่นานนักกำนันบัวนได้ยกตลาดนัดให้ไปอยู่บริเวณวัดบัวงาม ภายหลังตลาดนัดที่วัดบัวงามเลิกไปแล้ว เพราะการทำนาในหมู่บ้านไม่ค่อยได้กำไรบางปีขาดทุน ประกอบกับการคมนาคมไปตลาดบ้านโป่งสะดวกขึ้น ผู้คนในหมู่บ้านจึงเริ่มเดินทางไปทำงานต่างถิ่น

ต่อมาชาวบ้านม่วงหันกลับมาจัดตลาดนัดใหม่เป็นตลาดนัดกลางหมู่บ้าน บริเวณศาลกลางบ้าน เดือนละ 4 ครั้ง (แรม 1 ค่ำ และแรม 8 ค่ำ) เป็นตลาดนัดที่แตกต่างจากอดีต เพราะใช้ “เงิน” ในการซื้อขายสินค้า ผู้ขายส่วนใหญ่มาจากตลาดบ้านโป่งซึ่งชาวบ้านม่วงเป็นผู้ซื้อถึง 90% ถึงแม้ปัจจุบันการคมนาคมภายในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านอื่นๆ จะดีขึ้นมาก ทำให้การเดินทาง

สะดวกรวดเร็ว มีถนนและสะพานเชื่อมข้ามแม่น้ำไปมาตลาดบ้านโป่ง ตลาดนัดกลางหมู่บ้านก็ยังมี ความจำเป็น เพราะเศรษฐกิจของชาวบ้านม่วงในภายหลังไม่อาจเป็นไปได้ในลักษณะแบบพอยังชีพ ได้อีกต่อไป ชาวบ้านจึงต้องพึ่งพาสินค้าภายนอกมากขึ้น และจำเป็นต้องใช้เงินมากขึ้น

ปัจจุบันมีตลาดนัดวัดม่วงทุกวันพุธ และวันอาทิตย์ เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยน ซื้อขาย ผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าจำเป็นทั่วไป

3.6.1.3 แร่งงาน

ชาวบ้านม่วงบางส่วนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปภายในตำบลและตำบลข้างเคียง และทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในตำบล และโรงงานอุตสาหกรรมอื่นๆ ของอำเภอบ้านโป่งและจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดนครปฐม และกรุงเทพฯ

3.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลความรู้เบื้องต้น เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจวิถีชีวิตชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วงมากยิ่งขึ้น โดยจำแนกเป็นข้อมูลเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา ที่อยู่อาศัยลักษณะบ้านเรือน ภาษา การแต่งเครื่องประดับ ศาสนาและความเชื่อ โครงสร้างสังคม และประเพณี พิธีกรรม กล่าวโดยสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

3.2.1 ประวัติความเป็นมา

ความเป็นมาของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีนั้น อลิสา รามโกมุท (ม.ป.พ. : 185 - 196) กล่าวว่า ความเป็นมาของชาวบ้านม่วงนั้น ชาวบ้านเชื่อกันว่าบรรพบุรุษรุ่นแรกอพยพมาจากประเทศพม่าในสมัยอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133 - 2148) โดยติดตามพระมหาเถรคันฉ่อง ซึ่งเป็นพระสงฆ์เชื้อสายมอญนิคมหายาน มาตั้งถิ่นฐานริมแม่น้ำแม่กลอง ให้ชื่อหมู่บ้านเหมือนบ้านเดิมว่า “บ้านม่วง” และได้ตั้งวัดประจำหมู่บ้านว่า “วัดม่วง” ซึ่งประกาศจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2223 ตรงกับสมัยอยุธยาในรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199 – 2231)

เหตุที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำแม่กลอง เพราะเป็นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะต่อการเกษตรกรรม การตั้งถิ่นฐานและการคมนาคม และบริเวณนี้ใกล้เส้นทางคารอพยพทางด้านเจดีย์สามองค์มากที่สุด ทำให้สะดวกต่อการกลับไปเยี่ยมบ้านเดิมหรือไหว้เจดีย์ชเวดากอง โดยเดินทางไปยังจังหวัดกาญจนบุรีแล้วข้ามช่องเขาต่างๆ ตามเทือกเขาตะนาวศรี เข้าเขตพม่าเข้าสู่เมืองร่างกุ้ง

ต่อมาชาวยุโรปได้อพยพเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์เข้าสู่จังหวัดกาญจนบุรี อีกในช่วงสมัยกรุงธนบุรีและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งไทยได้จัดให้ชาวยุโรปจำนวนหนึ่ง

กระจายกันอยู่เป็นหมู่เป็นเหล่า ตามตำบลต่าง ๆ บริเวณแม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งเป็นทางที่พม่ายกผ่านด่านเจดีย์สามองค์ลงมาตีไทยผ่านทางกาญจนบุรีลงมา ต่อมาได้มีการยกตำบลหน้าด่านนั้นขึ้นเป็นเมือง รวม 7 เมือง ได้แก่

1. เมืองสิงห์ (พระสมิงหุรินทร์)
2. เมืองลุ่มสุ่ม (พระนินนะภูมินบตี)
3. เมืองท่าตะกั่ว (พระชินติฐบดี)
4. เมืองไทรโยค (พระนิโครธาภิโยค)
5. เมืองท่าขนุน (พระปนัดติฐบดี)
6. เมืองทองผาภูมิ (พระเสลภูมิบดี)
7. เมืองท่ากระดาน (พระผลกติฐบดี)

เมืองเหล่านี้ขึ้นตรงต่อเมืองกาญจนบุรี โดยตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำแควน้อย ยกเว้นเมืองท่ากระดานเพียงเมืองเดียวที่ตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำแควใหญ่ใต้เมืองสวัสด์ลงมา

เมืองรามัญ 7 เมืองนี้ มีหน้าที่ช่วยลาดตระเวนและสืบข่าวการเคลื่อนไหวของพม่าที่จะมาตีไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ถ้าเกิดศึกสงครามจะช่วยเป็นเมืองหน้าด่าน ด้านพม่าเตรียมเสบียงอาหาร และช่วยนำทาง

เนื่องจากภูมิประเทศของเมืองรามัญทั้ง 7 มีความกันดาร เป็นป่าทึบและภูเขาสูง ทำให้การทำนาทำไร่ไม่ได้ผล ราษฎรส่วนใหญ่จึงมีความอึดอัดขัดสน เจ้าเมืองจึงอพยพชาวบ้านเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่บริเวณริมแม่น้ำแม่กลองที่อุดมสมบูรณ์กว่า โดยยกมาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณวัดคงคาราม ยกเว้นพระเสลภูมิบดี เจ้าเมืองทองผาภูมิ ที่ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ใต้วัดนครชุมน์แต่ก็อยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำแม่กลองเช่นเดียวกัน

การที่เจ้าเมืองทั้งหลายอพยพผู้คนลงมาอยู่ลุ่มแม่น้ำแม่กลองนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าสมัยใด แต่น่าจะเป็นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในช่วงรัชกาลที่ 2 หรือรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นระยะที่ไทยค่อนข้างปลอดภัยจากศึกพม่า เพราะพม่าถูกอังกฤษรุกและตีได้ใน พ.ศ. 2367 เจ้าเมืองรามัญทั้ง 7 จึงไม่จำเป็นต้องอยู่ตามเมืองด่านเหล่านั้นต่อไป สามารถลงมาตั้งบ้านเรือนริมแม่น้ำแม่กลองอันอุดมสมบูรณ์กว่า แต่ก็ยังมีหน้าที่ส่งกรมการขึ้นไปตรวจตราดูแลเป็นระยะ และเจ้าเมืองต่างๆก็ยังคงเดินทางขึ้นไปรับเบี้ยหวัดเงินปีที่เมืองกาญจนบุรีเสมอ

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2438 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศยกเลิกเมืองรามัญ 7 หัวเมือง จัดตั้งเป็นหมู่บ้านและอำเภอขึ้นกับจังหวัดกาญจนบุรีจนถึงทุกวันนี้

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับความเป็นมาของชาวไทยรามัญตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สรุปได้ว่า ชาวรามัญอพยพมาอยู่ในประเทศไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา คือ ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร (พ.ศ. 2133 - 2148) และใช้เวลาในการสร้างชุมชนและสร้างวัด โดยจัดตั้งวัดม่วงขึ้น ใน พ.ศ. 2223 ซึ่งตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199 - 2231) จากนั้นก็มีการอพยพเข้ามาอีกหลายครั้งในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยอพยพมาทางด่านเจดีย์สามองค์ เนื่องจากหนีภัยสงคราม และทนการกดขี่ข่มเหงจากพม่าไม่ไหว

เช่นเดียวกับชาวไทยรามัญในบริเวณอื่นๆที่อพยพเข้ามาอาศัยในลุ่มแม่น้ำต่างๆในประเทศไทย เช่น กลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในจังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ เป็นต้น

3.2.2 ที่อยู่อาศัยและลักษณะบ้านเรือน

ที่อยู่อาศัยและลักษณะบ้านเรือนของชาวบ้านม่วง ยังคงรูปแบบของชาวมอญอย่างเคร่งครัด โดยมีจุดเด่นที่สำคัญอย่างหนึ่งของการตั้งบ้านเรือนก็คือ บ้านเรือนส่วนใหญ่ยังคงอยู่บริเวณริมน้ำ และทุกชุมชนต้องมีวัดในพระพุทธศาสนาอย่างน้อยหนึ่งวัด

บ้านเรือนของชาวมอญในประเทศไทยเดิมมีลักษณะคล้ายคลึงกับเรือนของชาวไทยทั่วไป คือ เป็นเรือนไม้เครื่องผูก ยกพื้นสูง หลังคาทรงจั่ว และมุงหลังคาด้วยจาก และในปัจจุบันมีทั้งที่มุงด้วยสังกะสีและมุงด้วยกระเบื้อง การปลูกบ้านของชาวมอญต้องมีเกณฑ์โฉลกตามที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เริ่มตั้งแต่การเลือกเวลาที่จะปลูก เลือกที่ดินตำแหน่งที่จะปลูก การขุดเสาเรือน การตั้งเสาเรือน ให้ถูกต้องตามขนาดและสัดส่วนที่กำหนด

ลักษณะของบ้านจะประกอบด้วยนอกชานระเบียง และที่สำคัญที่สุดคือ เสาเรือน ซึ่งการปลูกบ้านของชาวมอญมักจะสร้างหันหน้าเรือนไปทางทิศเหนือ เป็นเพราะในสมัยโบราณชาวมอญอพยพถิ่นฐานมาจากทิศเหนือ เมื่อมาอยู่ในที่ปัจจุบันจึงปลูกบ้านหันหน้าไปทางทิศเหนือ และเพราะเหตุที่แม่น้ำสายต่างๆในประเทศไทยส่วนใหญ่ก็มีแนวจากเหนือไปได้ เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ชาวมอญก็ยังนิยมปลูกบ้านอยู่ริมแม่น้ำลำคลองและหันหน้าไปทางทิศเหนือ จึงกลายเป็นต้องปลูกบ้านขวางแม่น้ำ อันเป็นที่มาของคำเรียก “มอญขวาง”

3.2.3 ภาษา

ชาวบ้านม่วงยังคงการใช้ภาษารามัญในการสื่อสารเฉพาะกับชาวมอญด้วยกัน แต่เมื่อสื่อสารกับคนภายนอกก็จะใช้ภาษาไทยมาตรฐาน

3.2.4 การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวบ้านในปัจจุบัน เมื่อเวลาออกจากบ้านจะแต่งกายตามสมัยนิยม แต่เมื่ออยู่บ้านหรือประกอบประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ก็จะแต่งกายตามแบบรามัญ ดังนี้

ผู้ชาย จะไว้ผมทรงเดียวกับชายไทยทั่วไป สวมเสื้อตามสมัยนิยม เช่น เสื้อยืดหรือเสื้อเชิ้ต ส่วนผ้าถุงนั้นบางคนก็นุ่งโจร่ง บางคนก็นุ่งกางเกงขาก๊วย ขึ้นอยู่กับความนิยมและความสะดวกของแต่ละคน แต่ส่วนใหญ่แล้วคนแก่ก็นุ่งโจร่ง ส่วนคนหนุ่มกับเด็กก็นุ่งกางเกง หากมีงานประเพณีหรืองานเทศกาลต่างๆ ผู้ชายชาวมอญนิยมนุ่งโจร่งลายตาหมากรุกหลากสีหรือเป็นสีพื้นก็ได้ โจร่งที่เดิมผู้หญิงจะเป็นผู้ทอเอง และมีลายพิเศษซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชาวมอญโบราณ คือ ลายตาสีเหลือง การนุ่งโจร่งมักให้ชายโจร่งยาวถึงข้อเท้า แล้วใช้ผ้าขาวม้าคาดเอว ถ้าเป็นกางเกงขาก๊วยจะมีทั้งชนิดขาสั้น สามส่วน และขายาว สีที่นิยมคือสีน้ำตาล สีดำหรือ

สีน้ำเงิน และสวมเสื้อคอพวงมาลัยสีพื้นเรียบๆหรือเป็นลายดอก นอกจากนี้ ยังใช้ผ้าซึ่งเรียกว่า “หยาดอะบัว” ส่วนใหญ่ใช้ผ้าขาวม้า พาดไหล่ข้างใดข้างหนึ่ง หรือพาดคล้องไหล่ทั้งสองข้าง โดยปล่อยให้ชายผ้าทั้งสองข้างทิ้งไปด้านหลัง อีกแบบหนึ่งเป็นการพาดพันตัวแบบสไบเฉียง ผ้าที่ใช้ในงานเช่นนี้เรียกว่าผ้า “หะหมัดโตะ” ซึ่งทุกคนจะต้องแต่งกายให้ถูกต้องเมื่อเวลาเข้าวัด เป็นการแสดงความสุภาพและเคารพต่อพระภิกษุ ทั้งยังใช้เป็นผ้าปูรองกราบอีกด้วย

ผู้หญิง ปัจจุบันนี้สาวมอญนิยมไว้ทรงผมตามแบบสมัยนิยม แต่ก็มีบางส่วนที่ยังคงพยายามรักษาเอกลักษณ์ไว้ คือ การเกล้าผมมวย โดยเฉพาะผู้สูงอายุยังคงไว้ผมยาวและเกล้ามวยกันทุกคน ที่มวยผมประดับด้วยเครื่องประดับ 2 ชนิด คือ ชั้นหนึ่งมีลักษณะคล้าย เกือกม้า เรียกว่า “อะนดซก” ใช้เสียบในแนวตั้ง อีกชั้นหนึ่งลักษณะคล้ายไม้ไผ่ เรียกว่า “หะเลียงซก” ใช้เสียบแนวนอน เวลาที่ไปงานบุญหรือไปงานต่างๆ สาวมอญจะประดับมวยผมด้วยดอกไม้หรือลูกปัดที่มีพู่ห้อยหลากสีสวยงาม เรียกว่า “แหมะแกว ปาวซก”

ผู้หญิงชาวมอญจะสวมเสื้อคอกระเช้าหรือเสื้อสีพื้นคอปก นุ่งผ้าถุงกรอมเท้าปล่อยชาย (ยกเว้นผู้สูงอายุมักจะใส่เสื้อชั้นในคอกระเช้าแบบหลวมๆ) และแบบรัดทรงมีกระดุมด้านหน้า หากเป็นงานพิธีในวัด มักจะใส่เสื้อคอปกซึ่งส่วนมากจะเป็นสีขาว ถ้าจะไปถือศีลที่วัด จะต้องแต่งกายสีขาวทั้งชุด หากเป็นงานศพจะนุ่งผ้าถุงสีดำใส่เสื้อสีขาว และพาดผ้าสไบสีขาวไว้ ที่ไหล่ซ้ายเหมือนการพาดของผู้ชาย

ผ้าพาดไหล่สไบเฉียงนี้ เรียกว่า “หะหมัดโตะ” เนื่องจากริมของผ้าสไบเฉียงนี้ ปักแบบลายปักกริมผ้าบุโตะแต่ละคนจะมีคนละหลายผืน หลากสี หากไม่ทำเองก็มีผู้ผลิตมาขาย

เด็ก การแต่งกายของเด็กชาวมอญคล้ายกับเด็กไทยต่างกันตรงที่เด็ก ชาวมอญ ตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 7 ขวบ นิยมไว้ทรงผมอันเป็นลักษณะอยู่ 2 แบบ คือ เด็กผู้หญิงไว้จุก โดยจะไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาทางด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นนั้น โกงทั้ง ส่วนเด็กชายจะไว้ผมจุกเฉพาะตรงขวัญ แต่ก่อนไปทางด้านหลัง เรียกว่า “เปีย” สมัยก่อนนั้นเด็กหญิงจะมีแผ่นโลหะถักด้วยเงินเป็นรูปหำเหลี่ยม โดยทิ้งมูมมาทางด้านล่างเพื่อปกปิดอวัยวะเพศเรียกว่า “ตะปั้ง” และเด็กชายจะมีดอกจปีเล็กๆห้อยไว้ที่เอว เรียกว่า “ลูกพริก” โดยเชื่อว่าป้องกันเขี้ยวเล็บจากสัตว์ต่างๆ ได้ ปัจจุบันนี้ตะปั้งและลูกพริกไม่มีให้เห็นแล้ว แต่การไว้จุกและไว้เปียยังคงมีให้เห็นอยู่โดยทั่วไป

3.2.5 ระบบครอบครัว

ระบบครอบครัวของชาวบ้านม่วงส่วนใหญ่จะเป็นแบบครอบครัวขยาย ซึ่งจะมีทั้งแบบที่ฝ่ายชายไปอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง และฝ่ายหญิงไปอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายชาย เมื่อคู่สามีภรรยามีฐานะทางเศรษฐกิจพอสมควรก็มักจะค่อยแยกครอบครัว แต่ก็สร้างเรือนใหม่อยู่ในละแวกบ้านญาติพี่น้องเดียวกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกิจกรรมและพิธีกรรมหลายๆอย่างยังอาศัยรูปแบบการร่วมมือกันเป็นสำคัญนั่นเอง โดยการนับถือผีจะนับถือผีทางฝ่ายชายเป็นหลัก

3.2.6 ศาสนาและความเชื่อ

ชาวบ้านม่วงยังคงความเชื่อแบบรามัญที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อยู่ 2 ลักษณะ คือ การเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา กับการเชื่อถือผีโดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้เห็นได้จากระเบียบข้อห้าม ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ในวิถีชีวิตของชาวมอญ ซึ่งในบางพิธีกรรมจะเห็นว่าชาวบ้านให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับทั้ง 2 ความเชื่อด้วยกัน

3.2.6.1 พุทธศาสนา

ชาวบ้านม่วงให้การยอมรับนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาทมาช้านาน นับตั้งแต่อาณาจักรสุธรรมวดี ซึ่งเป็นอาณาจักรแห่งแรกของชาวมอญ ชาวมอญนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับศาสนายู่มากมาย เช่น ห้ามใส่รองเท้าเข้าบริเวณวัด ห้ามผู้หญิงเข้าไปในพระอุโบสถ มีการฟังเทศน์ สวดมนต์ ปฏิบัติธรรมในวันพระ และเมื่อถึงวันสำคัญในเทศกาลต่างๆ จะพากันไปทำบุญที่วัดอย่างพร้อมเพรียง นิยมที่จะบริจาคเงินให้แก่วัด ด้วยเชื่อมั่นว่าการทำบุญอุทิศเพื่อศาสนานั้นจะเป็นผลานิสงส์ให้วิญญาณไปสู่สวรรค์

3.2.6.2 ความเชื่อเรื่องผี

ผีในโลกทัศน์ของชาวบ้านม่วงปัจจุบันแบ่งออกเป็น ผีดี และผีร้าย เช่นเดียวกับผีของคนไทย คือ ผีดี เป็นผีในฝ่ายที่ให้การช่วยเหลือเมื่อเกิดเรื่องเดือดร้อนต่างๆ ให้การคุ้มครองรักษา และในขณะเดียวกันก็ให้โทษได้ ถ้าหากได้รับการกระทำที่ไม่พอใจ อันแสดงถึงการไม่เคารพบูชา หรือขอมมาลาโทษ

ผีดี ของชาวบ้านม่วงได้แก่ ผีเจ้าพ่อต่างๆ ซึ่งมีการปลุกสร้างศาลให้สถิตอยู่บริเวณต้นโพธิ์กลางหมู่บ้าน เช่น เจ้าพ่อช้างพัน เจ้าพ่อตาทรก เจ้าพ่อมรกต เจ้าพ่อสีชมพู และยังมีเจ้าพ่อต้นโพธิ์อยู่ในบริเวณวัดม่วงอีกแห่งหนึ่ง ทุกปีในเดือน 6 ก่อนถึงวันพระ ชาวบ้านม่วงจะร่วมกันทำพิธีเซ่นไหว้ที่ศาลต้นโพธิ์ใหญ่ ซึ่งถือเป็นผีที่คุ้มครองหมู่บ้านเพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชุมชน

นอกจากเจ้าพ่อที่ให้ความคุ้มครองในระดับหมู่บ้านแล้ว ในระดับเครือญาติก็มีการนับถือผีบรรพบุรุษซึ่งมีบทบาทอยู่ในกลุ่มเครือญาติของแต่ละตระกูล คอยดูแลคุ้มครอง ลูกหลานในขณะเดียวกันถ้าลูกหลานคนใดในตระกูลประพฤติผิดข้อห้าม ถือเป็นการล่วงละเมิดผี ผีอาจจะลงโทษให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งให้เจ็บป่วยได้

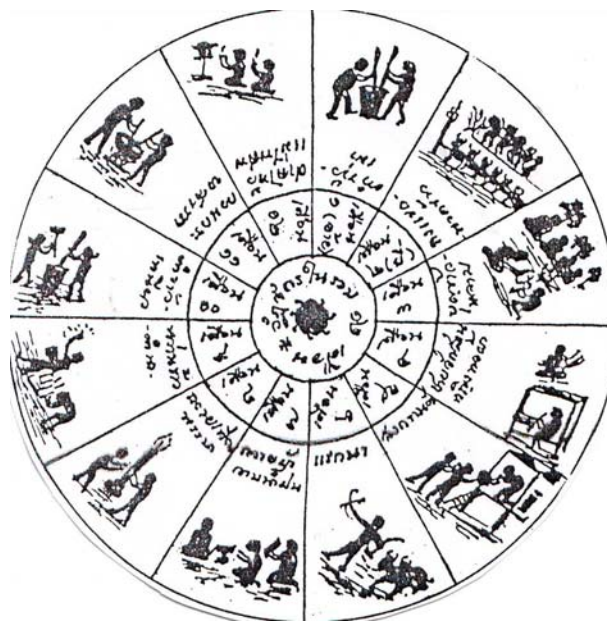
ส่วนความเชื่อในเรื่องผีร้าย คือ ผีที่ให้โทษ ทำร้ายผู้คนเป็นพวกที่น่ากลัว ได้แก่ ผีปอบ ผีกระสือ ซึ่งปัจจุบันไม่ค่อยได้พบเห็นกันแล้ว เนื่องจากสภาพการสาธารณสุขที่เจริญขึ้น เมื่อมีคนเจ็บป่วยนิยมไปหาแพทย์แผนปัจจุบันมากกว่าไปหาหมอผี เพื่อให้รักษาอาการเจ็บป่วย แต่ก่อนผู้ใดถูกกล่าวหาว่าเป็นปอบ ซึ่งมักจะมีอาการไม่สบตาคน ไม่กินเผ็ด และมักเป็นแต่ผู้หญิง

ทำให้ไม่มีใครคบ รวมทั้งพี่น้องในครอบครัวก็จะถูกรังเกียจไปด้วยนอกจากนี้ยังมี ผีตอยาก ผีป่า ผีตายโหง ผีที่ตายไม่ดี โดยชาวบ้านเชื่อว่าพวกนี้ตอยาก พเนจรอยู่ต่างที่ต่างๆ

แม้ว่าโลกมีการพัฒนาจนเกิดการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ ทำให้มนุษย์สามารถอธิบายในสิ่งที่ไม่รู้ในอดีตด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ความเชื่อต่างๆ ที่มีมาในอดีตก็คลี่คลายไป แต่ชาวบ้านม่วงยังคงมีความเชื่อเรื่องผีอย่างเหนียวแน่น โดยพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็น ได้แก่ พิธีรำผีมอญ พิธีเลี้ยงผี เป็นต้น

3.2.7 ประเพณีและพิธีกรรม

ชาวบ้านม่วงมีความเคารพต่อพระพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชนในการประกอบกิจกรรม ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ชาวบ้านจึงให้การดูแลบำรุงรักษาเป็นกรณีพิเศษ

ภาพประกอบ 1 ภาพจำลองประเพณีในรอบปี

- ประเพณี พิธีกรรมในรอบปีทั้ง 12 เดือน ของชาวมอญ ได้แก่
- เดือน 5 สงกรานต์ข้าวแช่ แห่ปลา , คำโพธิ์ , รอยทราย , ชักบังสุกุล และสงฆ์ พระสงฆ์
 - เดือน 6 พิธีแรกนาขวัญ ไถ ปักคานาตามประเพณี
 - เดือน 7 ทำบุญ ถวายทานผ้าอาบน้ำฝนแด่พระสงฆ์
 - เดือน 8 หล่อเทียนจำนำพรรษา , ถวายเทียนจำนำพรรษาและพานพุ่ม แด่พระสงฆ์

- เดือน 9 ถูการทำนาหว่านข้าวกล้า ,ปักดำนา
- เดือน 10 ดำข้าวเหนียวทำขนมตักบาตร ตักบาตรน้ำผึ้ง
- เดือน 11 กวนขนมกระยาสาทร ตักบาตรออกพรรษา
- เดือน 12 ตั้งศาลพระแม่โพสพที่ทุ่งนา เพื่อเซ่นไหว้ประจำปี
- เดือน 1 (อ้าย) ดำข้าวเม่าข้าวใหม่เซ่นไหว้ผีบ้านและถวายพระสงฆ์ที่วัด
- เดือน 2 (ยี่) ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าว และลงแขกนวดข้าว
- เดือน 3 สารทข้าวหลาม ทำบุญฟีนก่อไฟถวายพระสงฆ์และทำบุญวันมาฆบูชา
- เดือน 4 สิ้นฤดูทำนา ชายเข้าป่าตัดไม้ล่องแพ จักสาน หุงข้าวหูกทอผ้านุ่งผ้าห่ม

ของครอบครัว

ประเพณีกิจกรรมตามที่กล่าวมาทั้ง 12 เดือนในรอบปี ถึงแม้จะเข้าสู่ยุคแห่งโลกาภิวัตน์แล้วก็ตาม แต่ชาวไทยรามัญยังคงยึดมั่นปฏิบัติอยู่ทั่วไปไม่น้อยนับว่าเป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญและภาคภูมิใจในวัฒนธรรมชนชาติยิ่งนัก

นอกจากประเพณีที่ในรอบปีแล้ว ยังมีประเพณีอื่นๆที่ชาวไทยรามัญตำบล บ้านม่วง ยังคงยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด ได้แก่

3.2.7.1 ประเพณีการขึ้นบ้านใหม่

ชาวบ้านม่วงเป็นกลุ่มชนที่นับถือพุทธศาสนา เชื่อมั่นในการบำเพ็ญบุญกุศลว่าเมื่อได้บำเพ็ญบุญกุศลแล้วย่อมได้รับความสุขใจ เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล แห่งผลบุญแก่บ้านของตน จึงมีการจัดพิธีกรรมทำบุญขึ้นบ้านใหม่ขึ้น

3.2.7.2 ประเพณีการแต่งงาน

ชาวบ้านม่วงมีการจัดพิธีแต่งงานอยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ การแต่งงานแบบวิวาห์มงคล คือ การแต่งงานที่จัดพิธีที่บ้านฝ่ายเจ้าสาว ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องยกขบวนขันหมากไปทำพิธีที่บ้านเจ้าสาว แสดงว่าเจ้าบ่าวต้องไปเป็นเขยอยู่ที่บ้านเจ้าสาว และการแต่งงานแบบ อาวาห์มงคล ซึ่งเป็นพิธีแต่งงานที่จัดขึ้นที่บ้านฝ่ายเจ้าบ่าว โดยฝ่ายเจ้าสาวต้องพากันไปทำพิธี ที่บ้านเจ้าบ่าว แสดงว่าเจ้าสาวต้องไปเป็นสะใภ้ที่อยู่ที่บ้านเจ้าบ่าว

3.2.7.3 ประเพณีหญิงตั้งครรภ์และการอยู่ไฟ

ชาวบ้านม่วงมีประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ โดยมีข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามให้หญิงที่มีครรภ์ปฏิบัติตน เช่น ห้ามยกวัตถุสิ่งของที่ใช้แรงมาก ห้ามนั่งเหยียดขาหรือนั่งห้อยขา ห้ามนั่งที่หัวบันไดบ้าน และเหยียดขาบนหัวบันไดบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งที่หญิงมีครรภ์ต้องปฏิบัติแล้ว ก็ยังมีข้อกำหนดให้สามีปฏิบัติด้วย เช่น ต้องจัดหาสิ่งที่ใช้สำหรับการอยู่ไฟไว้ล่วงหน้า เช่น หาฟืน ทำเตียงอยู่ไฟ เป็นต้น และเมื่อคลอดแล้วผู้หญิง ทุกคนต้องมี

อยู่ไฟ 5 – 7 วัน ซึ่งทั้งการตั้งครุฑ การคลอด และการอยู่ไฟ มีการจัดพิธีกรรมต่างๆขึ้น เช่น การบูชาดวงศรวงเทวดาประจำดวงชะตา พิธีกรรมฝังรกเด็ก พิธีกรรมการเลิกอยู่ไฟ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว และเพื่อสุขภาพของแม่และเด็กที่จะเกิดมาด้วย

3.2.7.4 ประเพณีโกนผมไฟ

ประเพณีการโกนผมไฟ ชาวบ้านม่วงได้ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตามแบบดั้งเดิม ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นสวัสดิมงคลแก่ครอบครัวและลูกชายหญิงที่เกิดมาเป็นอัญมณีที่แสดงให้เห็นว่าเป็นประเพณีประจำชาติจะเพิกเฉยไม่ได้ มิฉะนั้นจะเกิดความเสื่อมเสียแก่วงศ์ตระกูล และเป็นที่ยังเกียจของสังคมด้วย โดยเมื่อมีการให้กำเนิดทารกขึ้นเมื่อใดฤกษ์ซึ่งโดยมากนิยมโกนผมไฟในเดือน 4,5,6 และเดือน 12 ถ้าผู้ใดไม่โกนจะถือว่าเป็นสิ่งอัปมงคลแก่เด็กและครอบครัว

3.2.7.5 ประเพณีการบรรพชาและอุปสมบท

ชาวบ้านม่วงเป็นกลุ่มชนที่นับถือพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด ดังนั้นเมื่อลูกผู้ชายมีอายุครบจะบวชเรียนได้ ต้องบวชเรียนเพื่อให้ชีวิตสมบูรณ์แบบ และได้กุศลมาก โดยชาวบ้านถือว่า การบวชเรียนเป็นมรดกอันล้ำค่า และเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้

3.2.7.6 ประเพณีหับถือผีบ้าน

ชาวบ้านม่วงมีความเชื่อเกี่ยวกับกับการนับถือผี โดยเฉพาะผีบ้าน ซึ่งได้แก่ผีบรรพบุรุษว่าจะคอยดูแลให้ความคุ้มครองแก่คนในตระกูลให้มีความเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข โดยมีตัวแทนของผีบ้าน คือ กระบุงผีซึ่งแขวนอยู่บริเวณเสาเอกของบ้าน ซึ่งลูกหลานต้องให้ความเคารพ และจัดพิธีกรรมต่างๆเพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เช่น พิธีเลี้ยงผี และพิธีรำผีมอญ เป็นต้น การสืบทอดผีบ้านจะสืบทอดทางฝ่ายชายเป็นสำคัญ ส่วนฝ่ายหญิงเมื่อแต่งงานไปแล้วต้องทำพิธีคืนผี แล้วไปนับถือผีทางสามีของตน

3.2.7.7 ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์ของชาวบ้านม่วง ถือว่ามีความสำคัญที่สุดในรอบปี เพราะชาวบ้านทุกคนไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใด จะต้องเดินทางกลับบ้านเกิดเพื่อร่วมทำบุญในประเพณีสงกรานต์ ถ้าชาวบ้านม่วงคนไม่กลับมาร่วมประเพณีสงกรานต์ถือว่าเป็นคนอกตัญญูต่อบรรพบุรุษซึ่งประเพณีสงกรานต์ของชาวบ้านม่วงมีลักษณะเฉพาะที่เป็นที่รู้จักคนคนทั่วไป คือ ประเพณีตักบาตรข้าวแช่ ประเพณีขนทรายเข้าวัด เป็นต้น

3.2.7.8 ประเพณีงานศพ

ชาวบ้านม่วงมีการจัดพิธีศพตามประเพณีที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ศพที่ตายไม่ดี หรือที่เรียกว่าตายโหงจะรีบเอาศพไปฝัง หรือบรรจุไว้ในโกดังที่วัดทันที ไม่มีการเผาหรือจัดตั้งศพ ไม่มีการบำเพ็ญกุศลใดๆทั้งสิ้น อีกประเภทหนึ่ง คือ ศพที่ตายดี ได้แก่ศพที่เจ็บป่วยตาย จะมีการจัดพิธีซึ่งทุกบ้านจะต้องมาช่วยงาน หากใดไม่มาช่วยจะเป็นที่รังเกียจของคนในหมู่บ้าน ซึ่งการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับศพ มีรูปแบบพิธีกรรมที่ต้องปฏิบัติตามแบบชาวไทยอย่างเคร่งครัดในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การอาบน้ำศพ การมัดตราสังข์ การเผาศพ และการเก็บกระดูก

3.2.7.9 ประเพณีเทศกาลเรือยาว

ประเพณีการแข่งขันเรือยาวของชาวบ้านม่วง โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีเรือยาวเป็นของตนเองโดยมักจะยกให้วัดเป็นของส่วนรวม เมื่อวัดใดมีการรับกฐินก็จะมีการจัดแข่งขันเรือยาวขึ้น โดยให้เรือยาวทุกลำของแต่ละหมู่บ้านลากจูงเรือกฐินไปถึงวัด เมื่อทำการทอดกฐินเสร็จแล้วจึงจัดการแข่งขันเรือยาว ซึ่งเป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อความสนุกสนาน และสร้างความสามัคคีต่อกัน

3.2.7.10 ประเพณีเทศกาลเทศน์มหาชาติ

ชาวบ้านม่วงทุกคนมีความศรัทธาในการเทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดกที่สุด ตามพระสัจธรรมที่ท่านพระมาลัยมหาเถระอรหันต์ที่ได้แสดงธรรมว่า “ถ้าผู้ใดสดับรับฟัง พระธรรมเทศนามหาเวสสันดร ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบจะได้รับผลานิสงส์อันยิ่งใหญ่ เมื่อสิ้นชีวิตแล้วจะไปเกิดในสวรรค์ ไม่ต้องทนทุกข์ทรมานในนรก” ทำให้ชาวบ้านม่วงนิยมจัดเทศกาล เทศน์มหาชาติทุกวัดประจำปี จนเป็นประเพณีมาตั้งแต่สมัยโบราณ จนเรียกติดปากว่า “เทศกาลมหาชาติ”

จากข้อมูลความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ศึกษา และชาวไทยธรรมัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ทำให้มีพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวบ้านม่วง อันเป็นอัตลักษณ์ที่ยังคงอยู่ในกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ในขณะที่วัฒนธรรมของชนกลุ่มอื่นถูกกลืนจนสูญหายไปจนเกือบหมดสิ้นแล้ว

บทที่ 4

พิธีกรรมรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

พิธีกรรมรำผีมอญ เป็นพิธีกรรมที่ชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันอยู่นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน พิธีกรรมนี้มีความเป็นมาจากการนับถือผี ก่อให้เกิดการประกอบพิธีกรรมที่สืบทอดกันมาอย่างเป็นขั้นตอนมีระเบียบแบบแผน มีการใช้สัญลักษณ์ในพิธีกรรม และมีบทบาทต่อกลุ่มชน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารประกอบการสัมภาษณ์และการเข้าไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ความเป็นมาของพิธีกรรมรำผีมอญ

การรำผีมอญเกิดจากความเชื่อในเรื่อง ผีบ้าน (อาลภกฮอย) ในความหมายของ ชาวไทยรามัญ คือ ผีบรรพบุรุษในวงศ์ตระกูลของตนที่ล่วงลับไปแล้ว ที่จะคอยดูแลปกป้องลูกหลานให้ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ซึ่งลูกหลานต้องให้ความเคารพนับถือ ต้องทำการเซ่นไหว้บูชา จะละเว้นไม่ได้เด็ดขาด มิฉะนั้นจะเกิดความหายนะแก่คนในวงศ์ตระกูล ซึ่งมูลเหตุของการนับถือผีบ้านของชาวไทยรามัญนั้น มีนิทานปรัมปราที่เล่าสืบต่อกันมาว่า

ในอดีตกาลสมัยพุทธกาล มีเศรษฐีผู้หนึ่ง มีภรรยา 2 คน ภรรยาหลวงกับภรรยาน้อย ต่อมาภรรยาน้อยมีลูก 2 คน ทำให้ภรรยาหลวงเกิดความอิจฉาริษยาฆ่าลูกของภรรยาน้อยตายไป ภรรยาทั้ง 2 เมื่อตายไปต่างผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรกัน ต่างก็กินลูก ฆ่าลูกฝ่ายหนึ่งสลับเปลี่ยนเวียนกันไปทุกชาติ ชาติสุดท้ายฝ่ายหนึ่งเกิดเป็นผี อีกฝ่ายหนึ่งเกิดเป็นมนุษย์ ต่างมีลูกด้วยกัน ฝ่ายผีตามไล่ล่ากินลูกมนุษย์จึงได้หนีไปพึ่งพาพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งประทับอยู่ ณ เวฬุวันมหาวิหาร พระพุทธรูปทรงทราบจึงได้โปรดแสดงธรรมเทศนาแก่นางผีตนนั้น ให้เห็นคุณโทษผลกรรมชั่วร้าย การผูกพยาบาทอาฆาตจองเวรกัน จนนางผีและนางมนุษย์ได้ระงับการจองเวรกันได้ ต่อมานางผีได้ไปอยู่กับนางมนุษย์ ช่วยเหลือนางมนุษย์และชาวเมืองทั้งหลายในการทำไร่ ทำนา บังเกิดผลดี มีโภคทรัพย์สมบูรณ์มั่งคั่งต่อไป จากนิทานนี้แสดงให้เห็นว่ามีมนุษย์ได้รับความช่วยเหลือจากผี ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง มนุษย์จึงต้องให้ความเคารพนับถือ และประกอบพิธีกรรมการเซ่นไหว้บูชาแสดงถึงความกตัญญูที่ผีให้ความดูแลคุ้มครอง

ผีบ้านหรือผีบรรพบุรุษของชาวไทยรามัญ จะถูกอัญเชิญให้มาสิงสถิตอยู่ที่เสาเอกของบ้านผู้รับสืบทอดดูแลผีบ้าน ได้แก่ “ต้นผี” หรือ “ผู้รับผี” ซึ่งในสายตระกูลหนึ่งจะมีต้นผีเพียงคนเดียว ดังนั้นบ้านของต้นผีจึงเป็นหลักในการประกอบพิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับผีบ้าน เช่น การเลี้ยงผี การรำผี โดยกำหนดให้ลูกชายคนโตเป็นผู้รับสืบทอดดูแลผีบ้าน หากลูกคนโตเป็นผู้หญิงก็จะให้ลูกชายคนรองถัดไปเป็นผู้รับสืบทอดแทน หรือหากไม่มีลูกชายก็ต้องสืบทอดการรับผีให้แก่เครือญาติสนิทของฝ่ายชาย (บิดา) อันได้แก่ น้องชายของพ่อให้เป็นผู้รับเป็นต้น

ผู้คนต่อไป ส่วนฝ่ายหญิงถ้าแต่งงานออกเรือนไปต้องมี “พิธีคืนผี” ภาษามอญเรียกว่า “ลุมตา” เพื่อเป็นการบอกกล่าวก่อนแยกตัวไปนับถือผีของฝ่ายสามี

ตัวแทนของผีบ้าน ได้แก่ กระบุงผี ภายในกระบุงจะประกอบด้วยเสื้อผ้าซึ่งเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เสื้อผ้าแทนบรรพบุรุษชาย ได้แก่ ผ้าถุงผืนยาวๆ เสื้อคอกลมสีขาว แขนยาวผ่าอกตลอด โดยใช้ผ้าผูกแทนกระดุม ผ้าโพกหัวสีแดง แหวนทองมีหัวพลอย ส่วนเสื้อผ้าแทนบรรพบุรุษฝ่ายหญิง ได้แก่ ผ้าถุงมีเชิงแดง – ขาว ผ้าสไบเฉียงยาว สีขาว และผ้าปูรองกระบุง เสื้อผ้าตัวแทนบรรพบุรุษในกระบุงนั้นทุกชิ้นต้องพับให้เรียบร้อย และจัดวางเรียงลำดับให้ถูกต้องตามแบบโบราณ คือ เอาผ้าผืนสำหรับใช้ห่อปูรองรับก่อนจึงเอา ผ้าถุงฝ่ายหญิงลงชั้นแรก บนผ้าถุงวางสไบหญิง บนสไบหญิงวางผ้าถุงฝ่ายชาย บนผ้าถุงชายวาง เสื้อชายที่ตัดเย็บแบบคอกลมผ่าอกตลอด ใช้ผ้าเป็นเชือกผูกแทนกระดุมทั้ง 5 เม็ด ผูกเวลาสวมใส่ และผ้าโพกหัวไว้บนสุด ผูกแหวนทองหัวพลอยสีแดง (สีอื่นไม่ได้) ผูกติดไว้กับเชือกแทน กระดุมเสื้อชาย เมื่อจัดวางเรียบร้อยแล้ว เอาผ้าปูรองห่อให้เรียบร้อยและเก็บในกระบุงที่ทำด้วยไม้ไผ่สาน นอกจากนี้ยังสามารถใช้หีบไม้ หีบสังกะสี หรือหีบทองเหลือง แทนกระบุงก็ได้ จากนั้นเอาไม้ไผ่ขนาดพอเหมาะ ตัดเป็นกระบะบอกสูงประมาณแค่คืบ มีข้อไม้ทางกันให้ใส่ผ้า ในกระบะบอกได้ จำนวน 7 กระบอก ปักต้นขาไก่อลงกระบะบอกละ 7 ยอด พันด้วยด้ายสายสิญจน์หลายๆ รอบทั้ง 7 กระบอกมัดรวมกันให้แน่นผูกแล้วนำไปใส่กระบุง จากนั้นนำกระบุงใส่สาแหกรแล้วแขวนไว้ที่เสาเอกซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของบ้านต้นผี โดยแขวนให้สูงจากพื้นประมาณศีรษะ

การนับถือผีบ้านทำให้เกิดข้อปฏิบัติต่างๆ ซึ่งคนในตระกูลต้องปฏิบัติ อย่างเคร่งครัดจะละเลยไม่ได้ ได้แก่ การสืบทอดผีบ้าน การเลี้ยงผีบ้าน และการนับถือสัญลักษณ์ผีบ้านของตระกูล

การสืบทอดผีบ้าน จะสืบทอดทางฝ่ายชายของตระกูล ส่วนฝ่ายหญิงเมื่อแต่งงานแล้วให้ไปนับถือผีทางสามี ดังที่กล่าวแล้วในข้างต้น คนในบ้านจะต้องช่วยกันดูแลมิให้ กระบุงผี และเสื้อผ้าของบรรพบุรุษที่บรรจุอยู่ในกระบุงอย่าให้มีตำหนิหรือชำรุดเสียหายเด็ดขาด มิฉะนั้นจะเกิดโทษภัยต่างๆ เช่น คนในบ้านเกิดอาการปวดศีรษะ ตาพร่ามัวผิดปกติ เหม่อลอย เมื่อพาไปพบแพทย์ ผลตรวจออกมาว่าร่างกายปกติดี เป็นต้น ต้องทำการจตุรพิธเวียน โดยอิษฐานว่า เมื่อถึงวันเช่นไหว้จะเปลี่ยนเสื้อผ้าให้ใหม่ ผีบ้านของตระกูลใดจะสูญเสียไปได้ก็ต่อเมื่อผู้ชายในตระกูลนั้นหมดไปแล้วเท่านั้น ถือว่าหมดผีตระกูล ต้องถอนเสาเอกไปถวายวัด ซึ่งแล้วแต่ว่าทางวัดจะนำไปทำอะไร ในการถอนเสาเอกจะต้องทำพิธีรำผี ผีจะถูกเชิญให้ไปอยู่ที่ศาลเพียงตาซึ่งสร้างใหม่ในบริเวณบ้าน ตามปกติจะมีการเลี้ยงอาหารที่ศาลนี้ปีละครั้งติดต่อกัน 3 ปี หลังจากนั้นจึง เลิกเลี้ยงแต่ไม่รื้อศาลทิ้งจะทอดทิ้งไปเฉยๆไม่ได้ จะเกิดโทษภัยร้ายแรงในวงศ์ตระกูล

ข้อปฏิบัติอีกประการหนึ่งที่ชาวไทยรามัญต้องปฏิบัติทุกปี ได้แก่ การเซ่นไหว้ผีบ้าน โดยจะทำที่บ้านของต้นผี เรียกว่า “การเลี้ยงผี” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กินทั้งนั่ง” โดยกำหนดวันเช่นไหว้ในเดือน 2 4 6 และ 12 ผีบ้านตระกูลใดเคยเซ่นไหว้เดือนใด ต้องเซ่นไหว้ในเดือนนั้นประจำเสมอเว้นวันเสาร์ เพราะถือว่าเป็นวันแฉิ่ง และวันพระ จะทำให้เกิดเภทภัยต่างๆ นอกจาก

ในปีนั้นมีคนในตระกูลเดียวกันเสียชีวิต ผู้หญิงในตระกูลเดียวกันตั้งครรภ์แก่ หรือคนในตระกูลเดียวกันจัดรำผีให้แก่ผีบ้านแล้ว ในปีนั้นไม่ต้องทำพิธีเซ่นไหว้ผีประจำปี เครื่องเซ่นไหว้ผีบ้านที่ใช้ในการเลี้ยงผีมีความสำคัญมาก ต้องยึดตามแบบโบราณว่าถ้าเคยใช้เครื่องเซ่นไหว้ชนิดใด มีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร ก็ให้เอาเครื่องเซ่นไหว้ชนิดนั้นทำให้ครบถ้วนทุกปี ถ้าจะทำการตัดแปลงให้ดีขึ้นหรือจะเพิ่มให้มีจำนวนมากขึ้นไม่ได้เด็ดขาด

การเซ่นไหว้ประจำปีนั้นคนในตระกูลทุกคนต้องไปร่วมเซ่นไหว้ ถ้ามีเหตุทำให้ไม่สามารถไปร่วมพิธีกรรมได้ จะต้องจัดส่งสิ่งของหรือเงินทองไปร่วมเสมอ มิฉะนั้นต่อไปอาจมีโทษภายหลังได้ หรือในกรณีที่บ้านอยู่ไกล ไปร่วมเซ่นไหว้ไม่สะดวกทุกปีต้องทำการแยกผีบ้านไปไว้ที่บ้านตนเอง โดยเมื่อถึงเวลาเซ่นไหว้ประจำปีให้ทำการแยกผีบ้านในวันนั้น โดยจัดเตรียมเครื่องแยกผีมีเสื้อผ้าของผีบ้านให้ครบถ้วนตามแบบเดิม ครั้นเมื่อทำพิธีเซ่นไหว้เสร็จแล้ว ผู้ประกอบพิธีจะทำการแยกผีให้ โดยผู้ทำพิธีต้องอัญเชิญผีบ้านนำไปส่งให้ถึงบ้านของผู้ที่ต้องการแยกผี และทำพิธีจัดตั้งให้เสร็จเรียบร้อย ในปีต่อไปเมื่อถึงเวลาเซ่นไหว้ก็ทำพิธีที่บ้านของตนเองให้ตรงกับเวลาเดิม

การนับถือสัญลักษณ์ผีบ้านประจำตระกูล มีการกำหนดให้ใช้สัตว์ต่างๆ เป็นสัญลักษณ์ ชาวไทยรามัญตำบลบ้านม่วงมีการนับถือ 3 ชนิดได้แก่ ผีเต่า ผีงู และผีไก่ โดยมีการนับถือผีเต่า 22 ตระกูล นับถือผีไก่ 3 ตระกูล ผีงู 5 ตระกูล เมื่อคนในตระกูลพบสัตว์ที่เป็นสัญลักษณ์ประจำตระกูล มีข้อปฏิบัติเกี่ยวกับสัตว์แต่ละชนิด ดังนี้

- 1) เต่า หรือ ผีเต่า ต้องนำมาทำเป็นอาหารถ้าไม่อยากจะนำมาทำอาหารก็ให้พูดเป็นเคล็ดว่า “เต่าเนา” หรือ “เต่าเหม็น” เพื่อให้ผีบ้านรู้ว่าเต่านั้นเนาแล้วไม่สามารถนำมาทำอาหารได้
- 2) งู หรือ ผีงู เมื่อพบห้ามตีหรือทำร้าย ในการประกอบพิธีกรรมให้ใช้ไก่ใน การเซ่นไหว้ เพราะ งู กินไก่เป็นอาหาร
- 3) ไก่ หรือ ผีไก่ ต้องนำมาทำเป็นอาหารโดยนำหัวไก่ ขาไก่ เช่นผีบ้านกอน หรือถ้าไม่มีหัวก็แบ่งส่วนก็ได้

นอกจากนี้การนับถือผีบ้านของชาวไทยรามัญก่อให้เกิดข้อห้าม ซึ่งคนในตระกูลต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ข้อห้ามต่างๆ ได้แก่

- 1) ห้ามหญิงมีครรภ์มานอนบนบ้าน ยกเว้นลูกหลานภายในตระกูลของตนเอง
- 2) ห้ามสามีภรรยาออกตระกูลร่วมหลับนอนกันบนบ้าน
- 3) ห้ามหนุ่มสาวหยอกล้อกันในบริเวณบ้าน
- 4) เมื่อมีคนในตระกูลตายหรือท้องในปีนั้น (สิ้นสุดถึงเดือน 6) ห้ามคนในตระกูลจัดงานพิธีต่างๆ เช่น โคนจุก แต่งงาน บวช เลี้ยงผี
- 5) คนในตระกูลจะจัดงานได้เพียง 1 งานในปีเดียวเช่นถ้าจัดงานบวชแล้ว จะจัดงานแต่ง งานเลี้ยงผี รำผี โคนจุก อีกไม่ได้ต้องรอไปจัดปีหน้า หรือจัดงานร่วมกันวันเดียวกัน

หากคนในตระกูลไม่ทำตามข้อปฏิบัติหรือทำผิดข้อห้ามดังกล่าว ผีจะลงโทษให้เกิดเหตุการณ์ร้ายแรง คนใดคนหนึ่งในตระกูลป่วยหรือมีอันเป็นไปต่างๆ นานา และอาจถึงตายได้

จะต้องมีการทำพิธีขอขมาที่เสาเอกผืนบ้านก่อน หากผีบ้านใดให้อภัยคนที่ป่วยอยู่ก็จะหายเป็นปลิดทิ้ง แต่ถ้าผีไม่ให้อภัยต้องขอขมาด้วยการจัดให้มีการรำผีมอญถวาย โดยต้องให้ “โต้ง” ซึ่งเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับผีประจำหมู่บ้าน ทำการรับรองกับผีบ้านว่าจะทำการรำผีมอญถวาย โดยต้องรับรองตรงที่เสาเอกที่ผีบ้านเท่านั้นต้องจุดธูปเทียนบูชาปักหลักไม้ไผ่ที่โคนเสาเอกเอาผ้าแดงผูกไว้กับหลักนั้นด้วย ผีบ้านจึงจะยินยอม จากนั้นจึงค่อยกำหนดวันและจัดเตรียมสิ่งของต่างๆ ตามที่โต้งสั่ง จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้โดยเด็ดขาด

นอกจากสาเหตุดังกล่าว การรำผีมอญอาจเกิดจากการบนบานผีบ้านให้คนหายจากโรคหรือทำางานอะไรให้สำเร็จตามปรารถนา เมื่อบนบานแล้วตนจะหายจากโรคหรือไม่หายจะได้ในสิ่งที่ตนบนบานตามความปรารถนาหรือไม่ก็ตาม ต้องจัดพิธีกรรมรำผีมอญขึ้นจะไม่รำไม่ได้เด็ดขาด เป็นที่น่าสังเกตว่าหากคนในตระกูลใดไม่มีพิธีกรรมรำผีเลย แสดงให้เห็นว่าคนในตระกูลนั้นมีความเคารพนับถือผีบ้านของตนดีมาก จะเป็นที่ยื่นชมของคนในชุมชนมาก ตรงกันข้าม หากคนในตระกูลใดต้องมีพิธีกรรมรำผีมอญบ่อยแสดงให้เห็นว่าคนในตระกูลนั้นขาดความเคารพนับถือมักล่วงละเมิดต่อผีบ้าน คนในชุมชนก็จะเห็นว่าตระกูลนั้นไม่ค่อยดีมักเป็นที่รังเกียจไปโดยปริยาย

ปัจจุบันเมื่อเกิดความเจ็บป่วยหรือมีอันเป็นไปกับคนในตระกูล ชาวบ้านก็ยังคงเชื่อว่าเกิดจากการทำผิดผี ต้องมีการขอขมาต่อผีบ้านโดยจัดพิธีกรรมรำผีมอญถวาย แล้วคนที่เจ็บป่วยอยู่ก็จะมีอาการดีขึ้น ซึ่งการหายจากโรคนั้นเป็นผลจากผีบ้านหรือไม่ หรือเป็นผลทางจิตใจที่ดีขึ้นก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ได้ ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมรำผีมอญทุกคนในตระกูลจะต้องเข้าร่วมพิธีจะละเลยไม่ได้ เว้นแต่มีเหตุผลสำคัญจริงๆ แสดงให้เห็นถึง การเห็นความสำคัญของพิธีกรรมที่ยังคงความศักดิ์สิทธิ์แม้ว่าสังคมปัจจุบันจะทำให้ชาวไทยรามัญต่ำบลบ้านม่วง จะมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากเดิมให้เข้ากับกระแสความเป็นเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน แต่ความเชื่อที่เกี่ยวกับผียังคงฝังรากลึกอยู่ในกลุ่มชน

4.2 การประกอบพิธีกรรมรำผีมอญ

พิธีกรรมรำผีมอญ (และอะนา) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “กินทั้งยี่น” เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อขอขมาลาโทษต่อผีบ้านที่ตนล่วงเกินด้วยประการต่างๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น จนเป็นเหตุให้คนในตระกูลเจ็บป่วย หรือกับนในสิ่งที่ได้บนบานกับผีบ้านให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา ซึ่งในการประกอบพิธีกรรมรำผีมอญมีองค์ประกอบของพิธีกรรมที่สำคัญดังต่อไปนี้

4.2.1 องค์ประกอบของพิธีกรรมรำผีมอญ

พิธีกรรมรำผีมอญมีองค์ประกอบของพิธีกรรม ได้แก่ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม สถานที่ วันเวลา เครื่องเซ่นไหว้ อุปกรณ์ ทำรำ และดนตรี ซึ่งองค์ประกอบแต่ละชนิดมีแบบแผน ผู้ประกอบพิธีจำเป็นต้องดำเนินการตามรูปแบบที่ถูกต้อง พิธีกรรมจึงดำเนินไปจนสำเร็จและบรรลุนิติภาวะ ซึ่งองค์ประกอบของพิธีกรรมมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1.1 ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม

ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมรำผีมอญ จะประกอบไปด้วยเครือญาติในตระกูลทุกคน จะต้องมาเข้าร่วมในพิธี จะไม่ร่วมไม่ได้เว้นแต่มีเหตุจำเป็นโดยจะต้องส่งสิ่งของหรือเงินมาช่วยในพิธี ส่วนฝ่ายหญิงที่แต่งงานไปนับถือผีทางฝ่ายสามีแล้ว จะมาเข้าร่วมพิธีหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ ในกรณีที่มีญาติน้อยเจ้าภาพสามารถนำหมากพลูไปเชิญเพื่อนให้มาร่วมพิธีด้วยได้ เว้นแต่ผู้ที่ยังไม่ได้ทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษของตนห้ามมาร่วมโดยเด็ดขาดเพราะเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะตามมาร่วมพิธีกรรมด้วย ซึ่งในพิธีกรรมรำผีมอญเป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อขอขมาผีบ้านเฉพาะในตระกูลเท่านั้นมิได้เลี้ยงผีในตระกูลอื่นด้วย

ในการประกอบพิธีกรรมจะมีคนทรงรำผี หรือที่เรียกว่า “โต้ง” เป็นผู้ดำเนินการในการประกอบพิธีกรรม ตั้งแต่การจัดวางเครื่องเซ่นไหว้ การแต่งตัวของผู้รำผี การรำท่าต่างๆให้ผู้ร่วมพิธีรำตาม จนจบพิธีกรรม โดยจะมีผู้ช่วย 1 – 2 คน

“ตันผี” หรือ “ผู้รับผี” ถือเป็นหัวหน้าของตระกูลทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีรำผีมอญตั้งแต่เชิญผีบ้านมาร่วมพิธีจนถึงเชิญผีบ้านกลับไปอยู่ที่เสาศีตามเดิม ซึ่งการสืบทอดตันผีของแต่ละตระกูลนั้น จะเลือกจากลูกชายคนโตของตันผีเดิม หากลูกคนโตเป็นผู้หญิง ก็จะเลือกลูกชายคนรอง ถ้าตันผีเดิมไม่มีลูกผู้ชายก็จะเลือกลูกหลานของอาให้เป็นตันผีคนต่อไป

เครือญาติในตระกูลที่มาร่วมพิธีมีหน้าที่เป็นเป็นร่างทรง ให้ผีบรรพบุรุษสิงเข้าร่าง ซึ่งก่อนเข้าร่วมพิธีจะต้องแต่งกายด้วยผ้าถุง และสไบคล้องคอสีสนสวยงาม เมื่อทำการเซ่นไหว้ผู้ร่วมพิธีในแต่ละขั้นตอนจะเป็นผู้รับของเซ่นไหว้ และทำท่าสมมุติว่ากินของเซ่นไหว้เหล่านั้น และจิ้งจายรำด้วยท่าต่างๆตามแบบ โต้ง เมื่อเสร็จสิ้นการรำในแต่ละรอบผู้ที่รำต้องไปจับที่ผ้า “ยาดหะลั่ว” เพื่อให้ผีที่สิงอยู่นั้นออกจากร่าง

4.2.1.2 สถานที่

พิธีกรรมรำผีมอญ จะประกอบพิธีที่บ้านของตันผี โดยปลูกโรงเรือนรำผีมอญ มีรูปแบบคล้ายบ้านทรงไทย ใช้ใบจากหรือแฝกมุงหลังคา ถ้าหาแฝกหรือจากไม่ได้ให้ใช้ผ้าใบแทนก็ได้ โรงเรือนรำผีมอญมีการกำหนดขนาด คือ ความยาว 6 คอก 1 คืบ ความกว้าง 3 คอก 1 คืบ เสาสูง 6 คอก จำนวน 6 ต้น ยกสูงจากพื้นประมาณ 1 คืบ เพดานตกแต่งด้วยกรวยดอกไม้ห้อยเอาไว้ 9 กรวย ผูกต้นกล้วย 2 ต้น ไว้กับเสาด้านที่คู่ของโรงเรือน จากเพดานของโรงพิธีค่อนไปทางด้านหลังผูกผ้าผืนหนึ่ง ห้อยลงมาจนถึงพื้น เรียกว่า “ยาดหะลั่ว” เพื่อให้ผู้รำเกาะผ้าผืนนี้จะทำให้ผีที่สิงอยู่ออกจากร่าง ด้านหลังทำร้านยาวสำหรับวางเครื่องเซ่นไหว้เพื่อใช้ในการรำผี

ด้านหน้าโรงปลูกต้นหว้า 1 ต้น ที่โคนต้นหว้ามีอ่างใส่น้ำสำหรับใช้อาบน้ำให้ตันผีบนต้นหว้าทำหุ่นคล้ายหุ่นไล่กา สวมเสื้อแขนยาวและงอบ โคนต้นหว้ามีหม้อใส่น้ำผสมส้มป่อยและขมิ้น

ภาพประกอบ 2 โรงเรือนรำผี

ภาพประกอบ 3 ผู้รำเกาะผ้าขาดหาลัว เพื่อให้ผีบรรพบุรุษที่สิงอยู่ออกจากร่าง

4.2.1.3 วันและเวลา

การกำหนดวันในการประกอบพิธีกรรมรำผีมอญ จะจัดให้มีการประกอบพิธี ก่อนเข้าพรรษา ตั้งแต่เดือน 4 ถึงเดือน 6 ไม่กระทำในวันเสาร์ เพราะเป็นวันแข็ง และวันพระ

เพราะเชื่อว่าถ้าทำพิธีในวันพระผีจะไม่กินของที่นำมาเช่นไหว้ ผีบ้านตระกูลใดเคยเช่นไหว้เดือนใด ต้องเช่นไหว้ในเดือนนั้น โดยแบ่งพิธีออกเป็น 2 วัน คือ วันเตรียมพิธี และวันประกอบพิธี ซึ่งในวันประกอบพิธีก็จะแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าเริ่มตั้งแต่ 8.00 น. จนถึง 11.00 น. ช่วงบ่ายเริ่มตั้งแต่ 13.00 น. จนเสร็จพิธีโดยไม่ได้กำหนดว่าต้องเสร็จภายในเวลาเท่าใด

4.2.1.4 เครื่องเช่นไหว้

เครื่องเช่นไหว้ที่บ้านนั้นมีความสำคัญมาก โดยยึดตามแบบโบราณว่า ถ้าเคยใช้เครื่องเช่นไหว้ชนิดใด มีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร ก็ให้เอาเครื่องเช่นไหว้ชนิดนั้นทำให้ครบถ้วนทุกปี ได้แก่

- 1) ขนมเงิน - ขนมทอง ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวปั้นทอดน้ำมัน
- 2) ขนมนางแอบ ทำด้วยแป้งข้าวเจ้า ใส่ถั่วงาแบบขนมจีนหนึ่ง
- 3) ขนมคันเหลา ทำด้วยแป้งข้าวเจ้าปั้นเล็กยาว 3 อันรวมกัน
บีบตรงกลางให้ติดกัน แล้วนำไปนึ่ง
- 4) ขนมใบทองแดง – ขาว ทำด้วยแป้งข้าวเหนียวผสมน้ำตาลปีบเป็น
สีแดงรูปแบบขนมกล้วยหนึ่ง
- 5) ข้าวเหนียวหนึ่งถ้วยไป ไม่ต้องเคล้าน้ำกะทิ
- 6) ขนมเปียกปูน
- 7) ขนมข้าวตอก – งา เอาข้าวตอก – งาคลุกน้ำตาลปั้นเป็นก้อน
- 8) ต้มยำไก่ 1 ถ้วย
- 9) มะพร้าวแห้ง 3 ผล ให้ทั้งหมด 2 ผล ผ่าซีก 1 ผล ให้ทั้งซีก 1 ซีก
อีก 1 ซีก หั่นเป็นชิ้นอีก 15 ชิ้น
- 10) มะพร้าวอ่อน ใช้ทั้งลูก
- 11) กล้วยน้ำว้าสุก ใช้ทั้งหวี 3 หวี ที่เหลืองก็ออกเป็นผล (ต้องเลือก
กล้วยให้ได้ตามจำนวนจานละ 3 ผล)
- 12) หมาก พลุ จัดเป็น 2 จาน โดยจัดใบพลุเป็น 3 ด้าน ด้านละ 7 ใบ
- 13) เทียนเล่มเล็ก
- 14) ปลาสร้อยย่าง หรือ ปลามีเกล็ด
- 15) ปลาช่อนย่าง 1 ตัว ปลาช่อนผ่าหลังย่าง 5 ตัว
- 16) ข้าวสวยจากบ้านอื่นที่ไม่ใช่คนในตระกูล 7 บ้าน
- 17) ไก่ต้ม 1 ตัว
- 18) ข้าวสารใส่เต็มหม้อดิน
- 19) บุหรี่ ยาเส้น
- 20) น้ำบริสุทธิ์ 1 ชัน

- 21) ดอกไม้ รูป เทียน
- 22) ข้าวตอก
- 23) เหล้าขาวแบ่งใส่ขวดกระทิงแดงจำนวนเท่ากับจานเครื่องเซ่นไหว้

ภาพประกอบ 4 เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีรำผีมอญ

โต้งจะทำการเซ่นไหว้ที่บ้าน ทำการเซ่นไหว้ โดยจะจัดการนำของเซ่นไหว้แบ่งออกเป็นจานหรือถาดดังนี้

1. จานหรือถาดใหญ่ 1 ที่ มีขนมทั้ง 7 อย่างครบถ้วน กล้วย 1 หวี มะพร้าว 1 ผล ปลาช่อนย่าง 1 ตัว เหล้าขาว 1 ขวด ดอกไม้ รูป เทียน เหล้าขาว ปักเทียน 1 เล่ม (ใช้ไหว้ต้นผีบ้าน)
2. จานหรือถาดใหญ่ 1 ที่ มีขนมทั้ง 7 อย่างครบถ้วน กล้วย 1 ผล มะพร้าว 1 ผล ปลาสร้อยย่างเสียบไม้ 1 ตัว เหล้าขาว ปักเทียน 1 เล่ม (ไหว้ผีบรรพบุรุษ)
3. จานหรือถาดใหญ่ 1 ที่ มีขนมทั้ง 7 อย่างครบถ้วน กล้วย 1 ผล มะพร้าว 1 ซีก ปลาสร้อยย่างเสียบไม้ 1 ตัว เหล้าขาว ปักเทียน 1 เล่ม (ไหว้ผีภรรยาบ่อย)
4. จานหรือถาดใหญ่ 1 ที่ มีขนมทั้ง 7 อย่างครบถ้วน กล้วย 1 หวี มะพร้าว 1 ผล เพิ่มบุหรี 1 ซอง (ไหว้ครู)
5. จานหรือถาดเล็ก 30 ที่ มีขนมทั้ง 7 อย่างครบถ้วน กล้วย 3 ผล มะพร้าวหัน 1 ชั้น ปักเทียนที่ละ 1 เล่ม (ไหว้ผี วงศาคณาญาติ และผีอื่นๆ) มีพิเศษ 1 จานใส่กล้วย 1 ผล เศษสตางค์ก็บาทก็ได้ (เลี้ยงแมวตาฤๅษี)

4.2.1.5 อุปกรณ์

- 1) เชี่ยนหมากทองเหลือง (ภายในประกอบด้วยอุปกรณ์ตกแต่งความสวย เช่น กระจก หวี แป้ง น้ำหอม เป็นต้น ใช้เลี้ยงผีราชินีองค์น้อย หรือภรรยาน้อย)
- 2) ใบชาไก่อดำ
- 3) ไม้ไผ่ใช้ในการรำ
- 4) ดาบ หอก หรือแหลน
- 5) กระบุงผี
- 6) กระบอกไม้ไผ่ (เตรียมสำหรับเปลี่ยนในกระบุงผี)
- 7) ไบตอง
- 8) ชัน
- 9) กระบวย
- 10) ต้นกล้วย ต้นใหญ่ 1 ต้น และต้นเล็ก 3 ต้น
- 11) ผ้าห่ม ผ้าสไบคล้องคอ (ใช้ในการแต่งตัวคนที่จะรำผี)
- 12) พาน
- 13) กรวยไบตอง จัดคล้ายบายศรี
- 14) เขาวัว
- 15) ด้ายสายสิญจน์
- 16) กระจาด
- 17) กรับ (ทำด้วยไม้ไผ่ ใช้ในการให้ญาติประกอบจังหวะในการรำ)
- 18) ขมิ้น
- 19) น้ำผสมส้มป่อย
- 20) ดอกกรักร้อยเป็นสร้อยสังวาล

ภาพประกอบ 5 เสื้อผ้าบรรพบุรุษ

4.2.1.6 ทำรำ

ทำรำที่ใช้ในการรำผีหมอโต้งจะเป็นผู้นำในการรำ เดิมมี 12 ท่า คือ กอดอกยกสูง จับข้อศอก หางช้าง รำสองนิ้ว รำธรรมดา รำไปไม้ รำดาบ รำหอก จับขนมจีน จับขนมแล้วดม เอาไม้กระบองมาตีกัน 2 ครั้ง แต่ในปัจจุบันเหลือเพียง 4 ท่า คือ รำมือเปล่า รำไปไม้ รำไม้ และรำดาบ ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วให้เหมาะสมกับเวลา

ภาพประกอบ 6 ทำรำมือเปล่า

ภาพประกอบ 7 ทำรำใบไม้

ภาพประกอบ 8 ทำรำไม้

ภาพประกอบ 9 ทำรำดาบ

4.2.1.7 ดนตรี

ดนตรีที่ใช้ประกอบการรำผีมอญ ได้แก่ วงปี่พาทย์มอญ ซึ่งโต้งจะเป็นผู้จัดทำมาเอง ซึ่งวงปี่พาทย์จะตั้งอยู่บริเวณด้านข้างโรงเรือนรำผี นอกจากนี้ยังมีเครื่องประกอบจังหวะที่เจ้าภาพทำขึ้นจากไม้ไผ่ เพื่อให้ผู้ร่วมพิธีตีประกอบจังหวะให้แก่ผู้รำ

ภาพประกอบ 10 ไม้ที่ใช้ประกอบจังหวะในการรำผีมอญ

4.2.2 ขั้นตอนพิธีกรรมการรำผีมอญ

พิธีกรรมการรำผีมอญแบ่งออกเป็น 2 วัน คือ วันเตรียมพิธี และวันประกอบพิธี ซึ่งมีขั้นตอนต่างๆดังนี้

4.2.2.1 วันเตรียมพิธี

ในวันเตรียมพิธีต้องมีการจัดเตรียมสิ่งต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ปลูกสร้างโรงเรือนรำผี โดยผู้ชายมีหน้าที่ปลูกสร้าง
2. ผู้หญิงทำขนมเพื่อใช้ในการเซ่นไหว้ในพิธี
3. เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในพิธี ได้แก่ อุปกรณ์ที่ใช้ในการรำ เช่น ใบชาไก่ดำ ดาบ แหวน หรือ หอก และเครื่องประกอบจังหวะ ได้แก่ กรับ ที่ทำจากไม้ไผ่ ผ่าครึ่ง เพื่อให้ญาติที่มาในพิธีร่วมตีให้จังหวะแก่ผู้รำ
4. วงปีพาทย์มอญบริเวณข้างโรงพิธี

4.2.2.2 วันประกอบพิธี

พิธีกรรมรำผีมอญแบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงเช้าประมาณ 8.00 น – 11.00 น. และช่วงบ่ายประมาณ 13.00 น. จนเสร็จสิ้นพิธีกรรม

ช่วงเช้า เวลา 8.00 – 11.00 น.

1. ผู้ดำเนินพิธีกรรม ได้แก่ “โต้ง” จะนำกระบุงฝักออกมาทำตรวจสอบว่ามีสิ่งใดชำรุดหรือไม่ แล้วจัดใส่ถาด จากนั้นนำกระบุงไม้ไผ่ในกระบุง มาล้างด้วยน้ำผสม ส้มป่อยปนขมิ้น และใส่น้ำในกระบุงทั้ง 7 กระบุง ปักต้นชาไก่ลงกระบุงละ 7 ยอด พันด้วย ด้ายสายสิญจน์หลายๆรอบทั้ง 7 กระบุง มัดรวมกันให้แน่นผูกแล้วนำกลับไปใส่กระบุง และจัดขนมต่างๆ ใส่ถาดหรือจาน
2. โต้งทำการไหว้ครู โดยใช้เครื่องเซ่นในถาดที่ 4 ยกขึ้นเหนือศีรษะ แล้วกล่าวคำบูชาครู

ภาพประกอบ 11 โต้งทำพิธีไหว้ครู

3. การเชิญผีบ้านมาร่วมพิธี โดยโต้งจะทำการรำที่ต้นหว้า โดยเด็ดยอดหว้า 2 ยอดมาถือไว้ในขณะที่รำ จากนั้นนำข้าวสวยที่ได้มาจาก 7 บ้าน มาวางไว้บนใบตองที่โคนต้นหว้า แล้วให้ต้นผีมาทำการขอขมา โต้งรดน้ำที่มีต้นผีลงบนข้าว แล้วให้ลูกหลานรดน้ำต่อจากโต้ง จากนั้นโต้งทำการตัดต้นกล้วยออกเป็น 3 ท่อน

4. การเชิญผีทั้งหลายของตระกูลมาร่วมพิธี ทำบริเวณด้านข้างโรงเรือนรำผี โดยทำการเซ่นโดยใช้เครื่องเซ่นไหว้ภาคที่ 1-3 ข้าวสารที่บรรจุในหม้อดิน ข้าวตอก กระบุงผี หมากพลู กรวยใบตอง ชันใส่น้ำบริสุทธิ์ แล้วให้ลูกหลานของต้นผีนำเสื้อผ้าบรรพบุรุษในภาค ยกขึ้นเหนือศีรษะ โต้งตักน้ำในขันรดบนเครื่องเซ่นทั้งหมด

ภาพประกอบ 12 การเชิญผีบรรพบุรุษของตระกูลมาร่วมพิธี

5. การเลี้ยงแมวดาฤๅษี ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่นำโชคนำลาภมาให้ โดยให้ลูกสาวของต้นผี 2 คน สวมแหวนพลอยประจำตระกูลทำการเลี้ยงแมวดาฤๅษี เครื่องเซ่นมี กล้วย 3 ผล ขนมทั้ง 7 ชนิด ปลาสร้อยเสียบไม้ 2 ตัว ปักเทียน 1 เล่ม โต้งผีรำให้ลูกสาวทั้ง 2 คนรำตาม

6. การมัดเป่าเสนียดจัญไรออกจากต้นผี โดยนำขนมต่างๆ และเหล้าขาวมาวางไว้บนใบตอง โดยทำพิธีที่โคนต้นหว้า จากนั้นโต้งจะใช้ดาบคู่จุดบริเวณตัวต้นผีจากเท้ามาที่หัวลงมาที่บริเวณเครื่องเซ่น และใช้เหล่าเป่าหัวของต้นผี จากนั้นก็โยนเครื่องเซ่นคล้ายพิธีเสียบบาลของไทย

ภาพประกอบ 13 การปิดเป่าเสนียดัจฉไรออกจากต้นผี

7. การเชิญผีเรือนมาร่วมพิธี พิธีนี้ทำบริเวณโคนต้นหว้า โต้งผีจะนำน้ำใส่ในเขาวัวหรือกระบอกลูกไม้ไผ่ตกลงมาที่เครื่องเช่นที่วางบนใบตองด้านล่าง จากนั้นรำที่ต้นหว้า 3 รอบ

8. การบวช ทำที่บริเวณโรงพิธี เป็นการสมมุติให้ต้นกล้วยแทนตัวต้นผี ทำการบวช โดยโต้งจะให้ลูกหลานในตระกูลของผีบ้าน หาบต้นกล้วย จากนั้นทาทามันให้แก่ต้นกล้วย ทำการเช่นไหว้ ที่บริเวณโคนต้นกล้วย ให้ลูกหลานโปรยข้าวตอกที่ต้นกล้วย เหมือนการโปรยทาน แล้วให้ต้นผีตัดต้นกล้วยเป็น 7 ท่อน จากนั้นทำพิธีที่ต้นหว้า โดยต้นผีรดน้ำให้ลูกหลาน แล้วให้ลูกหลานอาบน้ำทาทามันให้ต้นผี แล้วแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ที่จัดเตรียมไว้แล้ว จากนั้นให้ต้นผีรำตามโต้ง

ภาพประกอบ 14 พิธีการบวช

9. การเปลี่ยนต้นผี โดยสืบทอดให้แก่ผู้ที่จะรับสืบทอดผีคนต่อไป ทำในโรงเรียนรำผี โดยให้ลูกชายที่จะเป็นต้นผีคนต่อไป เข้ามาในพิธีพร้อมกับต้นผีเดิม จากนั้นต้นทำพิธีมอบผีให้แก่ลูกชายโดยส่งเสื้อผ้าบรรพบุรุษที่บรรจุในกระบุงผี แล้วทำการรำตามโอง

11. การบวชต้นผีคนต่อไป พิธีนี้เป็นพิธีที่สมมุติการบวชให้คนที่มารับเป็นต้นผีคนต่อไปสมมุติพิธีการบวช ใส่บาตรให้แก่พระ (ต้นผี) หลังจากนั้นก็จะทำการสักพระ โดยจับแต่งตัวใหม่ จับนุ่งผ้า คลุมหัว จากนั้นก็นำไม้กระทุ้งหลังคาหาเจ้าสาวเหมือนชาวรามัญสมัยก่อนที่นำไม้กระทุ้งใต้ถุนเรือนหาผู้หญิง

12. การจุดเทียนชัยเพื่อเสี่ยงทายว่าคนในตระกูลจะมีความเจริญในภายภาคหน้าหรือไม่ โดยโองจะให้ต้นผีจุดเทียนชัย 1 เล่ม ปักลงบนข้าวในหม้อดิน โองมอบสังวาลที่ทำจากดอกกรัก ต้นผีจุดเทียนชัยอีก 6 เล่มลงบนพาน โองนำเทียนชัยวนรอบหัวของต้นผี เพื่อให้พร

ภาพประกอบ 15 การจุดเทียนชัย

13. การถวายเป็นเครื่องเซ่นไหว้แก่ผีบรรพบุรุษ (ผีหัวหน้าครอบครัว) พิธีนี้โด่งจะอัญเชิญให้ผีบรรพบุรุษมาสิงในร่างต้น แล้วเอาผ้าคลุมหัว จากนั้นก็นำภาตเครื่องเซ่นถาดที่ 1 มาไว้ในผ้า แล้วทำท่าตม

14. การรำผีบรรพบุรุษทั้งหมดของตระกูล โดยให้ลูกหลาน เข้ามาทำการรำทีละ 2 – 3 คน ก่อนรำต้องทำการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษก่อน โดยนำขนมที่จัดเป็นจานเล็กๆไว้มาถวายแล้วก็รำตามโด่งผี เมื่อรำเสร็จต้องมาจับที่ผ้า ยาทหะลั่ว เพื่อให้ผีที่สิงอยู่ออกจากร่าง แต่ถ้าผีไม่ยอมออกโด่งต้องทำการข้ามคนที่โดนผีเข้า 2 – 3 รอบ จนกว่าจะยอมออกจากร่าง

15. การรำถวายเครื่องเซ่น โดยโด่งผีจะเป็นผู้รำ ในขณะที่รำก็จะถือเครื่องเซ่น ได้แก่ ปลาสร้อย โดยนำไปเสียบที่ปลายดาบข้างละตัว มะพร้าวและกล้วย จากนั้นให้ต้นผีนำเครื่องเซ่นเหล่านี้ไปไว้ที่เสาเอกของบ้าน

ภาพประกอบ 16 ต้นผีนำเครื่องเซ่นไหว้ไปถวายที่เสาเอก

16. การรับผีภรรยาน้อย โดยสมมุติให้ลูกหลานผู้ร่วมพิธีคนหนึ่งโพกหัว แต่งตัวให้สวยงาม เดินออกไปจากโรงพิธีพร้อมกับโต้ง ทำพิธีเซ่นไหว้ จากนั้นก็รื้อรอบต้นหว้า 3 รอบ ส่วนในโรงพิธีผู้ประกอบพิธีอีก 2 คน ห้ามเขียนหมาก ที่มีเครื่องสำอางของภรรยาน้อยกันประตูไว้ จากนั้นก็เข้ามาในโรงพิธี

17. การปิดเป่าเสนียดัจฉัยไรจากต้นผี โดยทำพิธีเหมือนกับข้อ 6 แต่ต่างกันตรงที่เครื่องเซ่นมีปลาช่อนที่ผ่าหลัง มาเป็นเครื่องเซ่นด้วย

ช่วงบ่าย เริ่มเวลา 13.00 น.จนเสร็จสิ้นพิธีกรรม

18. การรำผีบรรพบุรุษ โดยให้ลูกหลานมารำเพื่อความเป็นสิริมงคล ทีละ 2 - 4 คน

19. การเซ่นไก่ โดยนำไก่มาทำต้มยำ ให้ลูกหลาน 3 คนเป็นผู้ทำพิธี

ภาพประกอบ 17 การเซ่นไก่

20. การขอขมา ให้ต้นผืนผ้าแดงห่อดอกกรักมากกราบไหว้ขอขมาต่อผีบรรพบุรุษ
21. การรำผีเจ้านาย (คนใหญ่คนโต) ที่บรรพบุรุษนับถือ คนรำ 2 คน แต่งกายแบบเจ้านายคือ สวมหมวก สือบบุหรี จากนั้นทำการเซ่นไหว้ แล้วรำตามโอง
22. การรำแก้บน ใช้ในกรณีที่ลูกหลานบนบานผีบรรพบุรุษเอาไว้ ไม่ว่าจะสำเร็จหรือไม่ก็ต้องทำการรำแก้บน
23. การเลี้ยงผีลูกสาว (ผีผู้หญิงประจำตระกูล) โดยทำพิธีที่บริเวณกลางแจ้ง ผู้เข้าร่วมพิธีเป็นผู้หญิง 7 คน นั่งล้อมวงรอบเครื่องเซ่น มีเครื่องเซ่นที่พิเศษคือ ยอดมะม่วงน้ำพริกกะปิ จากนั้นก็รำกลับไปโรงเรือนรำผี

ภาพประกอบ 18 การเลี้ยงผีลูกสาว

24. การคล้องช้าง ให้ผู้เข้าร่วมพิธีแต่งกายทำเหมือนเป็นช้าง อีก 2 คนทำพิธี เช่น ไขว้ผี ไร่ผีแล้วออกมาคล้องช้างรอบต้นหว้า จากนั้นผ้ามาม้วนสมมุติว่าเป็นไก่อ แล้วนำมาชนกัน เหมือนกับการตีไก่

ภาพประกอบ 19 การคล้องช้าง

25. การเล่นเกมบ้ำ ให้ต้นผีทำการเช่นไหว้ แล้วนำกล้วยมาโยนไปมา ระหว่างโต้งกับต้นผี เหมือนการเล่นเกมบ้ำ

26. การดับเทียนชัยที่ทำการเสี่ยงทาย ถ้าข้าวติดที่เทียนมากแสดงว่า ลูกหลานจะพบความเจริญรุ่งเรือง ข้าวที่เหลือในหม้อดินให้นำไปไว้ที่วัด

27. การเลี้ยงผีเจ้าที่ของหมู่บ้าน ซึ่งใช้มะพร้าวในการเช่นไหว้ โดยนำมะพร้าวมาทุบที่บริเวณหน้าโรงพิธี

ภาพประกอบ 20 การเลี้ยงผีเจ้าที่

28. การส่งผีทั้งหมดกลับ โดยให้นำน้ำไปรดนอกโรงเรือนพิธีบอกให้ผีกลับ ซึ่งจะจบลงด้วยการตัดต้นหว้า รวบรวมเศษอาหารและต้นกล้วยมาเทรวมกันเททิ้งแล้วนำไปลอยน้ำ โดยเชื่อว่าเป็นการลอยสิ่งไม่ดีออกจากคนในวงศ์ตระกูล

29. การส่งผีขึ้นบ้านโดยให้ต้นผีมารับกระบุงผีขึ้นบ้าน ก่อนขึ้นบ้านต้องให้ภรรยาของต้นผีล้างเท้าให้แก่ต้นผีก่อนขึ้นบ้าน โดยนำกระบุงผีไปไว้ที่เสาดิตามเดิม

30. การเลี้ยงผีภรรยาบ่อย ต้องทำประมาณ 1 ทุ่ม ที่หัวบันได ต้องแอบกิน แต่เพื่อเป็นการประหยัดเวลา ให้ทำพิธีหลังสุด แต่ต้องแอบเช่นไหว้ที่บันไดบ้านเช่นเดิม

ภาพประกอบ 21 การส่งผีขึ้นบ้าน

ภาพประกอบ 22 การเลี้ยงผีภรรยาบ่อย

4.3 สัญลักษณ์ในพิธีกรรมรำผีมอญ

พิธีกรรมรำผีมอญ เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีของกลุ่มชน โดยเฉพาะการนับถือผีบ้าน อันได้แก่ ผีบรรพบุรุษ โดยกำหนดให้มีการจัดพิธีกรรมเพื่อเป็นการขอขมาต่อผี เมื่อมีการล่วงละเมิดต่อผีทำให้ผีโกรธ เรียกว่า “ผีดผี” โดยมีตัวแทนของผีบ้าน คือ กระจับปี่ซึ่งแขวนอยู่บนเสาเอกของบ้าน ทำหน้าที่คุ้มครองคนในตระกูลซึ่งต้องให้ความเคารพนับถือ และไม่ปฏิบัติผิดจากข้อห้ามต่างๆ อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการผีดผี ทำให้คนในตระกูลคนใดคนหนึ่งเกิดเจ็บไข้ได้ป่วยหรือมีอันเป็นไป ซึ่งในพิธีกรรมรำผีมอญมีรูปแบบการดำเนินพิธีกรรมที่สืบทอดกันมากจากอดีต มีการใช้สัญลักษณ์ในพิธีกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และความมุ่งหวังของชาวไทยรามัญ สอดแทรกอยู่โดยใช้สัตว์ สิ่งของและขั้นตอนพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชนชาวไทยรามัญได้เป็นอย่างดี ดังนี้

4.3.1 การใช้สัตว์หรือสิ่งของเป็นสัญลักษณ์

ในพิธีกรรมรำผีมอญมีการนำสัตว์และสิ่งของมาใช้ในพิธีกรรม ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ และความมุ่งหวังของบรรพบุรุษ ดังนี้

4.3.1.1 ตัวแทนของผีบรรพบุรุษ

ตัวแทนของผีบรรพบุรุษของชาวไทยรามัญ คือ กระจับปี่ ซึ่งภายในบรรจุเสื้อผ้าซึ่งเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง ส่วนด้านบนนำกระจับปี่มัดรวมกันปักด้วยต้นขาไก่ดำ แล้วนำกระจับปี่ใส่สาแหรกแขวนไว้ที่เสาเอกซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของบ้านต้นผี ซึ่งการกำหนดตัวแทนของผีบรรพบุรุษ มีการใช้สัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวไทยรามัญ ได้แก่ กระจับปี่ เสาเอก และกระจับปี่มัดมัด ดังนี้

“กระจับปี่” เป็นสัญลักษณ์ของบรรพบุรุษที่แสดงถึงการอพยพย้ายถิ่นฐาน ซึ่งความเป็นมาในอดีตของชาวไทยรามัญมีการอพยพจากประเทศพม่า เพื่อหนีภัยสงครามและการกดขี่ข่มเหงจากพม่าที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ภาชนะที่ใช้ในการใส่ของ อันได้แก่ เสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ สิ่งของมีค่าต่างๆ ก็จะบรรจุไว้ในกระจับปี่ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทาง กระจับปี่จึงเป็นภาชนะสำคัญที่ทุกครอบครัวจะต้องนำติดตัวมาด้วย และต้องดูแลรักษาให้ดีเพราะถือว่าเป็นตัวแทนของบรรพบุรุษที่ตนได้นำมาจากบ้านเมืองของตน

“เสาเอก” เป็นสัญลักษณ์ในสายตระกูลเดียวกัน สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ทุกคนต้องเคารพศรัทธา โดยจะตั้งอยู่ที่บ้านของผู้ที่เป็นต้นผีของสายตระกูล เชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตของต้นผี ซึ่งการใช้เสาเอกของบ้านเป็นสัญลักษณ์ของบรรพบุรุษนี้ สื่อให้เห็นถึงหลักในการดำรงชีวิตของชาวไทยรามัญคือการนับถือบรรพบุรุษ เพราะ เสาเอก เป็นเสาหลักในบ้านเปรียบเสมือนกับการนับถือผีที่เป็นหลักในวิถีชีวิตของชาวไทยรามัญ

“กระบอกไม้ไผ่” ที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ของบรรพบุรุษ จะนำมาติดกันแล้วใส่ไว้ในกระบุง ซึ่งกระบอกไม้ไผ่แต่ละกระบอกเป็นสัญลักษณ์ของครอบครัวแต่ละครอบครัวในสายตระกูลเดียวกัน การนำกระบอกไม้ไผ่มารวมกัน สื่อให้เห็นถึงความรักความสามัคคีของคนในสายตระกูล

4.3.1.2 สัญลักษณ์ประจำตระกูล

ความเชื่อของชาวไทยรามัญที่เกี่ยวข้อกับการนับถือผีอีกประการหนึ่งก็คือ การนับถือสัตว์สัญลักษณ์ประจำตระกูล อันได้แก่ เต่า งู และ ไก่ โดยแต่ละตระกูลจะนับถือสัตว์ประจำตระกูลของตน ซึ่งสัตว์สัญลักษณ์ประจำตระกูลแต่ละชนิดนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของบรรพบุรุษในแต่ละตระกูล เพราะสัตว์แต่ละชนิดนั้น มีเอกลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความคาดหวังของบรรพบุรุษในตระกูลนั้นๆ ได้แก่

“เต่า” เป็นสัญลักษณ์ของการมีอายุยืน เพราะเต่าเป็นสัตว์ที่มีอายุยืนเป็นร้อยปี แสดงว่าบรรพบุรุษของตระกูลนับถือเต่า ให้ความสำคัญกับการมีอายุยืน

“งู” เป็นสัญลักษณ์ของความมีอำนาจ เพราะ งู เป็นสัตว์ที่มีพิษ สามารถทำให้คนตายได้ โดยเฉพาะ งู ที่ชาวไทยรามัญให้การเคารพนับถือ ได้แก่ งูเห่าตาลาน เป็นงูที่มีพิษร้ายแรง แสดงถึงความมีอำนาจ เพราะการมีพิษร้ายแรงนี้มีอำนาจที่จะบันดาลความตายให้แก่คนได้ ซึ่งการให้ความนับถืองูนี้แสดงให้เห็นว่า บรรพบุรุษของตระกูลที่นับถืองู ให้ความสำคัญกับความมีอำนาจ

“ไก่” เป็นสัญลักษณ์ของความขยัน เพราะไก่เป็นสัตว์ที่ตื่นเช้า แสดงให้เห็นว่า บรรพบุรุษของตระกูลที่นับถือไก่ ให้ความสำคัญกับความขยันในการประกอบอาชีพนั่นเอง

4.3.1.3 อุปกรณ์ประกอบการรำ

ท่ารำฝีมอญในปัจจุบันมีด้วยกันอยู่ 4 ท่า คือ ท่ารำมือเปล่า ท่ารำใบไม้ ท่ารำไม้ ท่ารำดาบ ซึ่งการใช้อุปกรณ์ประกอบการรำ เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและแนวความคิดของชาวไทยรามัญ อันได้แก่

“ใบไม้” เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้ในการไล่เสนียดจัญไร ซึ่งใบไม้ที่ใช้ในการรำ ได้แก่ ใบชาไก่ดำ ชาวบ้านเชื่อว่า เป็นต้นไม้ที่มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถใช้ในการขับไล่เสนียดจัญไรได้เช่นเดียวกับใบทับทิมของชาวไทย

“ไม้” และ “ดาบ” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อให้เห็นค่านิยมในการให้ความสำคัญกับความกล้าหาญ โดยเฉพาะดาบ มีความหมายรวมไปถึงการฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ซึ่งมีหลายประการตั้งแต่อดีตที่ต้องอพยพหนีการกดขี่ข่มเหงจากพม่า ต้องมีการต่อสู้ จนอพยพเข้ามา

ตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยก็ต้องต่อสู้กับอุปสรรคในการเดินทาง จนเมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยแล้วก็ต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆในการดำรงชีวิต อันได้แก่ภัยธรรมชาติ การประกอบอาชีพ เป็นต้น

4.3.1.4 เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีกรรม

เครื่องเซ่นไหว้ที่ใช้ในการรำผีมอญ มีการใช้อาหารคาว – หวานต่างๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ ถ้ำบรรพบุรุษของตระกูลใดเคยใช้สิ่งใด และมีจำนวนเท่าใด ให้ใช้สิ่งนั้นและจำนวนเท่า นั้น จะทำให้มากหรือน้อยกว่าเดิมไม่ได้ การกำหนดเช่นนี้ อาจเป็นเพราะต้องการกำหนดแบบแผนของการปฏิบัติแบบเดิมให้ยังคงอยู่ เพราะหากมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางที่ดีขึ้นหรือแย่ลง อาจจะทำให้แบบแผนดั้งเดิมเกิดความเปลี่ยนแปลงจนหายไป ในที่สุดซึ่งเครื่องเซ่นต่างๆที่ใช้ในพิธีกรรม มีการใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

“ขนมเงินขนมทอง” เป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวย ความเจริญรุ่งเรือง ขนมเงินขนมทอง เป็นขนมที่มีชื่อมงคล เพราะ “เงิน” และ “ทอง” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความร่ำรวย

“ขนมข้าวตอก” เป็นขนมที่ทำจากข้าวตอกและงา คลุกกับน้ำตาล ซึ่งการใช้ข้าวตอกทำขนม นั้น เป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองเหมือนข้าวตอกที่แตกบาน

4.3.1.5 อุปกรณ์ในพิธีกรรม

ในขั้นตอนของพิธีกรรมมีการใช้อุปกรณ์ต่างๆ เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเชื่อ และความมุ่งหวังของกลุ่มชน ดังนี้

“ข้าวตอก” เป็นสัญลักษณ์ของความเจริญรุ่งเรืองเหมือนข้าวตอกที่แตกบาน โดยใช้ในขั้นตอนการโปรยทาน โดยเชื่อว่าจะทำให้คนในตระกูลมีความเจริญก้าวหน้า

“น้ำผสมส้มป่อยและขมิ้น” เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่จะขจัดเสนียดจัญไร โดยส่วนผสมได้แก่ น้ำ ส้มป่อย และขมิ้น โดยน้ำเป็นสัญลักษณ์ของความสะอาดบริสุทธิ์ เพราะโดยทั่วไปมนุษย์ใช้น้ำในการชำระความสกปรกของสิ่งต่างๆ ในพิธีกรรมมีการใช้น้ำอยู่หลายขั้นตอน เช่น ในการเชิญผีบรรพบุรุษให้มาร่วมพิธี มีการใช้น้ำรดบนเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ เป็นเสมือนการชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีออกจากตระกูล และในขั้นตอนการเชิญผีเรือน ส้มป่อยและขมิ้นเป็นสัญลักษณ์ของความศักดิ์สิทธิ์ เพราะเชื่อว่าทั้งส้มป่อยและขมิ้นนี้ช่วยในการขับไล่เสนียดจัญไรให้หมดไปจากคนในตระกูล

“เทียน” เป็นสัญลักษณ์ของแสงสว่าง ที่นำทางชีวิตของชาวไทยรามัญให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ปราศจากภัยอันตรายและอุปสรรคทั้งมวล

“ข้าว” เป็นสัญลักษณ์ของความอุดมสมบูรณ์ เพราะชาวไทยรามัญบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก และประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ทำให้มีความเชื่อเกี่ยวกับ

พระแม่โพสพ ที่ดลบันดาลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

“ดอกกรัก” เป็นสัญลักษณ์ของความรักความสามัคคี ซึ่งดอกกรักที่นำมาใช้ในพิธีกรรมจะนำมาร้อยเป็นสังวาล เปรียบเสมือนการนำความรักร้อยเรียงให้เกิดความสามัคคีกันของกลุ่มชน

4.3.2 สัญลักษณ์ในเชิงปฏิบัติ

สัญลักษณ์ในเชิงปฏิบัติ คือ การใช้ขั้นตอนในพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งขั้นตอนของพิธีกรรมรำผีมอญ ได้แก่ การไหว้ครู การเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมพิธี การเลี้ยงแมวดาฤาษี การปิดเป่าเสนียดัจฉุไร การเปลี่ยนต้นผี การบวชพระ การสีก การเลี้ยงผีประจำตระกูล การส่งผี การเลี้ยงผีภรรยาบ่อย ตามลำดับ ซึ่งมีการใช้สัญลักษณ์เชิงปฏิบัติในพิธีกรรมดังนี้

4.3.2.1 การตัดต้นกล้วยออกเป็น 3 ท่อน

ในพิธีกรรมมีการตัดต้นกล้วยออกเป็น 3 ท่อน ในขั้นตอนของการปิดเป่าเสนียดัจฉุไรออกจากตระกูล โดยสมมุติให้ต้นกล้วยแทนตัวคนในตระกูล เมื่อทำพิธีปิดเป่าเสร็จแล้ว ก็จะมีการตัดต้นกล้วยออกเป็น 3 ท่อน ซึ่งการตัดต้นกล้วยออกเป็น 3 ท่อนนี้ ซึ่งการตัดแต่ละครั้งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการตัดสิ่งที่ไม่ดีออกไปจากชีวิต 3 ประการ ได้แก่ ทุกข์ โศกและโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ

4.3.2.2 การบวช

ชาวไทยรามัญเป็นกลุ่มชนที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างเหนียวแน่น ซึ่งในพิธีกรรมรำผีมอญเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อในเรื่องผี ก็ยังมีการสอดแทรกความเชื่อในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การบวช ซึ่งมีการสมมุติให้ต้นผีทำการบวช จากนั้นจึงกระทุ้งหลังคาหาสาว ซึ่งในขั้นตอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนในการดำเนินชีวิตของผู้ชายที่ถูกต้องคือต้องบวชก่อนจึงจะออกเรือนมีคู่ครองได้

4.3.2.3 การจุดเทียนชัยเพื่อการเสวยทาย

การจัดพิธีกรรมรำผีมอญ นอกจากจะมีการเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษให้พอใจเพื่อเป็นการขอขมาต่อผีบรรพบุรุษที่ตนได้ล่วงละเมิดจนทำให้ต้องมีอันเป็นไปกับคนในวงศ์ตระกูลแล้วยังมีการเสวยทายโดยการจุดเทียนชัย แล้วปักเทียนลงบนข้าวสารที่บรรจุอยู่ในหม้อดินเมื่อดับเทียนแล้วหากข้าวสารติดน้ำตาเทียนมาก แสดงว่าคนในตระกูลจะมีทรัพย์สมบัติ มีบริวารและความเจริญก้าวหน้า ซึ่งในขั้นตอนนี้สะท้อนความเชื่อของชาวไทยรามัญที่ยังคงเชื่อในการเสวยทายซึ่งมีผลทางจิตใจ เพราะหากผลของการเสวยทายออกมาดี ก็จะทำให้มีพลังในการดำเนินชีวิต และถ้าหากผลออกมาไม่ได้ก็จะช่วยให้เพิ่มความระมัดระวังในการดำรงชีวิตต่อไป

4.3.2.4 การเลี้ยงฝึกรรยาน้อย

การเลี้ยงฝึกรรยาน้อย สะท้อนให้เห็นค่านิยมของผู้ชายที่นิยมการมีรรยาน้อย ซึ่งฝึกรรยาน้อยลูกหลานก็ให้ความเคารพเช่นเดียวกับฝึกรรพบุรุษอื่นๆ โดยจะทำการเช่นไหว้เช่นเดียวกัน แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในข้อปฏิบัติในพิธีกรรมได้แก่ การเชิญฝึกรรยาน้อยจะต้องเชิญหลังจากเชิญฝึกรรพบุรุษทั้งหลายครบหมดแล้ว และการเช่นไหว้ต้องแอบทำ ในอดีตต้องแอบในเวลากลางวัน แต่ในปัจจุบันเพื่อความรวดเร็วจึงจัดให้มีการเช่นไหว้ในตอนกลางวัน แต่ก็ยังคงต้องแอบเช่นไหว้หลังจากเสร็จสิ้นพิธีกรรม ซึ่งข้อจำกัดนี้สื่อให้เห็นถึงแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการมีผิวเดียวเมียวเดียว ส่วนการเป็นรรยาน้อยเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่ควรปฏิบัติเพราะผิดศีลธรรม

4.4 บทบาทของพิธีกรรมรำผีหมอ

พิธีกรรมรำผีหมอ เป็นพิธีกรรมที่มีบทบาทต่อกลุ่มชนชาวไทยรามัญ ซึ่งเห็นได้จากบริบทของพิธีกรรม อันได้แก่ ความเป็นมา ขั้นตอนของพิธีกรรม เครื่องเช่น และอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งมีบทบาทดังต่อไปนี้

4.4.1 บทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้แก่บุคคลในสังคม

พิธีกรรมรำผีหมอเป็นพิธีกรรมที่มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้แก่บุคคลในสังคม ซึ่งความรู้ที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมนั้นเป็นอัตลักษณ์ของชาวไทยรามัญที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตที่บรรพบุรุษต้องการปลูกฝังแก่ลูกหลาน โดยใช้พิธีกรรมเป็นสื่อในการถ่ายทอด ได้แก่ ค่านิยมและความเชื่อ โดยพิธีกรรมรำผีหมอให้ความรู้แก่บุคคลในสังคม ดังนี้

4.4.1.1 ปลูกฝังความเชื่อเรื่องฝึกรรพบุรุษที่สืบทอดมาจากอดีต

ความเชื่อในเรื่องผี เป็นความเชื่อที่มีอยู่ในสังคมของชาวไทยรามัญมาตั้งแต่อดีต และสืบทอดต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยพิธีกรรมรำผีหมอเป็นสื่อในการปลูกฝังความเชื่อเรื่องผีไปสู่ลูกหลาน เพราะพิธีกรรมรำผีหมอเป็นพิธีกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับผีโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อเกี่ยวกับฝึกรรพบุรุษ โดยเชื่อว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วจะทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองดูแลลูกหลานในวงศ์ตระกูลให้มีความเจริญรุ่งเรือง ปราศจากภัยอันตรายทั้งปวง ซึ่งลูกหลานต้องต้องให้ความเคารพนับถือ จะล่วงละเมิดมิได้ เพราะหากคนในตระกูลคนใดคนหนึ่งทำการล่วงละเมิด หรือทำผิดข้อห้ามจะทำให้ฝึกรรพบุรุษโกรธ แล้วจะดลบันดาลให้คนในตระกูลเกิดโรคร้ายไข้เจ็บที่รักษาไม่หาย เมื่อจัดพิธีกรรมรำผีหมอเพื่อเป็นการขอขมาต่อผีแล้วคนที่ป่วยอยู่ที่หายจากโรค ซึ่งการประกอบพิธีกรรมรำผีหมอเป็นการปลูกฝังความเชื่อเรื่องฝึกรรพบุรุษแก่ลูกหลาน เพราะ เมื่อลูกหลานเห็นว่าจัดพิธีกรรมรำผีหมอแล้วทำให้คนที่เจ็บป่วย

อยู่หายจากโรค แสดงว่าผีบรรพบุรุษมีอยู่จริง และมีความสำคัญ ต้องให้ความเคารพนับถือ ไม่ทำการล่วงละเมิด หรือทำผิดข้อห้ามต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ผีบรรพบุรุษโกรธ จนทำให้ตนและคนในวงศ์ตระกูลได้รับความเดือดร้อน แม้ว่าในทางวิทยาศาสตร์จะสามารถอธิบายได้ว่า การเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นอาจเกิดจากภาวะความเครียดและความกังวลใจ ทำให้เกิดผลต่อร่างกาย หรืออาจมีผลต่อจิตประสาททำให้เหม่อลอย เมื่อมีการจัดพิธีกรรมรำผีมอญทำให้จิตใจของผู้ป่วยสบายขึ้น เพราะเชื่อว่าผีบรรพบุรุษหายโกรธแล้ว เมื่อสุขภาพจิตดี สุขภาพกายจึงดีขึ้นตามไปด้วยก็ตาม แต่ชาวไทยรามัญก็ยังคงความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษไว้ได้อย่างเหนียวแน่น

นอกจากการรำผีมอญจะจัดขึ้นเพื่อขอขมาต่อผีบรรพบุรุษแล้ว ยังเกิดจากการบนบานศาลกล่าวต่อผีบรรพบุรุษให้ดลบันดาลให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา และไม่ว่าจะได้สิ่งที่ปรารถนาหรือไม่ก็ตาม ก็จะต้องจัดให้มีพิธีกรรมรำผีมอญขึ้น ซึ่งการบนบานนี้มีผลต่อจิตใจ ทำให้มีพลังในการทำสิ่งต่าง ๆ และเมื่อทำได้สำเร็จตามที่ต้องการ ก็จะเชื่อว่าเป็นเพราะผีบรรพบุรุษให้ความช่วยเหลือ ทำให้ความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษยังคงอยู่และสืบทอดต่อไป ในทางกลับกันหากบนบานแล้วไม่ได้ในสิ่งที่ต้องการ อาจทำให้ความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษเสื่อมสูญไป ดังนั้นจึงมีข้อกำหนดว่า ไม่ว่าจะสำเร็จตามที่ต้องการหรือไม่ก็ตาม ต้องมีการจัดพิธีกรรมรำผีมอญ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษเสื่อมไปนั่นเอง

4.4.1.2 เน้นย้ำให้ตระหนักในพิธีกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตน

พิธีกรรมรำผีมอญ เป็นพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยรามัญ ซึ่งเกิดจากความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษ เมื่อมีการจัดพิธีกรรมขึ้น มีข้อกำหนดที่สำคัญที่จะต้องปฏิบัติตามก็คือ ลูกหลานในวงศ์ตระกูลไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ต้องมาร่วมพิธีกรรม มิฉะนั้นจะเกิดสิ่งที่ไม่ดีกับผู้ที่ไม่มาร่วมพิธีกรรม นอกจากนี้เหตุจำเป็นที่ทำให้ไม่สามารถมาร่วมพิธีกรรมได้ จะต้องส่งเงินหรือสิ่งของมาร่วมพิธี ข้อกำหนดดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการเน้นย้ำให้กลุ่มชนตระหนักถึงความสำคัญของพิธีกรรมรำผีมอญ ทำให้พิธีกรรมนี้ยังคงอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน

นอกจากนี้ในพิธีกรรมรำผีมอญยังมีการนำความเชื่อทางศาสนามาประกอบกับความเชื่อถือผีด้วย อันได้แก่ความเชื่อในพระพุทธศาสนา และความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ เช่น ในขั้นตอนการบวชเป็นพระของตันผี เป็นการแสดงถึงความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ในขั้นตอนของการไหว้ครูเป็นการแสดงถึงความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ซึ่งพิธีกรรมรำผีมอญมีการผสมผสานความเชื่อพระพุทธศาสนา ความเชื่อศาสนาพราหมณ์ และความเชื่อถือผีเข้าด้วยกัน เพื่อส่งเสริมให้พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ผู้ร่วมพิธีกรรมตระหนักถึงความสำคัญของพิธีกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตน

4.4.1.3 ปลุกฝังค่านิยมความกตัญญู

พิธีกรรมรำผีมอญ มีบทบาทหน้าที่ในการปลุกฝังค่านิยมความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะบรรพบุรุษของตน ซึ่งเมื่อล่วงลับไปแล้วก็ยังคงให้การคุ้มครองดูแลลูกหลานของตนให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังนั้นลูกหลานจึงต้องแสดงความกตัญญู โดยการให้ความเคารพบูชา ซึ่งสามารถแสดงออกเป็นรูปธรรมได้ โดยการดูแลสิ่งของที่เป็นตัวแทนของบรรพบุรุษ อันได้แก่ กระจุงผี ซึ่งภายในบรรจุเสื้อผ้าของบรรพบุรุษมิให้ชำรุดเสียหาย และทำการเซ่นไหว้อย่างสม่ำเสมอ จัดให้มีพิธีกรรมเลี้ยงผีหรือรำผีมอญ เพื่อให้ผีบรรพบุรุษพอใจ

นอกจากพิธีกรรมรำผีมอญจะปลุกฝังค่านิยมความกตัญญูต่อบรรพบุรุษแล้ว ยังปลุกฝังความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอื่นด้วย ได้แก่ ผีเรือน ผีเจ้าที่ และผีเจ้านาย ซึ่งต่างก็ให้การคุ้มครองดูแล ซึ่งในพิธีกรรมก็มีการเซ่นไหว้ผีเหล่านี้ด้วยเช่นกัน

4.4.1.4 ปลุกฝังค่านิยมความมีผิวเดียวเมียวเดียว

พิธีกรรมรำผีมอญ มีบทบาทหน้าที่ในการปลุกฝังค่านิยมเรื่องการมีผิวเดียวเมียวเดียว เห็นได้จากขั้นตอนในพิธีกรรมมีขั้นตอนการเลี้ยงผีภรรยาบ่อย โดยจะเชิญผีภรรยาบ่อยมาร่วมพิธีกรรมหลังจากที่เชิญผีบรรพบุรุษอื่นๆเรียบร้อยแล้ว และในขั้นตอนการเลี้ยงของเซ่นไหว้ ก็จะต้องทำการเซ่นไหว้เป็นอันดับสุดท้าย หลังจากเสร็จพิธีกรรมทั้งหมดแล้ว ซึ่งเดิมต้องทำการเลี้ยงของเซ่นไหว้ในเวลากลางคืนและต้องแอบทำที่บ้านไต่บ้าน แม้ในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงให้เลี้ยงในเวลากลางวันได้ แต่ก็ยังคงต้องเลี้ยงเป็นอันดับสุดท้ายและต้องแอบทำที่บ้านไต่บ้านเช่นเดิม แสดงให้เห็นว่าการเป็นภรรยาบ่อยเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดี ผิดศีลธรรม สังคมไม่ยอมรับ จึงไม่ควรปฏิบัติ ในทางกลับกันในพิธีกรรมรำผีมอญไม่มีขั้นตอนที่แยกเซ่นไหว้ภรรยาหลวง เพราะยกย่องให้ภรรยาหลวงเป็นผีบรรพบุรุษ ซึ่งจะเลี้ยงร่วมกับผีบรรพบุรุษอื่นๆ จากขั้นตอนพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการเลี้ยงผีภรรยาบ่อยดังกล่าว จึงเป็นการปลุกฝังค่านิยมในการมีผิวเดียวเมียวเดียวว่าเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติ

4.4.1.5 ปลุกฝังมารยาทในสังคม

มารยาททางสังคมที่สะท้อนให้เห็นอยู่ในพิธีกรรมรำผีมอญ ปรากฏอยู่ในข้อปฏิบัติและข้อห้าม ที่สืบเนื่องมาจากการนับถือผี ได้แก่ ในการไปบ้านผู้อื่น ต้องมีแสดงกิริยาอาการสำรวมมีมารยาท โดยเฉพาะหนุ่มสาวหากอยู่ในบ้านของชาวไทยรามัญต้องไม่หยอกล้อกันในบริเวณบ้าน การที่สามีภรรยาไม่ควรหลับนอนกันในบ้านของผู้อื่น

4.4.2 บทบาทหน้าที่ในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม

พิธีกรรมรำผีมอญมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และ

วัฒนธรรมของกลุ่มชนชาวไทยรามัญตั้งแต่สมัยโบราณ โดยนำมาสอดแทรกอยู่ในขั้นตอนของ พิธีกรรมรำผีมอญ ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมบางอย่างก็ยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ใน วิถีชีวิตในปัจจุบัน แต่บางอย่างก็ไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว พิธีกรรมรำผีมอญจึงเป็นเสมือนแหล่งบันทึก เพื่อรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชนมิให้สูญหายไป ได้แก่

4.4.2.1 ประเพณีการบวช

ในพิธีกรรมรำผีมอญ มีขั้นตอนที่เกี่ยวกับการบวชอยู่ 2 ขั้นตอน ขั้นตอนแรกคือ การบวชโดยสมมุติให้ต้นกล้วยแทนตัวผู้ชายในวงศ์ตระกูล ประกอบพิธีการบวช เริ่มโดยการถากที่โคนต้นกล้วย แทนการโกนผมผาค จากนั้นก็ทำการอาบน้ำและทาขมิ้นให้ ต้นกล้วย แทนการอาบน้ำนาค แล้วให้ลูกหลานโปรยข้าวตอก เหมือนกับการโปรยทาน ซึ่งการ บวชต้นกล้วยนี้เป็นการจำลองพิธีการบวชนาค อีกขั้นตอนหนึ่งก็คือ ขั้นตอนการให้ต้นผีบวชโดย แต่งตัวเหมือนพระแล้วออกบิณฑบาต จากนั้นก็สึกเป็นฆราวาส ซึ่งทั้งสองขั้นตอนนี้แสดงให้เห็นถึง ความสำคัญของการบวชว่าเป็นประเพณีที่มีความสำคัญ ทั้งนี้เพราะชาวไทยรามัญเป็นกลุ่มชนที่มี ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา และปฏิบัติตามหลักศาสนาอย่างเคร่งครัด ซึ่งข้อปฏิบัติที่ สำคัญประการหนึ่งก็คือ เมื่อผู้ชายมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ต้องทำการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เพื่อศึกษาพระธรรมและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ต่อไป

4.4.2.2 การพบปะกันระหว่างหนุ่มสาวสมัยก่อน

สังคมของชาวไทยรามัญสมัยก่อนเป็นสังคมแบบปิด การพบปะกัน ระหว่างชายหญิงจึงไม่ค่อยมีบ่อยครั้งนัก ส่วนใหญ่จะเป็นการพบกันในพิธีกรรม หรืองานประเพณี ต่างๆ และเมื่อทั้งสองฝ่ายเกิดความรักรักใคร่ชอบพอกัน ก็ต้องพบกันแบบหลบๆ ซ่อนๆ ดังนั้น เมื่อเวลาที่ฝ่ายชายจะไปฝ่ายหญิงที่บ้านก็ต้องแอบไม่ให้พ่อแม่ของฝ่ายหญิงรู้ โดยนำไม้มากระทุ้ง ใต้ตุ่นเรือนของฝ่ายหญิง เพื่อให้ทราบว่าได้มาหา เมื่อฝ่ายหญิงได้ยินก็จะแอบออกมาพบ ซึ่งการ กระทุ้งใต้ตุ่นเรือนนี้ต่อมากลายเป็นประเพณีการมาพบปะกันผู้หญิงของผู้ชายสมัยก่อน ซึ่งใน ปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็นแล้ว เพราะสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแบบเปิดกว้าง การพบกันระหว่างชาย หญิงเป็นเรื่องง่ายไม่ต้องหลบซ่อนอย่างเช่นสมัยก่อน ประเพณีนี้จึงสูญหายไป แต่ในพิธีกรรม รำผีมอญ มีการสอดแทรกประเพณีการกระทุ้งหลังคาหาสาวไว้ โดยสมมุติว่าหลังคาของ โรงเรือน รำผีเป็นใต้ตุ่นเรือนบ้านฝ่ายหญิง เพื่อเป็นการรักษาประเพณีนี้ไว้ พิธีกรรมรำผีมอญจึงมีบทบาทใน การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีการเข้าหาผู้หญิงของผู้ชายสมัยก่อนไว้ เพื่อให้ลูกหลานได้รู้ถึง ประเพณีที่มีมาแต่อดีตของบรรพบุรุษ แม้ว่าในปัจจุบันจะไม่ปรากฏประเพณีเช่นนี้แล้วก็ตาม

4.4.2.3 การละเล่น

การละเล่นที่ปรากฏในพิธีกรรมรำผีมอญ ได้แก่ การเล่นสะบ้า โดยโด้จะนำกลั้วมาโยนรับสลับไปมากับต้นผี เหมือนการเล่นสะบ้า และการเล่นไก่ชน โดยโด้จะนำผ้ามาม้วนสมมุติว่าเป็นตัวไก่ แล้วนำมาชนกัน ซึ่งทั้งการเล่นสะบ้า และการชนไก่นี้ เป็นประเพณีที่ชาวบ้านนิยมเล่นกันอยู่ในอดีตจนถึงปัจจุบันในยามว่างจากการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะการเล่นสะบ้า ถือว่าเป็นประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวรามัญ ซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน

4.4.3 บทบาทหน้าที่ในการรักษาแบบแผนและควบคุมความประพฤติของคนในสังคม

พิธีกรรมรำผีมอญมีบทบาทหน้าที่ในการรักษาแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวไทยรามัญที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชน และยังคงควบคุมความประพฤติของคนในสังคมให้ดำเนินไปอย่างถูกต้องตามหลักปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งแบบแผนและข้อปฏิบัติต่างๆ ที่ปรากฏในขั้นตอนของพิธีกรรมรำผีมอญ ได้แก่

4.4.3.1 แบบแผนในการดำเนินชีวิต

พิธีกรรมรำผีมอญ มีขั้นตอนในพิธีกรรมที่สะท้อนแบบแผนในการดำเนินชีวิตของชาวไทยรามัญ คือ มีการสมมุติให้ต้นผี ซึ่งเป็นตัวแทนของผู้ชายในตระกูลทำการบวช จากนั้นจึงสึกและกระทุ้งหลังคาหาสาวเพื่อแต่งงาน มีครอบครัว ซึ่งขั้นตอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ชาย ซึ่งเมื่ออายุครบเกณฑ์บวชต้องบวชเพื่อตอบแทนบุญคุณบิดามารดา แล้วจึงแต่งงานได้

แบบแผนอีกประการหนึ่งที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของชาวไทยรามัญที่เห็นได้จากพิธีกรรมรำผีมอญก็คือ การมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เห็นได้จากการกำหนดวันในการจัดพิธีกรรม ซึ่งจะจัดในเดือน 4 และเดือน 6 ซึ่งเป็นเดือนก่อนเข้าพรรษา และจะไม่จัดพิธีในวันพระ เพราะถือว่าเป็นวันของพระไม่ใช่วันของผี ผีจะไม่มากินของที่นำมาเช่นไหว้ ซึ่งการกำหนดวันดังกล่าวนี้เป็นเพราะชาวบ้านม่วงเป็นกลุ่มชนที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ดังนั้นในวันพระและในช่วงเข้าพรรษาจึงนิยมไปปฏิบัติธรรมที่วัด

4.4.3.2 การควบคุมความประพฤติของคนในสังคม

การรำผีมอญมีบทบาทในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม โดยก่อให้เกิดข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่างๆ ได้แก่

ห้ามหญิงมีครรภ์มานอนบนบ้าน ยกเว้นลูกหลานภายในตระกูลของตนเอง ข้อห้ามนี้น่าจะเป็นเพราะต้องการป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับหญิงมีครรภ์ จากลักษณะบ้านของชาวไทยรามัญ เป็นบ้านไม้ที่ยกพื้นสูง เวลาจะขึ้นบ้านต้องขึ้นบันไดที่มีความชัน อาจทำให้เกิดอุบัติเหตุพลัดตกบันได หรือลื่นเพราะความมันของพื้นไม้ อาจทำให้แท้งลูกหรืออาจเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ แต่ถ้าเป็นลูกหลานในตระกูลซึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในบ้านย่อมรู้ว่าส่วนใดชัน ส่วนใดลื่นก็จะระมัดระวัง อีกทั้งในการตั้งครุฑของชาวไทยรามัญยังมีข้อห้ามที่เป็นแนวปฏิบัติ ได้แก่ ห้ามนั่งกลางนอกชานหรือเฉลียงบ้าน ห้ามนั่งเหยียดขา หรือนั่งห้อยขา ห้ามนั่งหัวบันไดบ้าน และเหยียดขาบนหัวบันไดบ้าน ซึ่งข้อห้ามเหล่านี้กำหนดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายต่อคนท้องจากการตกลงมาจากบ้านทำให้แท้งลูกนั่นเอง

ห้ามสามีภรรยาออกตระกูลร่วมหลับนอนกันบนบ้าน และหนุ่มสาวหยอกล้อกันในบริเวณบ้าน ข้อห้ามนี้น่าจะเป็นเรื่องของมารยาทในการไปบ้านผู้อื่นต้องมีความสำรวม การหยอกล้อเล่นกันในบ้านของผู้อื่นเป็นมารยาทที่ไม่ดี ส่วนการห้ามสามีภรรยาออกตระกูลร่วมหลับนอนกันบนบ้านและหากจำเป็นต้องนอนบนบ้านจริง ๆ ก็ต้องนอนแยกกันเพื่อป้องกันการมีเพศสัมพันธ์กันเป็นพฤติกรรมที่ต้องปกปิด ไม่ควรกระทำในบ้านของผู้อื่น

เมื่อมีคนในตระกูลตายหรือตั้งครุฑในปีนั้น (สิ้นสุดถึงเดือน 6) ห้ามคนในตระกูลจัดงานพิธีต่าง ๆ เช่น โกนจุก แต่งงาน บวช เลี้ยงผี เป็นต้น และในแต่ละปีคนในตระกูลจะจัดงานได้เพียง 1 งานในปีเดียวเช่นถ้าจัดงานบวชแล้ว จะจัดงานแต่งงาน เลี้ยงผี รำผีโกนจุก ต้องรอไปจัดปีหน้าหรือจัดงานร่วมกันวันเดียวกัน ข้อปฏิบัติที่น่าจะเกิดจากลักษณะการประกอบพิธีกรรมของชาวมอญ โดยเฉพาะในเครือญาติเดียวกัน ซึ่งเมื่อมีพิธีใดก็ตามตามเครือญาติทั้งหมดไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็จะมาร่วมงานทุกคน เว้นแต่มีเหตุสำคัญจริงๆ ดังนั้นในการกำหนดให้มีการจัดงาน ปีละ 1 ครั้ง ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล หรือ อวมงคล เพื่อไม่ให้เครือญาติต้องเดินทางมาร่วมพิธีต่าง ๆ ปีละหลาย ๆ ครั้งเป็นการเสียเวลาในการประกอบสัมมาชีพ เหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ในการจัดงานต่าง ๆ จะมีขั้นตอนในการเช่นไหว้ผีบรรพบุรุษแทรกอยู่ในพิธีกรรมอยู่แล้ว ส่วนในเรื่องของการห้ามจัดงานที่มีคนในตระกูลตั้งครุฑในปีนั้น ก็น่าจะมีสาเหตุมาจากการป้องกันไม่ให้หญิงที่ตั้งครุฑเกิดอันตราย เพราะในการจัดงานผู้มาร่วมงานทุกคนจะช่วยกัน จัดงานตามประเพณี ซึ่งคนที่ตั้งครุฑที่มาช่วยงานอาจเผลอยกของหนัก หรือเดินไม่ระวังอาจชน ผู้มาร่วมงานคนอื่นจนล้มทำให้แท้งได้

ในการกำหนดข้อปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้เป็นการแสดงถึงบทบาทของการรำผีมอญที่มีส่วนในการควบคุมพฤติกรรมของกลุ่มชน ให้ประพฤติปฏิบัติในแบบแผนที่กำหนดไว้ หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามก็มีบทลงโทษ คือ คนในตระกูลเกิดความเจ็บป่วยหรือมีอันเป็นไป และมีหนทางแก้ไข คือการขอขมาโดยต้องจัดให้มีการรำผีมอญขึ้น

ผู้ที่มีบทบาทหน้าที่เป็นผู้ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม ได้แก่ ผู้ชาย เห็นได้จากในพิธีกรรมรำผีมอญ “ตันผี” จะเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งการสืบทอด

การเป็นต้นผีนี้จะสืบทอดกันทางฝ่ายชาย โดยมอบให้ลูกชายคนโตของตระกูล หากไม่มีลูกชายก็จะมอบให้น้องหรือหลานชายสืบทอดต่อก็ได้ ส่วนฝ่ายหญิงเมื่อแต่งงานแล้ว ให้ทำพิธีคืนผี หรือที่เรียกว่า “ลุมตา” ไปนับถือผีทางฝ่ายสามี ซึ่งการที่มีต้นผีเป็นผู้นำในการทำพิธีกรรมนี้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของพิธีกรรมที่ช่วยเสริมบทบาทและอำนาจให้แก่ผู้ชายในฐานะที่เป็นผู้นำของตระกูลที่สมาชิกของตระกูลจะต้องให้เคารพเชื่อฟัง มีหน้าที่ควบคุม ความประพฤติของคนในครอบครัว และวงศ์ตระกูล มิให้ปฏิบัติตนผิดแบบแผนของสังคม หากมีการทำผิดผู้ชายก็มีหน้าที่เป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหา เห็นได้จากเมื่อมีการทำผิดผี ต้นผีจะต้องจัดให้มีพิธีกรรมรำผีมอญขึ้น เพื่อเป็นการขอขมาต่อผีบรรพบุรุษ ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่เป็นผู้ตาม

4.4.4 บทบาทในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชน

การรำผีมอญมีบทบาทในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชน โดยเฉพาะในกลุ่มเครือญาติ เห็นได้จากการกำหนดให้ทุกคนในตระกูลไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม ต้องมาร่วมพิธีกรรมจะละเว้นไม่ได้ ยกเว้นฝ่ายหญิงที่แยกผีไปนับถือผีทางสามีแล้วจะมาร่วมพิธีหรือไม่ก็ได้ ซึ่งข้อกำหนดเช่นนี้ทำให้ ชาวไทยรามัญโดยเฉพาะคนในสายตระกูลเดียวกันทุกคนมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ไม่กระจัดกระจายไป และเพื่อให้ง่ายแก่การประกอบพิธีกรรมคนในตระกูลบางตระกูลจึงนิยมปลูกบ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน

ในขั้นตอนของพิธีกรรมรำผีมอญ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรมส่วนใหญ่เป็นลูกหลานในวงศ์ตระกูล บางครั้งมีการเชิญคนในตระกูลอื่นมาร่วมพิธีกรรมด้วย ซึ่งไม่ว่าจะเป็นลูกหลานในตระกูล หรือเพื่อนบ้านที่มาช่วยงาน ก็จะร่วมกันจัดพิธีโดยมีการจัดแบ่งหน้าที่กัน ฝ่ายชายมีหน้าที่สร้างโรงเรือน จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ฝ่ายหญิงมีหน้าที่ทำอาหารเลี้ยงผู้มาเข้าร่วมพิธีและเตรียมเครื่องเช่นไหว้ต่างๆที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม ซึ่งทุกคนที่มาร่วมในพิธีต่างมีเป้าหมายเดียวกัน คือ จัดพิธีกรรมรำผีมอญให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่คนในตระกูล ซึ่งการมีเป้าหมายเดียวกันแสดงถึงความสามัคคีมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชน

พิธีกรรมรำผีมอญ เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยมีความเป็นมา ลักษณะขั้นตอนการดำเนินพิธีกรรมที่มีแบบแผน มีการใช้สัญลักษณ์ต่างๆที่สื่อถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ประเพณี ความมุ่งหวังของสังคมสอดแทรกอยู่ในพิธีกรรม และมีบทบาทต่อชาวไทยรามัญในการให้ความรู้ การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม การรักษาแบบแผนและควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม และการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชน ซึ่งแม้ว่าในปัจจุบันพิธีกรรมรำผีมอญได้มีการดัดแปลงไปจากเดิมบ้างเพื่อความสะดวก กระชับรัดกุมขึ้น แต่ก็ยังคงมีความศักดิ์สิทธิ์ และเป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกในวิถีชีวิตของชาวบ้านม่วงจนถึงทุกวันนี้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเป็นมา ลักษณะพิธีกรรม และบทบาทของพิธีกรรมรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

การศึกษาค้นคว้านี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากแหล่งข้อมูลพื้นที่ศึกษาและการเข้าร่วมพิธีกรรม โดยใช้เวลาเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม ถึง ธันวาคม 2547

5.1 สรุปผล

ผลการศึกษสรุปเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. การรำผีมอญ ของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อขอขมา “ผีบ้าน” หรือ “ผีบรรพบุรุษ” ที่ประจำตระกูลที่สิงสถิตอยู่ที่เสาเอกของบ้าน โดยมีตัวแทนคือ “กระบุงผี” ซึ่งบรรจุสิ่งที่เป็นตัวแทนของบรรพบุรุษ ได้แก่ เสื้อผ้า และเครื่องประดับ ซึ่งมีการสืบทอดผีทางฝ่ายชาย “ตันผี” ในแต่ละปีต้องมีพิธีกรรมเลี้ยงผีด้วยเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆตามแบบการปฏิบัติของแต่ละตระกูลที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ซึ่งในการนับถือผีบ้านนี้ก่อให้เกิดข้อปฏิบัติ และข้อห้ามต่างๆ ซึ่งเมื่อทำผิดถือว่าเป็นการ “ผิดผี” ต้องมีการขอขมาหรือรำผีมอญถวาย อีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการรำผีคือ มีการบนบานให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา ซึ่งไม่ว่าจะบรรลุตามความประสงค์หรือไม่ก็ต้องจัดพิธีกรรมรำผีมอญถวายเช่นกัน

2. ลักษณะพิธีกรรมรำผีมอญ จะต้องปฏิบัติดังนี้

2.1 การกำหนดวันทำพิธีกรรมต้องทำในเดือน 4 หรือ 6 ก่อนเข้าพรรษา ยกเว้นวันพระและวันเสาร์

2.2 วันทำพิธีแบ่งออกเป็น 2 วัน คือ วันเตรียมพิธี ซึ่งเป็นวันที่ต้องปลุกสร้างโรงเรือนรำผี และทำขนมเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ต่างๆ และวันประกอบพิธี โดยเริ่มจากการไหว้ครู การเชิญผีบรรพบุรุษมาร่วมพิธี การเลี้ยงแมวตาฤๅษี การปิดเป่าเสนียดจัญไร การเปลี่ยนตันผี การบวชพระ การสีก การเลี้ยงผีประจำตระกูล การส่งผี การเลี้ยงผีภรรยาบ่อย

3. บทบาทของพิธีกรรมรำผีมอญ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

3.1 บทบาทหน้าที่ในการให้ความรู้แก่บุคคลในสังคม ได้แก่ การปลุกฝังความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษที่สืบทอดมาจากอดีต การเน้นย้ำให้ตระหนักในพิธีกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ของตน การปลุกฝังค่านิยมความกตัญญู การปลุกฝังค่านิยมความมีผิวเดียวเมียวเดียว การปลุกฝังมารยาทในสังคม

3.2 บทบาทหน้าที่ในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีการบวช ประเพณีการเข้าหาผู้หญิงของผู้ชายสมัยก่อน การละเล่นพื้นบ้านของชาวไทย รามัญได้แก่ การเล่นสะบ้าและการชนไก่

3.3 บทบาทหน้าที่ในการรักษาแบบแผนและควบคุมความประพฤติของคนในสังคม ได้แก่ แบบแผนในการดำเนินชีวิตที่กำหนดให้ผู้ชายต้องบวชก่อนแล้วจึงแต่งงานมีครอบครัว ได้การควบคุมความประพฤติของคนในสังคม โดยมีข้อปฏิบัติและข้อห้าม ซึ่งผู้ที่ทำหน้าที่ควบคุมความประพฤติของคนในสังคมได้แก่ผู้ชาย

3.4 บทบาทในการสร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของกลุ่มชน โดยเฉพาะคน ในตระกูลเดียวกัน เพราะเมื่อมีการทำพิธีกรรมรำผีมอญ คนในตระกูลเดียวกันทุกคนต้องมาร่วม ในพิธี ยกเว้นลูกสาวที่แต่งงานแยกฝั่งไปนับถือผีตามฝ่ายสามีไปแล้ว ซึ่งในพิธีกรรมมีการแบ่งหน้าที่ กันกันอย่างชัดเจน และต่างมีเป้าหมายเดียวกัน คือประกอบพิธีให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ซึ่งการมี เป้าหมายเดียวกันนั้น แสดงถึงความสามัคคีของกลุ่มชน

5.2 อภิปรายผล

พิธีกรรมรำผีมอญของชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นผลมาจากความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ สะท้อนให้เห็นถึงระบบการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง เครื่องญาติในตระกูลบรรพบุรุษเดียวกันที่เหนียวแน่น ในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ ข้อห้าม การได้รับความคุ้มครอง และการถูกลงโทษจากบรรพบุรุษเดียวกัน ซึ่งอาศัยการเลี้ยงผีและการรำ ผีมอญเป็นการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมที่ทำให้เครือญาติมาร่วมกันประกอบพิธีกรรม เป็นการย้ำถึง ความเป็นพวกพ้องเดียวกัน ที่ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีแบบแผนการสืบทอดที่แน่นอนโดย สืบทอดทางฝ่ายชาย ซึ่งมีบทบาทการเป็นผู้นำในสังคม และทำให้กลุ่มชนชาวไทยรามัญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ยังคงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมของตน ได้อย่างมั่นคง

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ความรู้พื้นฐานจากงานวิจัยนี้อาจใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาค้นคว้าในเรื่องอื่นๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับชาวไทยรามัญ เช่น ความเชื่ออันเนื่องมาจากการนับถือผีบรรพบุรุษของ ชาวไทยรามัญ การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับการตั้งครุฑและการอยู่ไฟของชาวไทยรามัญ เป็นต้น

2. งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยโดยการลงภาคสนามสัมภาษณ์ และเข้าร่วม ในพิธีกรรม ซึ่งมีข้อควรระวังคือ การทำความเข้าใจในภาษาถิ่น ซึ่งต้องศึกษาจากผู้รู้ที่สามารถ แปลภาษาให้เข้าใจได้

3. เนื่องจากงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาพิธีกรรมรำผีมอญของชาวไทยรามัญ จำเพาะกลุ่ม ในตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีเท่านั้น ซึ่งสังเกตได้ว่า ในขั้นตอนของพิธีกรรม

บางช่วงมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น ทำร่า เดิมมี 12 ท่า แต่ปัจจุบันมี 4 ท่า เป็นต้น จึงขอเสนอให้ทำการวิจัยของชาวไทยรามัญในกลุ่มอื่นบ้าง เช่น ชาวไทยรามัญอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ชาวไทยรามัญชุมชนบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี เป็นต้น เพื่อนำมาใช้ในการเปรียบเทียบความแตกต่างของพิธีกรรมในแต่ละท้องถิ่นว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อัดถากร ; และธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์. (2520). *คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมฝึกหัดครู.
- _____. (2525). ลักษณะพิธีกรรมในสังคมไทยใน *เอกสารการสอนชุดวิชา ภาษาไทยศึกษา : อารยธรรม หน่วยที่ 6-11*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส ; และคณะ. (2528). *ความเป็นมาของประเพณีและพิธีกรรม, ใน เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 8 (คติชนวิทยาสำหรับครู) หน่วยที่ 8 – 15*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จวน เครือวิชฌยาจารย์. (2538). *ประเพณีมอญที่สำคัญ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร.
- จารุกฤต กัญญาภา. (2515). *ประเพณีสามัญในอำเภอลพบุรี*. จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย) นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2529). *คติชาวบ้านอีสาน*. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.
- ไฉน สนสกุล. (2535). *การชำระชาติพันธุ์และผสมผสานกลมกลืนของชาวมอญ : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ อษ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชนิศา พิณรุสสาร. (2526). *วรรณกรรมไทยรามัญ ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (ภาษาไทย) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชำนาญ รอดเหตุภัย และบุญยงค์ เกศเทศ. (2520). *ความเชื่อ - ประเพณี, ใน คติชนวิทยา*. กรุงเทพฯ : อักษรวัฒนา.
- ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์. (2544). *พิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ : กรณีศึกษาดนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อ*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ถนอมศรี แสงทอง. (2540). *การศึกษาทางร้องเพลงไทยสำเนียงมอญ*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยวิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธวัช ปุณโณทก. (2528). *ความเชื่อพื้นบ้านอันสัมพันธ์กับชีวิตในสังคมอีสาน, ใน วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญช่วย โสวัตร. (2538). *การวิเคราะห์เนื้อทำนองหลักของเพลงแขกมอญบางขุนพรหม*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

- บุปผา ทวีสุข. (2520). *คติชาวบ้าน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ประมวญ ดิคนันท์. (2521). *คติชาวบ้าน : การศึกษาในด้านมนุษยวิทยา*. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา.
- พงษ์สิริ ศิลปบรรเลง. (2540). *การศึกษาเพลงรำผีมอญของเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. ปรินญาณิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิมพ์เพ็ญแข วรณปาน. (2549). *การศึกษาความเชื่อของพิธีกรรมรำผีของชาวมอญ : กรณีศึกษาชุมชนมอญบางกระดี่*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พีระ บุญจริง. (2532). *ของดีเมืองราชบุรี*. กรุงเทพฯ : บริษัท พี.ที.ซี. คอปเปอร์เรชั่น จำกัด. กัททียา ยิมเรวัต. (2540, ม.ค.-มิ.ย.). *ความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมด้านความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณี, ภาษากับวัฒนธรรม*. 16 (1) : 6-12.
- ภิญโญ จิตต์ธรรม. (2518). *ความเชื่อ*, ใน *วารสารรามคำแหง*. กรุงเทพฯ : รามคำแหง.
- มณี พยอมยงค์. (2530). *ความเชื่อของคนไทย*, ใน *วัฒนธรรมพื้นบ้าน : คติความเชื่อ*. กรุงเทพฯ : โครงการไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทย์ พิณคันเงิน. (2515). *ความเป็นมาของชาติ*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งโรจน์การพิมพ์.
- ลออ แป้นเจริญ. (2526). *ระบบไวยากรณ์มอญ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- วัฒนา บุรกลีกร. (2541). *ลักษณะคำไทยที่มาจากภาษามอญ*. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัฒน์ ตัวงสำราญ. (2537). *การศึกษาเรื่องศัพท์ภาษามอญในจังหวัดปทุมธานี สมุทรสาครราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2543). *การสำรวจเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : กรณีศึกษาวิเคราะห์ทางคติชนวิทยา*. รายงานการวิจัย คณะรัฐศาสตร์ (สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา) กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2543). *ความเชื่อและพิธีกรรมเรื่องผีบ้านของชาวมอญ*, ใน *เอเชียปริทัศน์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายสุนีย์ ขาวปลื้ม. (2543). *เพลงรำผีมอญ จังหวัดปทุมธานี*. ปรินญาณิพนธ์ ศศ.ม. (ดุริยางควิทยา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง และคณะ. (2542). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ*. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุภรณ์ โอเจริญ. (2519). *ชาวมอญในประเทศไทย : วิเคราะห์ฐานะและบทบาทในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. วิทยานิพนธ์ ोध.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุวัฒนา ธาดานิติ ; และมุสตี ทิมทัส. (2519). *การศึกษาชุมชนมอญในพื้นที่อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ*. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2532). *สังกัปปพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ : โอเอส พรินติ้งเฮ้าส์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. (2546). *เอกสารบรรยายสรุป*. ราชบุรี : องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2503). *วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆของไทย*. กรุงเทพฯ : ก้าวหน้า.
- _____. (2532). *ประเพณีคืออะไร, ใน รวบรวมเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี*. กรุงเทพฯ : องค์การคำคุณสุภา.
- อมวาลี ยัมอำนวย. (2536). *ประเพณี ความเชื่อ ของชาวมอญบ้านม่วง จ. ราชบุรี ในลุ่มน้ำแม่กลอง : พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม.ที่ระลึกในการเปิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดบ้านม่วง จ.ราชบุรี*. ม.ป.พ.
- อะระโท โอระชิวา. (2536). *ชีวิตพิธีกรรมและเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย : กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2515). *สังคมวัฒนธรรมและประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา.
- อุทัย สินธุสาร. (2532). *มอญ ใน สารานุกรมไทยเล่ม 2*. กรุงเทพฯ : บำรุงนุกูล.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ภาพประกอบพื้นที่ศึกษา ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

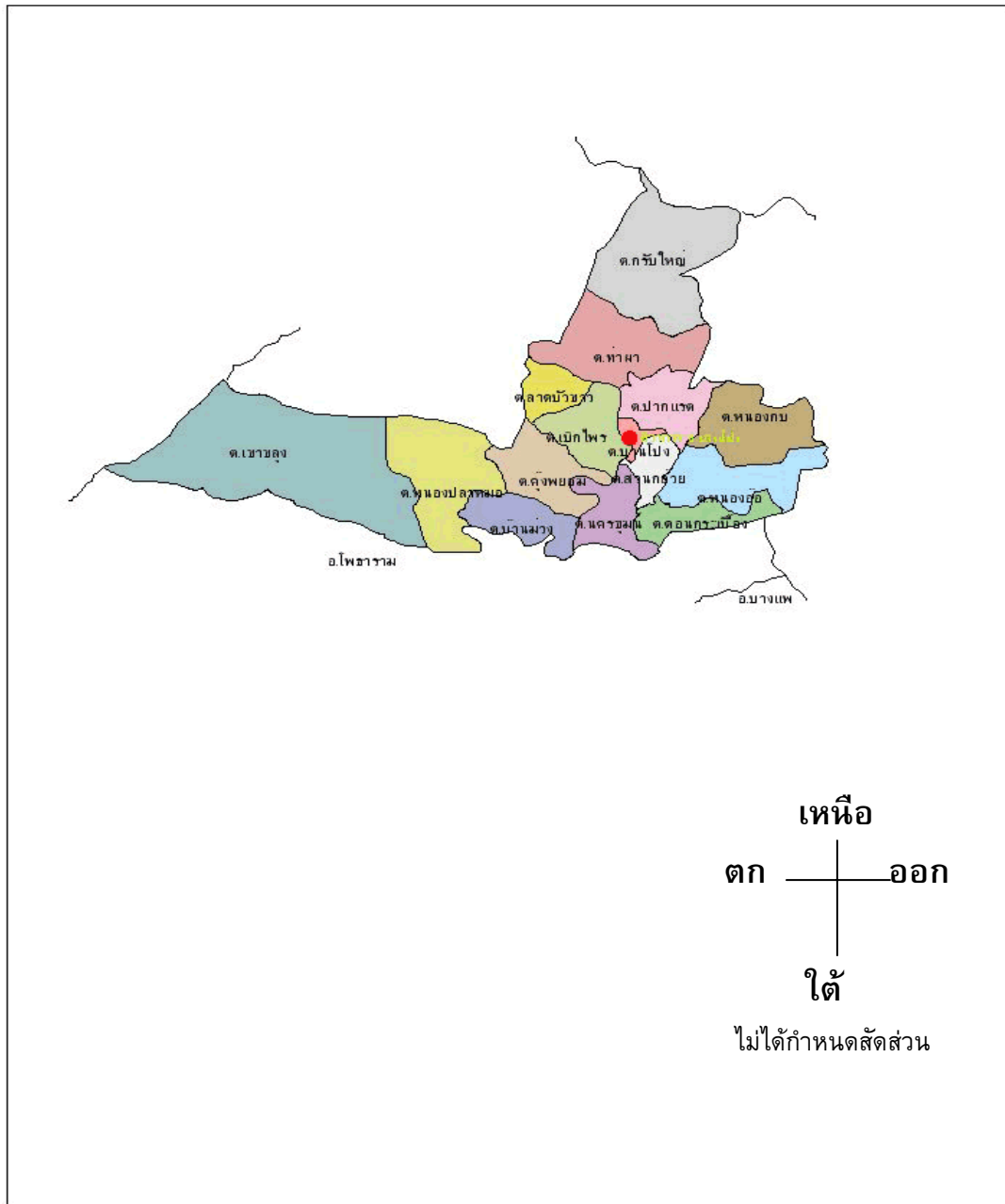
แผนที่ตั้งจังหวัดราชบุรีและอาณาเขตติดต่อ

ภาพประกอบ 23 แผนที่ตั้งจังหวัดราชบุรี การแบ่งเขตการปกครองออกเป็นอำเภอต่างๆ และอาณาเขตติดต่อของจังหวัดราชบุรีกับจังหวัดอื่นๆ

ที่มา : www.panteethai.com

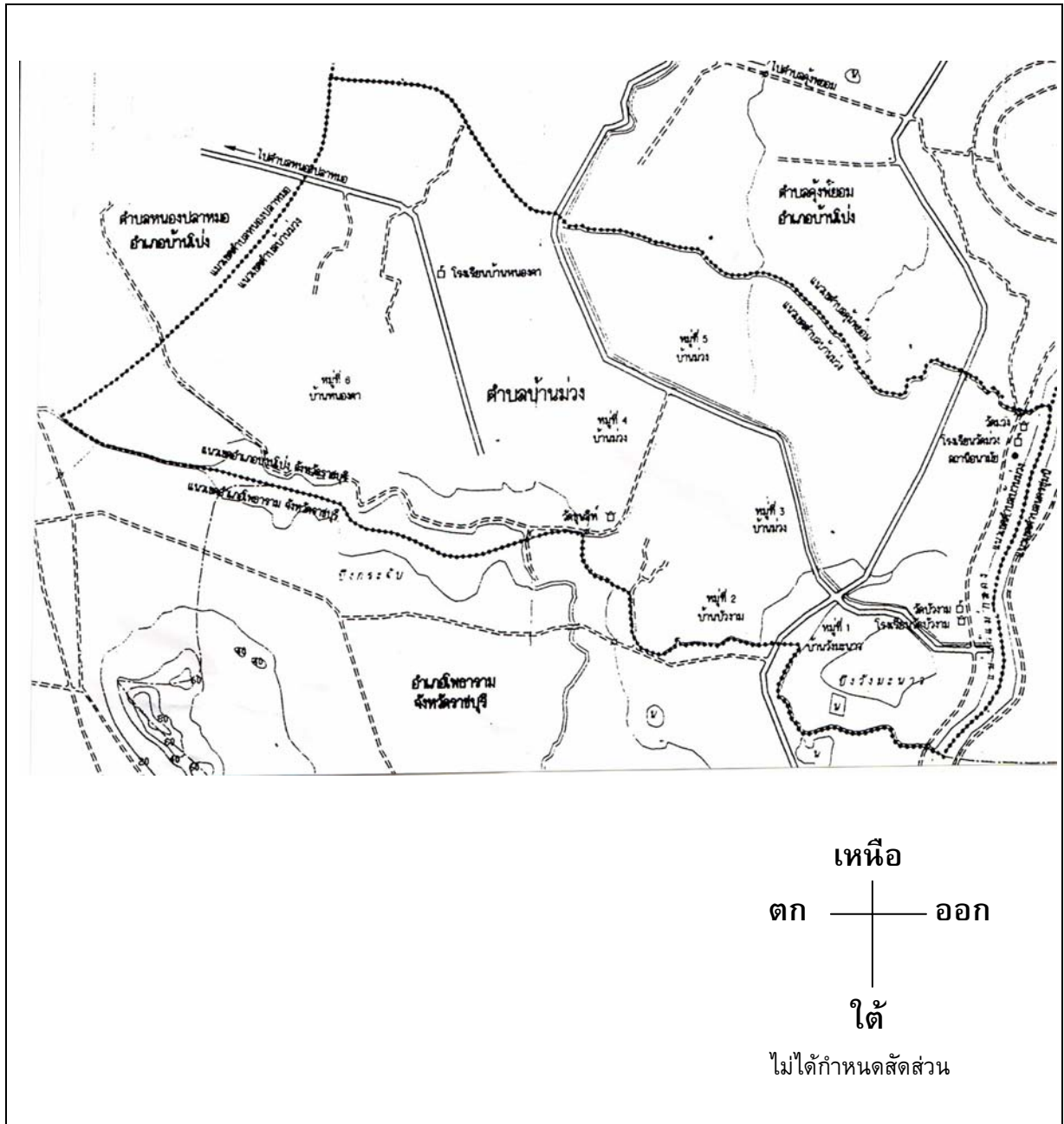
แผนที่ตั้งการแบ่งเขตการปกครองอำเภอบ้านโป่ง

ภาพประกอบ 24 แผนที่ตั้งและขอบเขตการปกครองของอำเภอบ้านโป่ง
โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 14 ตำบล ซึ่งตำบลบ้านม่วงเป็นพื้นที่ศึกษา

ที่มา : www.thaitumbon.com

แผนที่ตั้งการแบ่งเขตการปกครองของตำบลบ้านม่วง

ภาพประกอบ 25 แผนที่ตั้งและขอบเขตการปกครองของตำบลบ้านม่วง ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาการรำผีเมือง

ที่มา : ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาคผนวก ข ภาพประกอบพิธีกรรมรำผีมอญของชาวไทยรามัญ
ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

ภาพประกอบ 26 ต้นหว้าหน้าโรงเรียนรำผี

ภาพประกอบ 27 ต้นข่าไก่ดำ

ภาพประกอบ 28 การแต่งกายก่อนร่วมพิธีรำ

ภาพประกอบ 29 การรดน้ำต้นไม้เพื่อขอขมา

ภาพประกอบ 30 การเลี้ยงแมวตาฤๅษี

ภาพประกอบ 31 การอัญเชิญผีเรือนมาร่วมพิธี

ภาพประกอบ 32 การอาบน้ำให้แก่ต้นผี

ภาพประกอบ 33 การโปรยข้าวตอก

ภาพประกอบ 34 ข้าวสารที่ใช้ในการจุดเทียนชัยเสี่ยงทาย

ภาพประกอบ 35 เชี่ยนหมากที่ใช้เลี้ยงผีภรรยาบ่อย

ภาพประกอบ 36 การใส่บาตรแก้ต้นผี

ภาพประกอบ 37 การกระหู่้งหลังคาหาเจ้าสาว

ภาพประกอบ 38 การเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ (ผีหัวหน้า)

ภาพประกอบ 39 การรับฝักรรยาน้อยมาร่วมพิธี

ภาพประกอบ 40 การนำเชี่ยนหมากมาทักันเพื่อรับฝักรรยาน้อย

ภาพประกอบ 41 การรำผีเจ้านาย

ภาพประกอบ 42 การเล่นสะบ้า

ภาพประกอบ 43 การส่งผีขึ้นบ้าน

ภาพประกอบ 44 การส่งผีกลับโดยตัดต้นหญ้า

ภาพประกอบ 45 พิธีส่งฝักกลับโดยนำเศษอาหารมาเทรวมกัน

ภาพประกอบ 46 ผ้าที่ม้วนสมมุติแทนตัวไก่ในขั้นตอนการชนไก่

ภาคผนวก ค รายชื่อวิทยากร

รายชื่อวิทยากร

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	เพศ	อายุ(ปี)	อาชีพ	ที่อยู่
1	นางสมจิต หลวงพันเทา	หญิง	64	เกษตรกรรม	75/2 ม.7 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
2	นายกามเทพ มิ่งสำแดง	ชาย	35	ครู	65 ม.4 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
3	นางละเอียด สมใจ	หญิง	52	รับจ้าง	84 ม.3 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
4	นางทองคำ สมจิตร	หญิง	63	เกษตรกรรม	43/1 ม.5 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
5	นายจำนง จันทร์คำ	ชาย	72	เกษตรกรรม	56/3 ม.1 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
6	นางนวล เกตุแก้ว	หญิง	80	เกษตรกรรม	72/2 ม.5 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
7	นางสะอาด จันทร์ทีก	หญิง	66	เกษตรกรรม	76 ม.6 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
8	นางสงบ รอดบุญ	หญิง	56	เกษตรกรรม	21/12 ม.4 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
9	นายปรีชา งามแสง	ชาย	81	เกษตรกรรม	49/8 ม.6 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
10	นางเอี่ยม ปราดเปรี๊ยะ	หญิง	73	เกษตรกรรม	73/12 ม.3 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
11	นางทองอยู่ บุญทองพลับ	หญิง	74	เกษตรกรรม	75/2 ม.7 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
12	นางอ่อน หลวงพันเทา	หญิง	60	เกษตรกรรม	63/22 ม.6 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี
13	นางจำเนียร แก้วสง	หญิง	67	เกษตรกรรม	71/26 ม.1 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ.ราชบุรี

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	เพศ	อายุ(ปี)	อาชีพ	ที่อยู่
14	นายสมยศ สีดา	ชาย	63	เกษตรกรรม	21/4 ม.2 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
15	นางทอง มั่นมาก	หญิง	65	ครู	32/7 ม.2 ต.บ้านม่วง บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
16	นางสุนทรี ปิ่นแก้ว	หญิง	56	รับจ้าง	83/1 ม.3 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
17	นายสง่า ปั้นปี	ชาย	73	ข้าราชการ บำนาญ	44/4 ม.6 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
18	นางพิณ วงศ์สำราญ	หญิง	75	เกษตรกรรม	57/3 ม.3 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
19	นายวิทยา รุดเครือ	ชาย	73	รับจ้าง	77/6 ม.5 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
20	นางมุก รักษรงค์	หญิง	77	เกษตรกรรม	58/4 ม.6 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
21	นางรัตนา สำแดง	หญิง	68	เกษตรกรรม	41/7 ม.3 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
22	นางแดงอ่อน สังข์เงิน	หญิง	59	เกษตรกรรม	46/5 ม.3 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
23	นายถวิล มิเกลี้ยง	ชาย	66	เจ้าของโรงสี	89/2 ม.1 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
24	นายเจริญ ปิ่นเปี่ยม	ชาย	74	จักสาน	105/2 ม.4 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
25	นางสงวน ทองย้อย	หญิง	69	เกษตรกรรม	47/8 ม.6 ต.บ้านม่วง อ. บ้านโป่ง จ. ราชบุรี
26	นางนิล เกรียงไกร	หญิง	67	เกษตรกรรม	101/2 ม.1 ต.บ้านม่วง อ.บ้านโป่ง จ. ราชบุรี

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ประวัติย่อผู้ทำสารนิพนธ์

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวดีพร จิตต์สถาพร
วันเดือนปีเกิด	17 ธันวาคม 2521
สถานที่เกิด	49/98 หมู่ 6 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
สถานอยู่ปัจจุบัน	49/89 หมู่ 6 ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่การตลาด บริษัทเอ็มแอนด์เอ็นทูเก็ตเตอร์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัทเอ็มแอนด์เอ็นทูเก็ตเตอร์ 36/57 ตึก C ชั้น 7 อาคารริเวอร์วิวเพลส ถนนพระราม 3 ซอย 46 แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพฯ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนรัตนราษฎร์บำรุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี
พ.ศ. 2542	จบปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) วิชาเอกภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2549	จบปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาภาษาไทย จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ